

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

SUN TZU SAVAŞ KURAMLARI ÇERÇEVESİNDE
ÇANAKKALE MUHAREBELERİNİN ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Yavuz Kansu

Temmuz 2024

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

SUN TZU SAVAŞ KURAMLARI ÇERÇEVESİNDE
ÇANAKKALE MUHAREBELERİNİN ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Yavuz Kansu

Danışman

Doç. Dr. Fatih Bayram

Temmuz 2024

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Yavuz Kansu tarafından hazırlanan "Sun Tzu Savaş Kuramları Çerçevesinde Çanakkale Muharebelerinin Analizi" başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

[Doç. Dr. Fatih Bayram]

Kurumu

Üyeler:

[Prof. Dr. M. Lutfullah Karaman]

Kurumu

[Prof. Dr. M. Akif Okur]

Kurumu

Tez Savunma Tarihi: 01/07/2024

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin İstanbul Medeniyet Üniversitesi yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun APA kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza

Doç. Dr. Fatih Bayram

Etik İlkelerine Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza

Yavuz Kansu

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında küresel anlamda kabul görmüş Sun Tzu Savaş Kuramı ilke ve kuralları çerçevesinde Çanakkale Muharebelerinin analiz edilmesi suretiyle, askeri tarih ve strateji alanında yapılan çalışmalara katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Bu özgün çalışmayı tez konusu olarak belirleyerek, çalışmanın ortaya çıkmasında desteğini esirgemeyen, içindeki eğitim ve öğretim hevesini her daim canlı tutarak bana rehberlik eden kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Fatih BAYRAM'a, çalışmam süresinde göstermiş olduğu rehberlik ve dayanışmadan ötürü saygılarımı sunar, gönülden teşekkür ederim. Onun sürekli desteği ve rehberliği olmadan bu çalışmayı tamamlamak mümkün olmazdı.

Prof. Dr. Mehmet Akif OKUR ve Prof. Dr. M. Lutfullah KARAMAN'a değerli zamanlarını ayırıp tezimi titizlikle değerlendirdikleri ve sundukları yapıcı eleştiriler ile çalışmama önemli katkılarda bulundukları için en içten teşekkürlerimi sunarım. Özellikle, çalışmamın daha ileriye taşınmasını sağlayan değerli önerileri ve süreç boyunca teşvik edici yorumlarıyla bana bu aşamada yol gösterdikleri için müteşekkirim.

Ayrıca çalışmamı hazırlamaya başladığım günden beri bana her türlü imkânı sağlayan ve bana her zaman her koşulda destek olan değerli eşime ve aileme en içten teşekkürlerimi sunarım. Onların varlığı, bu yolculukta benim en büyük motivasyon kaynağım olmuştur.

Son olarak, bu çalışmayı ithaf ettiğim Kahraman Ordumuza olan ebedi minnettarlığımı ifade etmek isterim. Çanakkale Muharebelerinde sergiledikleri üstün cesaret ve fedakârlık, bu eşsiz toprakların bağımsızlığı ve özgürlüğü için verdikleri emsalsiz mücadele, bu çalışmanın en büyük ilham kaynağı olmuştur. Kahraman Ordumuzun her bir ferdinin gösterdiği kahramanlık, nesiller boyu hatırlanacak ve gururla anılacaktır. Aziz hatıraları önünde saygıyla eğiliyor, şehitlerimize ve ebediyete intikal eden gazilerimize rahmet ve şükranlarımı sunuyorum.

Yavuz Kansu

Çanakkale, 2024

ÖZET

Sun Tzu Savaş Kuramları Çerçevesinde Çanakkale Muharebelerinin Analizi

Kansu, Yavuz

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Fatih Bayram

İstanbul, 2024

Uluslararası ilişkiler disiplininde savaş, tüm diplomatik çarelerin tükendiğinde başvurulabilecek bir alternatif olarak görülmekle birlikte her daim savaşa hazır olmak barışı tesis eden etkili bir yöntem olarak uygulanmaktadır. Barışı her durumda ve her zaman tesis edebilmek için savaşı ve nedenlerini iyi bilmek ve sonuçlarını öngörebilmek gerekmektedir. Etkin bir savaş kuramını inşa eden küresel anlamda kabul görmüş evrensel temel ilkelerin belirlenmesi büyük önem taşır.

Savaşın karmaşık doğası ve çeşitli faktörlere bağlı olarak gelişen dinamikleri, bazı evrensel temel ilkeler aracılığıyla anlaşılabilir. Bu ilkeler, savaş kuramının temel taşlarını oluşturur ve küresel anlamda kabul görmüş stratejik düşünceleri içerir. Bu ilkeler arasında strateji ve taktikler, liderlik ve yönetim, istihbarat ve bilgi toplama, esneklik ve uyarlanabilirlik ve moral ve motivasyon gibi unsurlar yer alır.

Çanakkale Muharebeleri, bu evrensel ilkelerin nasıl uygulandığını gösteren önemli bir örnektir. 1915-1916 yılları arasında gerçekleşen bu muharebeler, Osmanlı İmparatorluğu ile İtilaf Devletleri arasında şiddetli çatışmalara sahne olmuştur. Çanakkale Cephesi'nde taraflar, galip gelebilmek için çeşitli stratejiler uygulamıştır. İtilaf Devletleri, boğazları kontrol ederek İstanbul'a ulaşmayı ve Osmanlı İmparatorluğu'nu savaş dışı bırakmayı hedeflemiştir. Buna karşın Osmanlı kuvvetleri, boğazların savunmasını güçlendirerek düşmanın ilerlemesini durdurmaya çalışmıştır.

Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" adlı eserinde belirttiği savaş kuramı ilkeleri, Çanakkale Muharebelerinde her iki taraf açısından da çeşitli şekillerde uygulama alanı bulmuştur. Sun Tzu'nun kuramına göre, savaşı kazanmak için düşmanı tanımak, zayıf

noktalarını belirlemek ve bu noktalardan saldırmak büyük önem taşır. Çanakkale Cephesi'nde Osmanlı kuvvetleri, coğrafi avantajlarını kullanarak ve güçlü savunma hatları oluşturarak İtilaf Devletleri'nin ilerlemesini durdurmuştur. Aynı şekilde, İtilaf Devletleri de deniz ve kara operasyonlarını eşgüdümlü bir şekilde yürüterek Osmanlı savunmasını kırmayı amaçlamıştır.

Tezde, savaşın dinamiklerini anlamak için gerekli olan evrensel temel ilkeler, Çanakkale Muharebeleri bağlamında analiz edilmiştir. Savaşın doğası gereği strateji, liderlik ve moral gibi unsurların ne kadar kritik olduğu ve bu unsurların doğru bir şekilde uygulanmasının zaferi nasıl etkilediği incelenmiştir. Sun Tzu'nun savaş kuramı ilkeleri hem Osmanlı hem de İtilaf Devletleri tarafından farklı şekillerde uygulanmış ve bu uygulamalar, Çanakkale Muharebelerinin seyrini belirlemiştir. Bu analiz, savaşın sadece bir güç mücadelesi değil, aynı zamanda karmaşık ve çok boyutlu bir süreç olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler; Sun Tzu Savaş Kuramları, Çanakkale Muharebeleri, Strateji, Birinci Dünya Savaşı, İttifaklar Sistemi.

ABSTRACT

Analysis of Gallipoli Campaign in the Context of Sun Tzu War Theories

Kansu, Yavuz

Master's Thesis, Department of International Relations

Supervisor: Assistant Professor Fatih Bayram

İstanbul, 2024

In the discipline of international relations, war is considered an alternative to be resorted to when all diplomatic means have been exhausted. However, being perpetually prepared for war is applied as an effective method to establish peace. To achieve and maintain peace in all situations, it is essential to thoroughly understand the nature of war, its causes, and its consequences. Establishing an effective war theory involves identifying universally accepted fundamental principles on a global scale.

The complex nature of war and the dynamics that develop depending on various factors can be understood through certain universal fundamental principles. These principles form the cornerstone of war theories and include globally recognized strategic concepts. Among these principles are strategy and tactics, leadership and command, intelligence and information gathering, flexibility and adaptability, and morale and motivation.

The Gallipoli Campaign serves as an important example of how these universal principles are applied. Taking place between 1915 and 1916, these battles witnessed fierce confrontations between the Ottoman Empire and the Allied Powers. At the Gallipoli Front, both sides employed various strategies to achieve victory. The Allied Powers aimed to control the straits, reach Istanbul, and knock the Ottoman Empire out of the war. Conversely, the Ottoman forces aimed to strengthen the defense of the straits and halt the enemy's advance.

Sun Tzu's war theories outlined in "The Art of War" were applied in various ways by both sides during the Gallipoli Campaign. According to Sun Tzu, winning a war involves knowing the enemy, identifying its weak points, and attacking those points. At the Gallipoli Front, the Ottoman forces used their geographical advantages and established strong defensive lines to stop the advance of the Allied Powers.

Similarly, the Allied Powers coordinated naval and land operations to break through the Ottoman defenses.

In this thesis, the universal fundamental principles necessary to understand the dynamics of war are analyzed within the context of the Gallipoli Campaign. The critical elements of war, such as strategy, leadership and morale, and their correct application, are examined to understand how they impact victory. Sun Tzu's war theories were implemented differently by both the Ottoman and Allied forces, shaping the course of the Gallipoli Campaign. This analysis demonstrates that war is not merely a power struggle but a complex and multidimensional process.

Key Words: War Theories of Sun Tzu, Gallipoli Campaign, Strategy, The First World War, Alliance System.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ŞEKİLLER	xii
TABLolar	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	2
1.2. Yöntem.....	2
1.3. Araştırma Soruları	3
1.4. Çalışmanın Sınırlılıkları	3
1.5. Literatür Analizi	4
1.6. Çalışmanın Literatüre Katkısı	5
1.7. Tezin Yapısı	6
2. KAVRAMSAL AÇIDAN SAVAŞ VE SUN TZU'NUN YAKLAŞIMI.....	7
2.1. Savaş Kavramı	7
2.2. Savaş Kuramı	8
2.3. Savaşı Sanat Olarak Gören Sun Tzu	9
2.4. Sun Tzu "Savaş Sanatı"	11
2.5. Sun Tzu'nun Savaş Kuramı ile İlgili İlkeleri.....	19
2.6. Sun Tzu'nun Günümüze Olan Etkileri.....	29
3. ÇANAKKALE MUHAREBELERİ.....	33
3.1. Çanakkale Muharebelerinin Tarihi Önemi.....	33
3.2. Birinci Dünya Savaşı Öncesi Gelişmeler ve Osmanlı Devleti.....	37
3.3. Çanakkale Savaşları Sırasında Osmanlı Topraklarındaki Cepheler.....	40
3.4. Çanakkale Muharebelerinin Başlaması.....	42
3.5. Donanma Harekâtı	43
3.6. Kara Muharebeleri	45
3.7. İtilaf Kuvvetlerinin Geri Çekilmesi	51
4. SUN TZU BAĞLAMINDA ÇANAKKALE MUHAREBELERİ	54
4.1. Muharebeye İlişkin Stratejik Planlama	54
4.2. Kara Çıkarmaları ve Stratejik Hatalar	62

4.3. Muharebenin Temel Unsurlarının Değerlendirilmesi	75
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	84
KAYNAKÇA.....	97

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ANZAC	: Avustralya Yeni Zelanda Kolordusu (Australian and New Zealand Army Corps)
Bing Fa	: Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" Adlı Eserinin Çin Dilinde Özgün Adı
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Düz.	: Düzenleyen
Ed.	: Editör
Elint	: Elektronik İstihbarat
Gnkur. Bşk.	: Genel Kurmay Başkanlığı
Haz.	: Hazırlayan
M.Ö.	: Milattan Önce
Örn.	: Örneğin
S.	: Sayfa
Sigint	: Sinyal İstihbaratı
Yy.	: Yüzyıl

ŞEKİLLER

ŞEKİL 1 SUN TZU'NUN TEMSİLİ PORTRESİ	10
ŞEKİL 2 ÇANAKKALE MÜSTAHKEM MEVKİ KOMUTANI CEVAT PAŞA KURMAYLARIYLA BERABER	39
ŞEKİL 3 ARIBURNU KARADAN SAROZ KÖRFEZİ GÖRÜMÜ	48
ŞEKİL 4 25 NİSAN 1915 SONRASI ANZAK'LARIN SFENKS ÖNÜNDEKİ TAHKİMATI	48
ŞEKİL 5 GELİBOLU YARIMADASININ GÜNEY UCU SEDDÜLBAHİR.....	49
ŞEKİL 6 İNGİLİZLER TARAFINDAN BASTIRILAN OSMANLI BANKNOTU	55
ŞEKİL 7 ÇANAKKALE BOĞAZI SAVUNMA DÜZENİ / BOĞAZ TAHKİMATI	58
ŞEKİL 8 18 MART 1915 İTİLAFA DEVLETLERİNİN DONANMA SALDIRISI	59
ŞEKİL 9 5. ORDU'NUN 24 NİSAN 1915 GÜNÜ KUVVET DURUMU VE GENEL SAVUNMA DÜZENİ.....	67
ŞEKİL 10 25 NİSAN 1915 OSMANLI DEVLETİ 5. ORDU KONUŞLANMASI	69
ŞEKİL 11 25 NİSAN 1915 İTİLAFA DEVLETLERİ ÇIKARMA PLANI	70
ŞEKİL 12 ERTUĞRUL KOYU 1915 VE GÜNÜMÜZ	71
ŞEKİL 13 ÇANAKKALE ZAFERİ HARİTASI-HEDEFLenen ÇIKARMALAR VE SİPER HATTI	74
ŞEKİL 14 ÇANAKKALE MUHAREBELERİNDE MUSTAFA KEMAL	79

TABLÖLAR

TABLO 1. ÇANAKKALE MUHAREBELERİNİN DÖNÜM NOKTALARI	87
TABLO 2. MUHAREBELER DEVAM EDERKEN İTİLAFA DEVLETLERİ KOMUTA KADEMESİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER.....	94

GİRİŞ

Dünya siyasi tarihinde önemli bir savaş olarak nitelendirilen Birinci Dünya Savaşında deniz, denizaltı, kara, hava, psikolojik savaş ve hatta siber savaş unsurlarının ilk kullanıldığı cephe hiç şüphesiz Çanakkale cephesinde cereyan eden Çanakkale Muharebeleridir.

Çanakkale Muharebeleri taarruz ve savunma stratejilerinin uygulandığı eşsiz bir tarihi alandır. Bu özelliği ile operasyonel anlamda savaşın ve stratejinin öğrenilmesinde geleceğe ışık tutan tarihi bir laboratuvar görevi görür. Tarihi arka planı ile incelendiğinde ise yöntemi, hedefleri, aktörleri ve savaşan tarafların uyguladıkları askerî harekât taktikleri kapsamında önemini günümüzde halen korumaktadır. Tarihçi George H. Cassar'ın iddiasına göre; “*İngilizce konuşulan dünyada Gelibolu hakkında yazılan kitaplar, Birinci Dünya Savaşı'ndaki diğer herhangi bir muharebe hakkında yazılan kitaplardan daha fazladır*” (Erickson, 2015, s. 1). Bu bakımdan ele alındığında Çanakkale Muharebeleri dünya tarihinde en çok incelenen savaş olma özelliğini taşıdığı ileri sürülebilir.

Çanakkale Muharebelerinde savaşan her bir tarafın başlangıçta belirlemiş olduğu zafer hedefi daha sonrasında mağlup taraf için hiçbir zayıf vermeden, hiçbir şey fark ettirmeden Çanakkale'den geri çekilmek ile sınırlı kalırken galipler için Viyana önlerinde başlayan Trablusgarp ve Balkan savaşlarında ortaya çıkan umutsuzluk hissini ortadan kaldırmıştır. Çanakkale'de gerçekleştirilen savaşın sonucu yalnız yeni kurulacak Türkiye Cumhuriyeti'nin değil tüm dünya dengelerini etkilemiş bugün dahi Uluslararası İlişkilerde dikkate alınan ve en çok sorgulanan tarihi referans noktası olmuştur.

Bununla birlikte askeri ve stratejik kuramların tarihte uygulanan stratejilere ve alınan kararlara yön vermedeki niteliği uluslararası ortamda ortaya çıkan her türlü çıkar çatışmaları kapsamında girilen tüm güç mücadelelerin sonucunu doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle gelecekte girilecek her türlü mücadele sahasında Sun Tzu'nun Savaş Sanatı eserinde ileri sürdüğü kuramsal ilkeler çerçevesinde gerçekleştirilecek doğrulamalar yoluyla elde edilen çıkarımlardan yararlanılabileceği düşünülmektedir. İlber Ortaylı'nın belirttiği gibi “*Tarihte kanun olamaz; teorinin kullanımıyla yapılan analiz ve betimlemeler de diğer sosyal bilimlere göre pekin*

metotlara dikkat etmekle olabilir” (Ortaylı, 2018, s. 13). Bu bakımdan Çanakkale Muharebelerinin *tam bir uluslararası çıkar çatışması* olarak tanımlandığı (Tunçoku, 2012, s. 5) dikkate alındığında muharebelerin öncesinde, devamında ve sonucunda tarafların benimsediği ve uyguladığı stratejilerin eleştiri ve değerlendirmesiyle Sun Tzu’nun kuramsal çerçevesinde ortaya çıkardığı anlayışın yapılan bu çalışma özelinde değerli olacağı düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu tez çalışması, seçilen kuram çerçevesinde tarihi verilerin tahlil edilmesine dayanmakta olup bu kapsamda Çanakkale Muharebelerini incelemeyi amaç edinmiştir. Çalışmanın odak noktası olarak Çanakkale Muharebelerinin seçilmesinin nedeni stratejik düşüncenin en önemli düşünürlerinden ve asker sıfatıyla anılan düşüncenin başarılı uygulayıcılarından olan Sun Tzu’nun savaş kuramına ilişkin öğretilerinin nasıl uygulama alanı bulduğunu analiz etmeyi kapsamaktadır.

Yaşadığı dönemde profesyonel bir askeri general ve aynı zamanda stratejist olarak üstlendiği rol ile tarih sahnesinde önemli bir düşünür ve askeri general olarak ortaya çıkan Sun Tzu’nun savaş kuramını inşa eden temel ilkeler nelerdir? Bu çerçevede Çanakkale muharebeleri analiz edildiğinde karşımıza nasıl bir tablo çıkmaktadır? Sun Tzu Savaş Kuramı ve temel ilkeleri dikkate alındığında Çanakkale Muharebelerinin başat aktörlerinin aldığı kararlar ve uyguladığı stratejiler nasıl uygulanmış ve hangi sonuçlara ulaşılmıştır? Bu özellikleri ile Çanakkale Muharebeleri Sun Tzu Savaş Kuramı çerçevesinde analiz edilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmamızdaki ana tartışma sadece zafer kazanan taraf gözüyle değil aynı zamanda mağlup olan taraflar açısından verilen kararları tarihsel zeminde ortaya koyarak alınan kararları, uygulanan stratejileri ve bu stratejilerin sonuçlarının tahlil edilmesi amaçlanmıştır.

1.2. Yöntem

Çanakkale Muharebeleri bağlamında bir taraf için zaferi diğer taraf için mağlubiyeti tayin eden faktörlerin belirlenebilmesi için Sun Tzu’nun savaş kuramı çerçevesinde gerçekleştirilen askeri harekate ilişkin alınan askeri, siyasi ve stratejik kararların bu çalışmada analiz edilerek incelenmesi önemlidir. Sun Tzu Savaş Kuramı çerçevesinde belirlenen stratejilere odaklanılarak dönemin imparatorlukları ve başat

aktörlerin tarihi rolleri ve aldıkları kararlar neticeleri ile birlikte bu çalışma kapsamında incelenecektir. Tarihi veriler ışığında kuramsal çerçevede yapılacak analiz düzeyi hem Ulus Devlet hem de dönemin başat aktörlerinin realist çerçevede aldığı siyasi askeri kararlar ve sonuçlarına odaklanmıştır.

1.3. Araştırma Soruları

Savaş ve Savaş Kuramı kavramı nedir? Savaş Kuramı öncülerinden Sun Tzu'nun Savaş Sanatı isimli eserinde ileri sürülen temel savaş kuramı ilkeleri nelerdir? Bu çalışmada teori ve pratiği birleştirerek bir analiz yapabilir miyiz? Diğer bir ifade ile öğrenilen teorileri ve kuramları somut olarak gerçekleşmiş bir muharebe analizinde nasıl etkin bir şekilde kullanabiliriz? Bu çerçeveden bakıldığında dönemin ulus-devletlerinin amaçlarına ulaşmak, çıkarlarını gerçekleştirebilmek için onları güdüleyen irade neydi? Ortaya çıkan iradelerini hâkim kılmak için hangi araçlara başvurdular?

Sun Tzu savaş kuramları ve anılan kuramları oluşturan temel unsurlar nelerdir? Bu kuramlar dikkate alındığında Çanakkale Muharebelerinde uygulanan stratejiler her iki savaştan taraf açısından nasıl uygulanmıştır? Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale Muharebeleri öncesi Osmanlı Devleti'nin ve Avrupa devletlerinin genel siyasi durumu, güçler dengesi anılan kuram çerçevesinde nasıl açıklanabilir? Çanakkale Muharebelerinin galip ve mağlup tarafının başat aktörleri ve dönemin egemen devletlerinin uyguladığı stratejiler Sun Tzu Savaş Kuramları çerçevesinde ne ölçüde başarılı olabilmiş ve nasıl uygulanmıştır?

1.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın araştırma ve hazırlanma sürecinde karşılaşılan en büyük problem kuramsal çerçeve ile tarihi olgu ve olayları açıklayan eserlerin az olmasıdır. Bu sınırlılıkları aşmak adına literatürde yer alan yerli ve yabancı tarihi eserler incelenmiştir. Bu çalışmanın temeli küresel anlamda kabul görmüş en fazla atıfta bulunulan Savaş Kuramı olma özelliği ile Sun Tzu "Savaş Sanatı" isimli eserin temel referans noktalarının incelenmesi suretiyle temel savaş ilkeleri Çanakkale Muharebeleri özelinde açıklanmaya çalışılmıştır.

1.5. Literatür Analizi

Tez çalışmamızda üç tür ana kaynak kullanılmıştır. Birinci grup kaynak, Çanakkale Muharebeleri ile ilgili yayımlanmış basılı yayınlardan oluşmaktadır. Bu çalışmada yeri geldiğinde bu yayınlardan çeşitli alıntılar yapılmış, böylelikle bir yandan işlenen tarihi konunun tüm yönleriyle ortaya konulması amaçlanmıştır. Çanakkale Muharebeleri üzerine yazılmış olan bu eserler, muharebenin stratejik, taktik ve operasyonel boyutlarını detaylı bir şekilde ele almakta ve okuyucuya dönemin koşulları hakkında derinlemesine bilgi sunmaktadır.

Örneğin, Edward J. Erickson'un "Gelibolu Osmanlı Harekâtı" isimli eseri, Osmanlı ordusunun stratejik kararlarını ve muharebelerde izlediği stratejileri kapsamlı bir şekilde analiz eder. Bu tür kaynaklar, muharebelerin seyrini ve sonuçlarını anlamamız açısından büyük önem taşımaktadır.

İkinci grup kaynaklar ise, Çanakkale Muharebeleri ile ilgili olarak çok bilinen hususların yer aldığı yayınlardır. Bu tür kaynaklara atıflar, değinilen konuların tamamlayıcısı olması bakımından önemli görülmüştür. Alanında yaygın olarak bilinen saygın tarihi kitaplar bu grupta yer almaktadır. Örneğin, Mustafa Kemal Atatürk'ün Anafartalar Grup Komutanı olarak gösterdiği liderlik, pek çok kaynakta ayrıntılı olarak ele alınmış ve geniş kitleler tarafından bilinmektedir. Bu tür bilgilere atıflar yapmak, çalışmamızın tarihsel bağlamını zenginleştirmekte ve okuyucunun konuya aşinalığını artırmaktadır.

Çalışmada üçüncü grup kaynak ise, Sun Tzu'nun Savaş Sanatı adlı eserini ve bu eserin stratejik öğretilerini kapsamaktadır. Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" (The Art of War) adlı eseri, savaş stratejileri ve taktikleri üzerine yazılmış en eski ve en etkili metinlerden biridir. Sun Tzu'nun prensipleri, Çanakkale Muharebelerinde Osmanlı ve İtilaf kuvvetlerinin stratejik kararlarına ışık tutmakta ve bu kararların arkasındaki mantığı anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" eserinde belirttiği "Savaş hiledir" ilkesi, Çanakkale Muharebelerinde Osmanlı ordusunun başarılı stratejilerinin arkasındaki temel prensiplerden biri olarak görülebilir. Örneğin, Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığının aldığı stratejik karar ile 8 Mart 1915 tarihinde Karanlık Limana Nusret Mayın Gemisi tarafından boğaz savunma hattına paralel döşenen mayınları ile İtilaf

Donanması olan Birleşik Filo'nun yanıltılması, Sun Tzu'nun öğretileriyle paralellik göstermektedir. Aynı şekilde, "Kendi zayıf noktalarınızı düşmanınıza göstermeyin" öğüdü, Osmanlı savunmasının stratejik konumlandırılmasında etkili olmuştur.

Sun Tzu'nun bir diğer önemli stratejik önerisi olan "Kuvvetleri dağıt ve yönet" kuralı, Osmanlı ordusunun savunma stratejisinde etkili bir şekilde gözlemlenebilir. Çanakkale Muharebeleri sırasında Osmanlı kuvvetleri, İtilaf Kuvvetlerinin saldırılarını karşılamak için geniş bir cepheyi savunma stratejisi benimsemiş ve düşmanı yıpratma taktiklerini başarıyla uygulamıştır.

Bu bağlamda, Sun Tzu'nun eserindeki stratejik ilkeler, Çanakkale Muharebelerinin analizinde önemli bir referans noktası oluşturmakta ve savaşın seyrini anlamamıza katkıda bulunmaktadır. Bu stratejik ilkeler, çalışmamızda ayrıntılı olarak incelenmiş ve Çanakkale Muharebelerinin tarihi bağlamına entegre edilmiştir.

1.6. Çalışmanın Literatüre Katkısı

Bu çalışma tarihte meydana gelmiş tarihi bir olayın pratik ve kuramsal zeminde inceleyen özgün nitelikli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Kadim Dünya tarihinde her anlamda ilkleri barındıran Çanakkale, Muharebe ile strateji konusunda temel ilkeleri ortaya koyan Sun Tzu'nun Savaş Sanatı isimli eserinde ileri sürdüğü ve uyguladığı savaş kuramı ilkeleri bu çalışmada kapsamında tahlil edilecektir. Bu kapsam ile ele alına bu çalışmanın alanında mükemmel olduğunu iddia etmek, her şeyden önce ömrünü bu alana adayan değerli bilim insanlarımıza haksızlık olacaktır. Ancak farklı bir bakış açısı ile ele alınan bu çalışmanın bu alandaki tüm araştırmacılara geleceğe ışık tutacak ve aralanacak bir kapı niteliğinde olacağı da düşünülmektedir.

Savaşların meydana gelmesinin en önemli nedeni ortak bir barış anlayışının gelişmemiş olması ya da bu anlayışın henüz olmamasıdır. Tüm ulusların kendi barışını bir diğerine kabul ettirmek için tüm politika ve stratejilerini buna göre oluşturduğu dikkate alındığında savaş, şayet kaçınılmaz ise kadim savaş kuramı ve ilkelerini analiz etmek bir bakıma ulusal çıkarların gözetilmesi bakımından bu çalışma kendi alanına katkı sağlayacak bir teşebbüs olarak nitelendirilebilir.

Tüm insanlık için ideal olan barış hedefine ulaşmak için savaşı gerçekçi (realist) bir bakış açısıyla yalnızca neden ve sonuçlarına odaklanarak değil tarihi kuramsal ilkeler çerçevesinde uygulanan stratejilere ve bunlara ilişkin öğretilerinin nasıl

uygulama alanı bulduğunun sağlıklı bir analizinin yapılması tarihe değer katacak bir çalışma zeminini oluşturacaktır.

1.7. Tezin Yapısı

Tezin “Giriş” kısmında araştırmanın metodolojisi amaç ve kapsamına yer verilerek araştırma soruları ve çalışmanın literatüre katkısına yer verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde tarihsel bir olgu olarak geçmişten günümüze eksenli, Savaş ve Savaş Kuramı kavramına yönelik açıklamalara yer verilmiş ve Sun Tzu’nun Savaş Sanatı isimli eserinde ileri sürdüğü tarihi Savaş Kuramı ilkeleri açıklanmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde Çanakkale Muharebelerinin tarihi önemi ve dönüm noktalarına ilişkin tarihi olaylar aktarılmıştır.

Dördüncü bölümde Sun Tzu’nun görüşleri çerçevesinde Çanakkale Muharebelerinin dönüm noktaları tahlil edilmiş ve sonuç bölümünde Sun Tzu kuramının geçerli olabileceğine dair tespitler paylaşılmıştır.

KAVRAMSAL AÇIDAN SAVAŞ VE SUN TZU'NUN YAKLAŞIMI

2.1. Savaş Kavramı

Ulus devletlerin diğer uluslar üzerinde şiddete başvurarak kendi egemenliklerini diğer bir devlet üzerinde tesis etmeye, ortadan kaldırmaya yönelik girişilen bir irade biçimi olarak tanımlanabilen savaş, dünya tarihindeki büyük değişikliklerin ve hatta dönüşümlerin çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu özelliği ile tarihin her döneminde ve bütün coğrafyalarda var olmuştur. Savaş bu bakımından başta politika ile yakın bir şekilde belirlenen stratejisi ve planlaması olmak üzere taktik seviyedeki tüm unsurlarıyla uyumlu bir şekilde koordine edildiğinde bir tarafın iradesinin diğer tarafa şiddet yoluyla kabul ettirdiği araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan savaş, politik bir eylem biçimi olup ulus devletlerin çıkarlarını doruğa ulaştırma çabasına yönelik dış politika araçlarından biridir. Strateji ile tasarlanmış eylemler bütünü, güç kullanımı ile birleştirilmiş bir siyaset biçimidir. Mutlak zafer elde etme amacı taşıyan karşıt taraflar arasında savaş bir defa meydana geldiğinde güç kullanımını sınırlandırmaksızın şiddet kullanımının en üst seviyede uygulanması biçimi olarak tanımlanabilir. Bu nedenle araçlar ile amaçlar arasındaki dengenin doğru bir şekilde kurulması gerekmektedir (Akad M. , 2011, s. 9-13).

Savaşın temel gayesi zafer kazanmaktır. Bu bakımdan zafer kazanmak için birçok pozitif bilimden yararlanılmakla birlikte, bunların arasında tarih disiplini başvurulabilecek birincil kaynak niteliğindedir. Tarih ile savaş arasındaki yakın ilişki özetle kendini John Tosh'un takip eden ifadesinde bulur; “*Tarih siyasal bir savaş meydanıdır. Otoriteye başkaldıranlar da bu başkaldırışı boğmaya uğraşanlar da, tarihin desteğini yanlarına almaya çalışırlar*” (Tosh, 2019, s. 6). Bu bakımdan tarih meydana gelen savaşların incelenmesi açısından başvurabileceğimiz bir pusula niteliğinde bir bilimdir (Tosh, 2019, s. 189).

Medeniyetin gelişmesiyle birlikte savaşların niteliği küreselleşmiş ve etkilerinin sınırı kalmamıştır. Özellikle geçtiğimiz son iki yüzyıl içinde sınırlı cephe savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve özellikle Çanakkale Muharebelerinde daha önce benzeri görülmemiş bir şekilde topyekûn bir boyut kazanmıştır. Geçmişten günümüze 7.000

yıllık bilinen insanlık tarihine baktığımızda, İnsanoğlu her yüz yılın 87'sini savaş, 13'ünü barış içinde geçirmiştir. Bununla birlikte savaşın etkisi, yaygınlığı ve yıkıcılığı, medeniyet geliştikçe azalacağı yerde artmaktadır (Sander, 2004, s. 594).

İnsanlık ortak kalıcı bir Barış anlayışı geliştirmedeği ve bunu herhangi bir bağlayıcı hukuksal zemin ile nesilden nesile kalıcı bir şekilde aktarmadığı sürece, ideal olan “Dünya Barışı” Savaş için verilen kısa bir mola şeklinde tanımlanabilecektir.

“Dünya Savaşı Yok Ama Dünya'nın Savaşta”¹ olduğu yönünde günümüz manşetleri dikkate alındığında tüm bu hususlar savaş kavramını ve kuramsal ilkelerinin mercek altına alınması bakımından konumuzu daha da önemli kılmaktadır.

2.2. Savaş Kuramı

Savaş Kuramı, dünya tarihi boyunca Savaşın kendisini ve nedenlerini sonuçları ile birlikte açıklamaya çalışan, teşebbüste bulunulan herhangi bir irade biçimi olarak zafere giden ilkeleri belirleyen, içinde bulunulan toplumun tarihi, kültürel değerlerini taşıyan genel kural ve yaklaşımlar bütünü olarak ifade edilebilir. Diğer taraftan savaşların meydana geliş sebeplerine ilişkin yapılan her bir açıklama bir savaş kuramını ifade eder (Akgül, 2016, s. 12-23).

Tarihi bilgiler ışığında savaş kuramı ilkeleri çerçevesinde bir savaşın analiz edilmesi suretiyle kazanan veya kaybeden taraf için kesin bir kanıya varmak elbette mümkün değildir. Bir ya da birden fazla bir savaş kuramı ile tarihte meydana gelmiş bir savaşın belirli bir kuramsal çerçevede incelenmesi her durumda yeterli olmayabilir. İleri sürülen kuramın savaş sahnesinde değişen koşullara göre uyarlanması ve bu kabiliyete sahip askeri ve siyasi liderler zaferi tayin edici aktörler olarak tarih sahnesinde yerini almışlardır. Bu bakımdan durağan (statik) bir Savaş kuramı, değişkenlik (dinamik) gösterdiği ve koşullara uygun yorumlandığı ve buna göre hareket edildiği ölçüde kuramı dikkate alan taraf lehine olacak sonuçlar doğurabilmektedir.

Geçmişten günümüze dünya üzerinde var olmuş her köklü medeniyet, varlığını sürdürebilmek ve siyasi çıkarlarını muhafaza edebilmek için kendi tarihinden beslenen bir savaş kuramı geliştirmiştir. Savaş kuramı her ne kadar zafere giden yolun reçetesinin temel ilkeleri üzerine yoğunlaşmış olsa dahi savaşların sebep ve sonuçlarıyla birlikte

¹ Haftalık Oksijen Gazetesi, Sayı 150, 24-30 Kasım 2023.

neden meydana geldiği üzerine düşünmeye dayalı bir bakış açısı kazandırmaya çalışmaktadır. Bu bakımdan kalıcı Barış’a giden yolda kuramsal çerçevenin iyi tahlil edilmesi savaş kuramı ilkelerini ön plana çıkarmaktadır.

Strategos denilen, “savaş ve generallik” sanatı ilk kez MÖ 470’te kullanılmıştır ve taktikler silahlı ya da silahsız olarak gerçekleştirilen herhangi şiddet teşebbüsünün sevk ve idaresini başarılı kılan temel savaş kuramının etkenleridir. Bu bakımından insan doğasının temelinde yatan mantığın siyasi ortamlar ne kadar değişirse değişsin savaşın temel ilkelerinin mantığı tarih boyunca hiçbir değişikliğe uğramamıştır. Savaş kuramlarının açıkladığı temel ilkeler belirli durumlara ve uygulama şekillerinde değişiklikler olsa dahi tarihten günümüze değin değişmez nitelikte olduğu görülmektedir (Handel, 2004, s. 131).

Özetle şunu ifade edebiliriz; geçmişten günümüze savaşın esaslarının sahada uygulaması bir sanat, felsefesi ise savaş kuramıdır. Bu nedenle savaş kuramının meydana gelmiş tüm savaşların öncesinde ve sonrasında büyük bir etkisi vardır ve tarihin her döneminde inceleme konusu olarak ele alınmıştır.

2.3. Savaşı Sanat Olarak Gören Sun Tzu

Savaş bir sanat mıdır yoksa bir bilim midir? Günümüzde halen tartışılan bu soruya cevap arayan Sun Tzu², M.Ö. 500 yıllarında Çin’de Wu Krallığı’nda hanedanlar arasında aralıksız süren savaşların ve güç mücadelelerinin hüküm sürdüğü bir dönemde görev yapmış, krallığının askeri zaferler kazanmasına ve topraklarının genişlemesine katkıda bulunmuş olan Çinli bir askeri general ve filozoftur. Bundan 25 asır önce kaleme alınmış olan *Savaş Sanatı* (bing fa) isimli kült eser, Sun Tzu tarafından savaşın sevk ve idaresinin bir sanat olarak ele alınması kapsamında yazılmış stratejinin temel esaslarının belirtildiği, coğrafi sınırları ve kendi zamanını aşarak günümüze kadar ulaşmış savaş üzerine yazılmış en etkili tarihi bir referans noktasıdır.

² Sunzi olarak da bilinir.

Şekil 1 Sun Tzu'nun Temsili Portresi

(The New European's Ltd, 2023)

Sun Tzu'nun Savaş Sanatı isimli eseri, dünyanın neresinde olursa olsun muharebe alanında zafere ulaşmak için gerekli temel ilkeleri, stratejileri ve felsefeleri kapsayan kapsamlı bir rehber kitap niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte, öğretileri yalnızca askeri stratejiler ile sınırlı kalmayıp girilen her türlü mücadelede kilit bir rol üstlenmektedir. Herhangi bir rekabet ya da güç mücadelesi ortamında kapsamlı bir strateji, liderlik ve etkin karar verme sanatı anlayışını kapsamaktadır. Sun Tzu'nun öğretileri, zaferin temel unsurları olarak muharebeye hazırlık ve bu kapsamda stratejik düşünmenin önemini vurgulamaktadır (Cacumen, 2023, s. 1).³

Günümüzde uluslararası ilişkiler, Sun Tzu'nun yaşadığı dönemdeki Çin'de bulunan istikrarsızlık ortamına benzer nitelikte güç mücadelelerin olduğu ve çıkar çatışmalarının üst seviyede yaşandığı karmaşık ve realist bir dünya düzeni içinde şekillenmektedir. Uluslararası ilişkilerin temel araştırma konularından olan Savaş, Sun Tzu'nun zamanından bu yana kullanılan araçları bakımından önemli ölçüde değişmekle birlikte Sun Tzu'nun Savaş Sanatı isimli askeri ve felsefi nitelikli eseri günümüz dünyasında da aynı büyük önemi taşımaktadır (Gürsoy, 2015, s. 10). Modern savaşlar giderek teknolojik gelişmelere doğru kayarken, Sun Tzu tarafından özetlenen temel öğretilerin ve stratejilerin halen uygulanabilir olması gücün elde edilmesi, ulusal çıkarların gözetilmesi açısından geçerliliğini halen korumaya devam etmektedir.

³ Bu çeviri tarafımda yapılmıştır.

Devletlerin çıkar çatışmaları yalnızca askerî açıdan değil siyasi ve ekonomik alanlarda da kendini göstermektedir. Bu noktada tüm ulusların günümüz dünyasında manevra yeteneklerini stratejik olarak alacakları bilinçli kararlar çerçevesinde Sun Tzu'nun öğretilerinde belirttiği gibi değişen her ortama uyum sağlayacak şekilde geliştirmesi gerekmektedir. Tüm devletlerin diplomatik manevra kabiliyetini artıran en önemli unsurlardan olan devletlerin birbirlerini tanıma ve birbirleri hakkında bilgi toplama iradeleri günümüz dünyasında Sun Tzu'nun öğretilerinde kendini bulmaktadır. İcra edilen örtülü operasyonel (istihbarat) faaliyetleri ulusal çıkarların gerçekleştirilmesi açısından minimum askeri maliyetler ile uluslararası alanda devletlere maksimum faydalar sağlamaktadır. Sun Tzu'nun Savaş Sanatı, bu yönleri ilişkin kendi kitlesine değerli bilgiler sunmaktadır. Sun Tzu, dikkatli ve titiz bir planlama, çoklu senaryoların dikkate alınması ve değişen koşullara uyum sağlama becerisinin gerekliliğini vurgulayarak etkili stratejiler formüle etmek için sürekli olarak ihtiyaçların değerlendirilmesi ve mevcut durumunun analiz edilerek dahili yeteneklerin değerlendirilmesi üzerinde hassasiyetle durmaktadır. Savaş Sanatı'nın ilkeleri bu bakımdan liderlere uzun vadeli vizyonlar geliştirmede, ulaşılabilir hedefler belirlemede ve kendi değerleriyle uyumlu stratejiler oluşturmada rehberlik eder.

2.4. Sun Tzu "Savaş Sanatı"

Sun Tzu, *Savaş Sanatı* isimli eserinde savaşın yürütülmesine yönelik temel esasları 13 başlık altında sıralamıştır. Geçmişten günümüze savaşın doğasını ve işleyişini en iyi açıklayan kuramın ilk bölümü; planlamanın önemi; ikinci bölüm savaşın yürütülmesi; üçüncü bölüm strateji ile saldırı/taarruz; dördüncü bölüm Taktiksel Düzenlemeler, beşinci bölümü enerjinin kullanımı; altıncı bölüm temel kavramlardan olan zayıf ve güçlü noktalar; yedinci bölüm manevra; sekizinci bölüm savaş sanatının önemli bir ögesi taktiklerde değişim, dokuzuncu bölüm orduların hareketi/sevki; onuncu bölüm arazi, on birinci bölüm dokuz durum, on ikinci bölümü ateşle saldırı hususlarını aktarır. On üçüncü ve son bölüm casusluk üzerinedir ve istihbaratın asli bir önem taşıdığını ifade eder (Göksu, 2018, s. 25).

Savaş Sanatı 13 bölümden oluşan askeri bir strateji kitabı olmakla birlikte askeri konular dışında iş ve hukuk dünyasında da etkili bir kaynak olarak kabul edilmiştir Tzu, 2021, s. 5). Bu yönüyle insanlık tarihinin en eski ve üzerinde en fazla araştırma ve

tartışma yapılmış strateji eseri olarak tanımlanabilmektedir (Tzu, 2017, s. ix). Savaş Sanatı siyasi ve askeri stratejilerin doğru şekilde belirlenmesi ve girilen herhangi bir mücadelenin kazanılması için birçok faydalı öneri sunmaktadır. Eserin 1782 yılında Fransızca'ya tercüme edilmesiyle birlikte Batı'da tanınması mümkün olmuştur (Gürsoy, 2015, s. 10).

2.4.1. Planlama

Sun Tzu'nun Savaş Sanatı isimli eserinde 13 ayrı alt başlık adı altında ilk sırada ele alınan unsur planlamadır. Sun Tzu, savaşın temelinde planlamanın ve hazırlığın yattığını belirtir. Planlama ve hazırlık bir muharebede zafer elde edilmesi için gerekli olan stratejik düşüncenin temel unsurlarını içermektedir. Sun Tzu, planlama safhasının etkin bir hesaplama yapılarak bir savaş stratejisi oluşturmak için hayati derecede önemli olduğunu belirtir. Planlama, bir ulusun güvenlik içerisinde yaşayabilmesi için vazgeçilmez bir gerekliliktir. Bu nedenle, planlama asla ihmal edilmemeli, titizlikle üzerinde durulmalı ve tahmini değerlendirmeler dahil tüm yönleriyle incelenmelidir (Tzu, 2021, s. 11; Zi, 2017, s. 1-2).

Sun Tzu, savaşın başlangıcında beş temel faktörün değerlendirilmesini önerir: Sun Tzu'ya göre bir savaşın planlama safhasında hesaplamaya katılması gereken beş faktör bulunmakta olup bu hususları gözeterek durum değerlendirmesi yapılması gerekir. Bunlar bir "Yol", iki "Gök", üç "Toprak", dört "Liderlik" beş "Kural" olarak adlandırılır.

a) "Yol" bir savaşı sevk ve idare eden üstlerin, astları ile tam bir uyum içinde aynı düşünceyi paylaşmasını, astların bu uğurda yaşamını hiçe sayarak alınan kararın izinden tam bir inançla gitmesini ve kendini bu uğurda feda etmekten sakınmamasını ve böylelikle hiçbir tehlikeden kaçınmadan yöneticisinin ardından gitmesine yönelik iradeyi,

b) "Gök" gece ve gündüzü, soğuğu ve sıcaklığı zamanı ve mevsimleri sembolize ederken bu açıdan bakıldığında savaşta birbirinin zıttı olan tüm değişken doğal şartları,

c) "Toprak" araziye, uzun ve kısa olan mesafeleri, açık alanları, dar geçitleri, gece ve gündüzü, ölüm ve kalım olasılıklarını,

d) “Liderlik” cesaret, zekâ, güven ve düzeni temsil etmekle birlikte otorite ve ciddiyeti,

e) “Kural” disiplin olarak da adlandırabileceğimiz bu husus savaşta ordunun, rütbelere uygun bir hiyerarşik düzen içinde örgütlenmesini, ordunun ikmal-lojistik yollarını ve askeri harcamaların kontrolünü ifade eder.

Savaşta mevcut durumun tahlilinde ilk önce olumlu taraflar dikkate alınmalı ve planlamalar buna göre gerçekleştirilmelidir. Daha sonraki süreçte durum değerlendirmesi yapılarak oluşan fırsatlar dikkate alınarak mevcut planlar yeniden buna göre güncellenmelidir (Tzu, Savaş Sanatı, 2017, s. 2). Tasarlanan planlamalar, karşılaşılan fırsatlar karşısında değişikliğe uğrayabilmeli ve esnek olabilmelidir. Bu bağlamda planlama safhasında esneklik dikkate alındığında çevik bir strateji oluşturabileceği ileri sürülebilecektir. Yukarıda açıklanan beş temel ilke muharebeyi sevk ve idare eden aktörler tarafından iyi bilinmeli, planlama safhasında tüm bu unsurlar analiz edilmeli ve iyi uygulanmalıdır. (Zi, 2017, s. 1-3; Tzu, Savaş Sanatı, 2021, s. 11-12).

Aktörlerin tecrübeleri ve nitelikleri, muharebe sahasının coğrafyası ve sağladığı avantajlar, ödül ve ceza şartları, zaferi tayin edecektir.

Bununla birlikte Sun Tzu, aldatmanın savaşın temeli olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre en kuvvetli ordu dahi bu ilkeye başvurmalıdır. Güçlüyken zayıf, güçsüzken kuvvetli görünmek gerektiğini vurgular. Sun Tzu’nun “*Savaş Sanatı*” isimli eserinde; tarafların savaşa çıkmadan önce savaş meydanını iyi tanımaları ve keşfetmeleri başarı faktörü olarak belirtilmektedir. Beklenmedik yerde ve beklenmedik şekilde ortaya çıkılmalıdır. Yöntemler ve amaçlar gizli olmalı asla açığa çıkarılmamalıdır. Planlama tüm detayları ve ihtimaller dikkate alınarak yapıldı ise mutlak zaferin kimin tarafından kazanılacağını öngörülmektedir (Tzu, Savaş Sanatı, 2021, s. 12-14).

Sun Tzu’ya göre her ne olursa olsun herhangi bir muharebede uzun süreli bir çatışmadan kaçınılmalıdır. Amaca ulaşmak için Stratejileri öncelikle elde olan kaynakların akıllıca kullanılması ve tarafların yıpratılacak olan mücadelelerden kaçınılması üzerine kurulmalıdır.

2.4.2. Savaşın Yürütülmesi

Sun Tzu, savaşın ekonomik boyutlarını ele alır ve uzun süreli savaşların maliyetlerini vurgular. Uzun süreli savaşlar, kaynakları tüketir ve askerlerin moralini bozar. Bu nedenle, hızlı ve kesin zaferler elde etmek önemlidir. Sun Tzu, savaşın maliyetlerini azaltmak için etkili stratejilerin kullanılmasını önerir. Savaşın ekonomik boyutları, yalnızca mali kaynakları değil, aynı zamanda insan kaynaklarını ve lojistiği de kapsar. Sun Tzu, askerlerin ihtiyaçlarının karşılanması, lojistik desteğin sağlanması ve savaşın maliyetlerinin yönetilmesi gerektiğini belirtir. Ayrıca, düşmanın kaynaklarını tüketmek ve onların moralini bozmak için stratejik saldırılar düzenlemeyi önerir. Uzun süreli savaşlardan kaçınarak, kaynakları korumak ve savaşın maliyetlerini minimize etmek mümkündür (Tzu, 2005).

“Bir savaşta zafer elde edilse dahi aradan uzun zaman geçmesi askerlerin yorulmasına şevk ve heyecanlarının kaybolmasına neden olur ve ülke ekonomisini zor duruma düşürür. Devletin kaynakları bu yükü karşılamaya yetmeyecektir. Uzun gecikmeler bu bakımdan de zekâ belirtisi olarak görülmez. Uzayıp giden savaştan fayda görmüş hiçbir ülke örneği yoktur. Orduyu iyi sevk ve idare eden kişi iki kez asker toplamaz ve ikmal vasıtalarına ikiden fazla sefer yaptırmaz. Mesafe olarak uzak hareketler ülkenin fakirleşmesine halkın ekonomik gücünün tükenmesine ve vergilerin yükselmesine neden olur. Bu nedenle akıllı komutan savaş gücünü ülkesinden, yiyecek ikmalini düşmandan sağlar. Düşman ganimetlerini elde eden askerlerin makul bir ölçüde ödüllendirilmesi gerektiği de bu bölümde aktarılmaktadır. Esir alınan askerlere iyi muamele edilmeli böylelikle düşman yendikçe daha güçlü olunabilecektir. Orduların lideri halkın kaderinin belirleyicisidir “ (Tzu, Savaş Sanatı, 2021, s. 15-18).

2.4.3. Strateji ile Saldırı

Bu bölümde Sun Tzu, savaşın stratejik unsurlarını ele alır. En yüksek savaş biçiminin düşmanın stratejisini yenmek olduğunu belirtir. Düşmanın stratejisini bozmak, onu fiziksel olarak yenmekten daha etkilidir. Sun Tzu, ittifakları bozmanın, orduları yenmenin ve şehirleri kuşatmanın ardında stratejinin yattığını savunur. Sun Tzu, düşmanın planlarını ve stratejilerini öğrenmek için istihbaratın önemine dikkat çeker. İyi bir lider, kendi ordusunun ve düşmanın stratejilerini anlamalı ve buna göre hareket etmelidir. Düşmanın stratejisini bozarak, savaşın gidişatını değiştirmek

mümkündür. Ayrıca, Sun Tzu, savaşmadan zafer kazanmanın en yüksek stratejik başarı olduğunu belirtir. Bu, düşmanın planlarını bozarak ve stratejik avantaj elde ederek mümkündür (Tzu, 2005).

Diğer bir ifadeyle Sun Tzu'ya göre düşman yurdunu ve askeri kuvvetlerini bütün ve zarar görmemiş olarak ele geçirmek asıl amaçtır. Savaşmadan düşmanın direncini kırabilmek, düşmana baş eğdirebilmek mükemmelliktir. Diğer bir ifadeyle dolaylı strateji olarak düşmanın savaşma iradesini yok etmek asıl amaçtır. Düşman planlarını/stratejisini bozmak ve güçlerinin birleşmesini önlemek bunun sonrasında muharebe meydanında taarruz etmek en iyi plandır. Sayısal kurala hâkim olan taraf kazanır; eğer karşıdaki kuvvetin on katıysan çevrele/kuşat beş katıysan taarruz et, iki katıysan kuvvetini ikiye bölerek iki ayrı cepheden taarruz etmek temel ilkedir (Tzu, Savaş Sanatı, 2021, s. 18-19).

Ast ve üstler arasında uyum olması, sayısal farkı değerlendirme kabiliyeti, hazırlıklı olup hazırlıksız olanın beklenmesi, taarruz, geri çekilme ve kendinden güçlü ve zayıflar ile mücadele edebilmeyi bilmek ve bunun zamanlamasının etkin bir şekilde planlanması zafere giden yolda başarılı olmayı sağlayan temel noktalardır (Tzu, Savaş Sanatı, 2017, s. 8).

2.4.4. Taktiksel Eğilimler / Düzenlemeler

Sun Tzu, askeri konumlandırma ve formasyon kavramlarını tartışır. Yetenekli bir komutanın, kesin zafer sağlayacak durumlar yaratması gerektiğini ve savunma pozisyonlarının geçilmez, saldırı pozisyonlarının ise karşı konulamaz olması gerektiğini belirtir. Bir ordunun yerleştirilmesi ve düzenlenmesi, savaşın sonucunu doğrudan etkileyebilir. Sun Tzu, savunma ve saldırı taktiklerinin dengeli bir şekilde kullanılmasını önerir. Savunma pozisyonları, düşmanın saldırılarını püskürtmek için güçlü olmalıdır. Aynı zamanda, saldırı taktikleri hızlı ve etkili olmalıdır. Bir komutan, düşmanın hareketlerini tahmin etmeli ve buna göre pozisyon almalıdır. Stratejik konumlandırma, savaşın gidişatını değiştirebilir ve zaferin anahtarı olabilir (Tzu, 2005).

Sun Tzu'ya göre; *“Eskinin iyi savaşçıları önce kendisini yenilgi ihtimalinden uzak tutar, sonra düşmanı yenebileceği fırsatı bekler. Eskilerin akıllı savaşçıları sadece kazanan değil aynı zamanda kolayca kazanmayı başaran, zafere giden yolda hiç hata yapmayan kişidir. Kendimizi yenilgiye karşı güvende tutmak elimizdedir ancak düşmanı*

yenme fırsatı bize düşman tarafından sunulur. Bununla birlikte iyi savaşçı kendisini yenilgiye karşı korur fakat düşmanı kesin bir biçimde yenemeyebilir. Savunmada kalmak yetersiz güce saldırıya geçmek ise güç fazlasına işaret eder. Savaşta zafer kazanmış stratejist sadece zafer kesinleştikten sonra çarpışmaya girer; kaderinde yenilgi olan ise önce savaşır, sonra zaferi aramaya başlar. Lider olan kişi ahlaki değerlere, disipline ve yöntemlere sıkı sıkıya bağlı kalır. Böylece başarıyı kontrolü altına alır. Sıradan zaferlerin değil kolayca kazanılan zaferler ustalığın zirvesini ifade eder” (Tzu, 2024, s. 12-14).⁴

2.4.5. Enerji Kullanımı

Bu bölümde Sun Tzu, doğrudan ve dolaylı yöntemlerin kullanımı üzerine odaklanır. Taktiklerin uyarlanabilirliği ve enerji ve kaynakların etkili kullanımı önemlidir. Sun Tzu, momentum kavramını ve kolektif kuvvetin başarısındaki etkisini tanıtır. Bir ordunun enerjisini ve kaynaklarını etkili bir şekilde kullanması, zafer için kritiktir. Sun Tzu, doğrudan saldırılar ve dolaylı manevralar arasında denge kurmayı önerir. Doğrudan saldırılar, düşmanın gücünü kırmak için kullanılırken, dolaylı manevralar düşmanı şaşırtmak ve dezavantajlı pozisyonlara çekmek için kullanılır. Enerjinin ve kaynakların etkili kullanımı, savaşın maliyetlerini azaltır ve zaferin elde edilmesini sağlar. Sun Tzu, ayrıca birliklerin moralinin ve enerjisinin yüksek tutulmasının önemine dikkat çeker (Tzu, 2005).

Büyük bir gücün kontrolü ya da büyük bir orduyla savaşmak ile az sayıda bir adamın kontrolü veya küçük bir orduyla savaşmak aynı esaslara dayanır. Burada önemli olan haberleşme işaretlerini doğru bir şekilde oluşturmaktır. Ordunun etkisinin çok olması düşmanın zayıf ve güçlü yönlerinin keşfedilmesiyle mümkün olur. Düşman taarruzlarında sarsılmadan ayakta kalabilmek ve zaferi kesinleştirebilmek için doğrudan ve dolaylı manevralara ihtiyaç vardır. Bu iki yöntemin etkin bir şekilde kullanımı sayesinde sonsuz manevra ortaya çıkar.

Akıllı savaşçı saldırısında yıkıcı ve kararlarında çabuk olmalı ve savaşçıları tarafından yaratılan enerjiyi toplu olarak kullanabilmelidir. Düzensiz gibi görünmek için kusursuz bir disiplin, korkar gibi görünmek için cesaret, zayıf gibi görünmek için güçlü

⁴ Bu çeviri tarafımda yapılmıştır.

olmak şarttır. Düzeni kargaşa perdesinin arkasına gizlemek alt bölümlere sınıflandırma işidir; cesareti korkaklık ile gizlemek enerji gerektirir, gücü zayıflıkla maskelemek taktiksel düzenlemelerle gerçekleştirilir. (Tzu,2021, s. 26-29)

2.4.6. Zayıf ve Güçlü Noktalar

Sun Tzu, bu bölümde her iki tarafın güçlü ve zayıf yönlerini analiz eder. Düşmanın zayıflıklarını sömürmeyi ve kendi zayıflıklarını gizlemeyi önerir. Esneklik ve adaptasyon, savaş koşullarından faydalanmak için gereklidir. Bir komutan, düşmanın zayıf noktalarını hedef alarak avantaj sağlayabilir. Sun Tzu, düşmanın zayıf yönlerini belirlemek ve bu zayıf noktalardan saldırmak için istihbaratın önemine vurgu yapar. Aynı zamanda, kendi zayıf yönlerini gizlemek ve düşmanın güçlü yönlerinden kaçınmak da stratejik avantaj sağlar. Esnek ve adaptif bir strateji, savaşın gidişatını değiştirebilir ve zaferin anahtarı olabilir (Tzu, 2005).

2.4.7. Manevra

Bu bölümde Sun Tzu, birliklerin hareketi ve konuşlanması üzerinde durur. Hem saldırı hem de savunmada manevra yapmanın önemini vurgular ve komutanların savaş alanındaki değişen koşullara stratejik ve hızlı bir şekilde yanıt vermeleri gerektiğini belirtir. Manevra kabiliyeti, savaşın gidişatını değiştirebilir. Sun Tzu, hızlı ve etkili hareket etmenin önemine dikkat çeker. Bir ordunun hızla ve gizlice hareket etmesi, düşmanı şaşırtabilir ve avantaj sağlayabilir. Ayrıca, komutanlar, düşmanın hareketlerini tahmin etmeli ve kendi birliklerini stratejik olarak konumlandırmalıdır. Manevra kabiliyeti, zafer için kritik bir faktördür. Sun Tzu'ya göre: "Savaş meydanına ilk olarak gelip düşmanı bekleyen zinde olacaktır. Kim savaş meydanına varmakta ikinciyse ve savaşa girmek için acele etmek zorunda kalırsa çarpışmaya yorgun katılacaktır" (Tzu, 2005, s. 66).

2.4.8. Taktiklerde Değişim

Sun Tzu, bu bölümde taktiklerde esnekliğin gerekliliğini vurgular. Bir plana sıkı sıkıya bağlı kalmaktan kaçınılmasını ve komutanların duruma göre stratejilerini değiştirmelerini tavsiye eder. Taktiksel çeşitlilik, düşmanı şaşırtabilir ve moralini bozabilir. Sun Tzu, sabit stratejilerin başarısız olabileceğini ve bu nedenle komutanların esnek olması gerektiğini belirtir. Stratejiler, savaşın koşullarına göre değiştirilmelidir. Düşmanın hareketlerine göre strateji değiştirmek, avantaj sağlar ve zaferin elde

edilmesini kolaylaştırır. Esnek ve adaptif taktikler, savaşın gidişatını değiştirebilir (Tzu, 2005, s. 45).

2.4.9. Ordunun Hareketi

Bu bölüm, bir ordunun hareketi ve lojistiği ile ilgilidir. Rota seçimi, kamp yerleri ve arazi kullanımına dair detaylı öneriler sunar. Sun Tzu, ordunun gücünü ve hazırlığını korumak için yürüyüşlerin nasıl yapılması gerektiğini açıklar. Sun Tzu, ordunun hareketinin stratejik olarak planlanması gerektiğini belirtir. Birliklerin doğru zamanda ve doğru yerde olması, savaşın sonucunu etkileyebilir. Lojistik desteğin sağlanması ve askerlerin ihtiyaçlarının karşılanması, ordunun gücünü korumak için kritiktir. Ayrıca, düşmanın hareketlerini izlemek ve buna göre strateji geliştirmek önemlidir (Tzu, 2005, s. 55).

2.4.10. Arazi

Sun Tzu, arazinin altı türünü kategorize eder ve her türün askerlerin hareketi ve stratejileri üzerindeki etkilerini tartışır. Arazinin anlaşılması, etkili stratejiler geliştirmek ve olası tuzaklardan kaçınmak için kritik öneme sahiptir. Sun Tzu, farklı arazi türlerinin savaşın gidişatını nasıl etkilediğini açıklar. Her arazi türü, farklı stratejiler gerektirir. Komutanlar, araziye doğru bir şekilde değerlendirmeli ve buna göre stratejilerini ayarlamalıdır. Araziyi kullanarak avantaj sağlamak, düşmanı dezavantajlı pozisyonlara çekmek ve kendi pozisyonunu güçlendirmek mümkündür (Tzu, 2005, s. 59).

2.4.11. Dokuz Durum

Sun Tzu, bir ordunun karşılaşabileceği dokuz yaygın durumu ve her birine nasıl yanıt verilmesi gerektiğini açıklar. Farklı türdeki arazilerden bahseder ve bu koşullarda ordunun başarılı olmasını sağlamak için stratejiler sunar. Sun Tzu, her durumun kendine özgü stratejiler gerektirdiğini belirtir. Dokuz farklı durumu ve bu durumlara nasıl yanıt verileceğini açıklar. Her bir durum için uygun stratejiler geliştirmek, savaşın gidişatını etkileyebilir. Komutanlar, duruma göre stratejilerini ayarlamalı ve esnek olmalıdır (Tzu, 2005, s. 60).

2.4.12. Ateşle Saldırı

Bu bölüm, savaşta ateşin silah olarak kullanımı üzerine odaklanır. Sun Tzu, ateşin düşmana saldırmak için nasıl kullanılabileceğini ve hangi koşullarda en etkili

olduğunu açıklar. Ayrıca, kendi birliklerini ateş saldırılarından korumak için yönergeler sunar. Sun Tzu, ateşin stratejik bir silah olarak nasıl kullanılabileceğini açıklar. Ateş saldırıları, düşmanın kaynaklarını tüketmek ve onların moralini bozmak için kullanılabilir. Ayrıca, ateşin kontrol altında tutulması ve kendi birliklerinin zarar görmemesi için önlemler alınmalıdır. Ateşle saldırı, stratejik avantaj sağlayabilir ve zaferin elde edilmesini kolaylaştırabilir (Tzu, 2005, s. 61).

2.4.13. Casusların Kullanımı

Sun Tzu, eserin son bölümünde istihbarat ve casusluğun önemini vurgular. Casusları beş türe ayırır ve her bir türün genel istihbarat ağına nasıl katkı sağladığını açıklar. Casusların etkili kullanımı, çatışmanın sonucunu belirleyebilecek kritik bilgiler sağlayabilir. Sun Tzu, istihbaratın savaşın her aşamasında kritik bir rol oynadığını belirtir. Casuslar, düşmanın planlarını ve hareketlerini öğrenmek için kullanılır. Doğru ve zamanında bilgi, komutanın stratejik kararlarını etkiler ve savaşın sonucunu belirler. Casusların etkili kullanımı, savaşın gidişatını değiştirebilir ve zaferin anahtarı olabilir (Tzu, 2005, s. 66).

2.5. Sun Tzu'nun Savaş Kuramı ile İlgili İlkeleri

Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" kitabındaki 13 ayrı alt başlık, savaşın çeşitli yönlerini kapsamlı bir şekilde ele alır. Ancak, bu başlıklar, daha geniş kategoriler altında toplanarak analiz edilip değerlendirildiğinde, Sun Tzu'nun stratejik düşüncelerinin ana temalarını daha net bir şekilde anlamak mümkün olur. Bu nedenle Sun Tzu Savaş Kuramı ilkeleri bu çalışmada dört ana başlık altında incelenir: Strateji ve Taktikler, Liderlik ve Yönetim, İstihbarat ve Bilgi Toplama ve Savaşın Beş Temel Unsuru.

2.5.1. Strateji ve Taktikler

Sun Tzu'nun strateji ve taktik kavramları, savaşın planlanması ve yürütülmesi konusunda önemli bir rehber sunar. Bu bölümde, Sun Tzu'nun stratejik düşünce yapısı ve taktiksel yaklaşımları detaylı olarak incelenecektir.

Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" eseri, strateji ve taktikler konusunda benzersiz bir yol haritası sunar. Sun Tzu'nun stratejik düşünce yapısı, savaşı sadece askeri bir çatışma olarak değil, aynı zamanda politik, ekonomik ve sosyal unsurları da içeren bir süreç

olarak ele alır. Sun Tzu, savaşın nihai amacının düşmanı fiziksel olarak yok etmekten ziyade, onu stratejik olarak yenilgiye uğratmak olduğunu savunur. Bu bağlamda, Sun Tzu'nun strateji ve taktikleri, modern askeri düşüncenin temel taşlarından biri haline gelmiştir.

Sun Tzu'nun stratejik düşüncesi, savaşı kazanmanın en iyi yolunun, savaşmadan kazanmak ya da savaşa girmeden önce kazanmak olduğunu vurgular. "En büyük zafer, savaşmadan kazanılan zaferdir" (Tzu, 2005, s. 6). Bu ifade, stratejik planlamanın önemini ve savaşa girilmeden önceki hazırlıkların değerini ortaya koyar. Sun Tzu, bilgi ve hazırlığın stratejik başarının anahtarı olduğunu belirtir. Bu nedenle, düşmanın niyetlerini ve yeteneklerini anlamak, doğru zamanda doğru yerde olmayı sağlayacağını belirtir (Tzu, 2005, s. 8).

Sun Tzu'nun stratejik düşünce yapısında, zamanlama ve yer kavramları büyük bir öneme sahiptir. Sun Tzu, "zafer, savaştan önce belirlenir; sadece sonuçları savaş alanında görülür" diyerek stratejik planlamanın ve hazırlığın önemini vurgular (Tzu, 2005, s. 12). Bu bağlamda, savaşın başarılı bir şekilde yönetilmesi için doğru zamanlama ve uygun mekânın seçilmesi kritik unsurlar olarak ortaya çıkar.

Sun Tzu'nun taktiksel yaklaşımları, esneklik ve uyum sağlama yeteneği üzerine odaklanır. Sun Tzu, savaşın değişken doğasını kabul eder ve komutanların bu değişikliklere hızlı ve etkili bir şekilde yanıt verebilme yeteneğine sahip olmalarını önerir. "Savaşta, duruma göre değişiklik yapmayan bir komutan, zafer kazanamaz" (Sun Tzu, 2005, s. 20). Bu ifade, taktiksel esnekliğin ve uyumun önemini vurgular. Sun Tzu, düşmanın hareketlerini ve niyetlerini sürekli olarak gözlemleyerek, taktiklerini buna göre uyarlamının gerekliliğini belirtir (Tzu, 2005, s. 22).

Sun Tzu'nun bir diğer önemli stratejik ve taktiksel ilkesi, yanıltma ve aldatmadır. "Savaş, hileye dayanır" ifadesi, Sun Tzu'nun düşmanı yanıltmanın ve yanlış yönlendirmenin önemini vurgular (Tzu, 2005, s. 26). Düşmanı yanıltarak, kendi stratejik avantajınızı koruyabilir ve düşmanın zayıf noktalarına saldırabilirsiniz. Bu bağlamda, yanıltma ve aldatma, Sun Tzu'nun stratejik ve taktiksel düşüncesinin temel unsurlarından biridir (Tzu, 2005, s. 28).

Sun Tzu ayrıca, uzun süren bir savaşın zararlı olduğunu ve mümkün olan en kısa sürede sona erdirilmesi gerektiğini savunur. "Uzun süreli savaş, ülkenin kaynaklarını

tüketir" (Tzu, 2005, s. 34). Bu nedenle, savaşın hızlı ve etkili bir şekilde yönetilmesi, kaynakların korunması ve ekonomik sürdürülebilirlik açısından önemli olduğunu belirtir. Sun Tzu, uzun süreli savaşların hem askeri hem de sivil halk üzerinde yıkıcı etkileri olabileceğini ileri sürer (Tzu, 2005, s. 36).

Sun Tzu'nun strateji ve taktik kavramları, sadece askeri alanla sınırlı değildir; aynı zamanda iş dünyası, siyaset ve kişisel gelişim gibi farklı alanlarda da uygulanabilir. Sun Tzu'nun stratejik düşünce yapısı, rekabetin olduğu her alanda geçerli olan evrensel prensipler sunar. Bu nedenle, Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" eseri, askeri akademilerden iş dünyasına kadar geniş bir yelpazede incelenmekte ve uygulanmaktadır (Tzu, 2005, s. 42).

Sun Tzu'nun strateji ve taktik kavramları, ayrıca psikolojik savaş unsurlarını da içerir. Sun Tzu, moralin ve psikolojik üstünlüğün savaşta belirleyici bir rol oynadığını savunur. "Düşmanı moral olarak çökertmek, fiziksel olarak yenmekten daha etkilidir" (Tzu, 2005, s. 50). Bu ifade, psikolojik savaşın önemini ve düşmanın unsurlarının moralini bozmanın stratejik avantajlarını vurgular (Tzu, 2005, s. 52).

Sun Tzu'nun stratejik düşünce yapısında ayrıca, çevresel faktörler ve coğrafi koşullar da büyük bir öneme sahiptir. Sun Tzu, savaşın yapıldığı çevrenin ve coğrafi koşulların dikkatlice analiz edilmesi gerektiğini savunur. "Savaşta, çevre ve coğrafi koşulları kullanmak, zaferin anahtarıdır" (Sun Tzu, 2005, s. 58). Bu nedenle, savaş alanının detaylı bir şekilde incelenmesi ve bu bilgilere göre stratejik planlamaların yapılması gerekmektedir (Tzu, 2005, s. 60).

Sun Tzu'nun strateji ve taktik kavramları, savaşın planlanması ve yürütülmesi konusunda önemli bir yol haritası sunar. Stratejik düşünce yapısı, doğru zamanlama, esneklik, aldatma ve hızlı sonuç alma gibi unsurlar üzerine odaklanır. Sun Tzu'nun bu prensipleri, modern askeri strateji ve taktiklerin temel taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" eseri, sadece askeri tarih açısından değil, aynı zamanda stratejik düşüncenin evrimi açısından da büyük bir öneme sahiptir (Tzu, 2005, s. 65).

2.5.2. Liderlik ve Yönetim

Sun Tzu, başarılı bir komutanın nitelikleri ve liderlik becerileri üzerine derinlemesine analizler sunar. Ona göre, etkili bir liderlik sadece askeri yeteneklerden

ibaret değildir; aynı zamanda ahlaki ve etik değerleri de içermelidir. Sun Tzu, liderliğin beş temel özelliği olduğunu belirtir: bilgelik, güvenilirlik, moral, cesaret ve disiplin (Tzu, 2005, s. 73). Bu özelliklerin her biri, liderin hem askerleri hem de stratejik hedefleri üzerindeki etkisini güçlendirir.

Bilgelik, Sun Tzu'nun liderlik anlayışının merkezinde yer alır. Bilge bir lider, savaşın gidişatını öngörebilir ve bu öngörüler doğrultusunda stratejiler geliştirebilir. "Bilge liderler, savaş başlamadan önce zaferi garantiler" (Sun Tzu, 2005, s. 75). Bu ifade, liderin analitik düşünme yeteneğinin ve geleceği öngörebilme kabiliyetinin önemini vurgular. Sun Tzu'ya göre, bilgelik, sadece savaş alanındaki durumları değerlendirmekle kalmaz, aynı zamanda geniş bir perspektif sunarak liderin daha bütüncül bir yaklaşım sergilemesini sağlar. Bu bağlamda, bilgelik, sadece askeri liderler için değil, aynı zamanda iş dünyasında ve siyasette de büyük bir öneme sahiptir (Gagliardi, 2003, s. 45).

Güvenilirlik, liderin askerleri tarafından güvenilir bir figür olarak görülmesini sağlar. "Güvenilir bir lider, askerlerinin sadakatini ve bağlılığını kazanır" (Tzu, 2005, s. 78). Bu güven, askerlerin moralini yükseltir ve onların liderlerine olan bağlılıklarını artırır. Güvenilirlik, bir liderin emirlerinin sorgusuz sualsiz yerine getirilmesini sağlar ve ordunun genel performansını olumlu yönde etkiler.

Askerlerin moral ve motivasyonu, Sun Tzu'nun liderlik anlayışında önemli bir yer tutar. "Askerlerinin moral ve motivasyonunu gözeten liderler, askerlerinin refahını düşünür ve onların ihtiyaçlarına duyarlıdır" (Tzu, 2005, s. 80). Bu tür bir lider, askerlerinin moralini yüksek tutar ve onların savaşa azmini artırır. Sun Tzu, liderlerin sadece stratejik ve taktiksel becerilerle değil, aynı zamanda insani değerlerle de donanmış olmaları gerektiğini savunur. Bu bağlamda, askerlerin moral ve motivasyonu, liderin askerleriyle empati kurabilme ve onların ihtiyaçlarını anlama yeteneğini ifade eder.

Cesaret, Sun Tzu'nun liderlik anlayışında kilit bir unsur olarak görülür. "Cesur bir lider, tehlike anında yılmaz ve kararlılıkla hareket eder" (Tzu, 2005, s. 85). Cesur liderler, askerlerine güven verir ve onların zor durumlarla başa çıkmalarına yardımcı olur. Cesaret, bir liderin zor kararlar alabilme yeteneğini ve kriz anlarında sakin kalabilme, soğukkanlılığını koruyabilme kabiliyetini ifade eder. Bu nedenle, cesaret,

sadece askeri liderler için değil, aynı zamanda iş dünyasında ve kriz yönetiminde de önemli bir rol oynar (Bass & Bass, 2008, s. 256).

Disiplin, Sun Tzu'nun liderlik ilkelerinde önemli bir yer tutar. "Disiplinli liderler, ordularının düzenini ve etkinliğini korur" (Tzu, 2005, s. 90). Disiplin, ordunun düzenli ve etkili bir şekilde kalabilmesini sağlar. Sun Tzu, liderlerin askerlerini disiplinli tutmaları gerektiğini ve bu sayede askeri operasyonların başarılı bir şekilde yürütülebileceğini vurgular. Disiplin, askeri başarının temel taşlarından biri olarak kabul edilir.

Sun Tzu, liderliğin aynı zamanda bir örnek teşkil etme ve ilham verme yeteneği olduğunu belirtir. "İyi bir lider, askerlerine örnek olur ve onlara ilham verir" (Tzu, 2005, s. 95). Liderin örnek teşkil etmesi, askerlerinin onun davranışlarını ve kararlarını benimsemelerini sağlar. İlham verici bir lider, askerlerinin motivasyonunu artırır ve onların savaşa olan bağlılıklarını güçlendirir. Bu bağlamda, liderin örnek olması, askeri başarı için kritik bir unsur olarak değerlendirilir.

Esneklik ve uyum sağlama yeteneği, Sun Tzu'nun liderlik anlayışında önemli bir yer tutar. Liderin esnek olması, savaşın değişken doğasına uyum sağlamasını ve yeni stratejiler geliştirmesini sağlar. Bu bakımdan esneklik ve adaptasyon, liderin başarısında hayati bir rol oynar. "Esnek bir lider, değişen koşullara hızla uyum sağlar ve stratejilerini buna göre günceller" (Tzu, 2005, s. 100).

Sun Tzu ayrıca, liderin çevresel faktörlere ve coğrafi koşullara dikkat etmesi gerektiğini belirtir. "Çevresel koşulları ve coğrafi faktörleri dikkate alan bir lider, zaferin anahtarına sahiptir" (Tzu, 2005, s. 105). Liderin çevreyi ve coğrafi durumu analiz etmesi, stratejik avantajlar elde etmesini sağlar. Bu bağlamda, çevresel faktörlerin ve coğrafi koşulların liderlikte dikkate alınması gereklidir.

Sun Tzu'nun liderlik ve yönetim konusundaki görüşleri, başarılı bir komutanın sahip olması gereken temel nitelikleri vurgular. Bilgelik, güvenilirlik, moral, cesaret ve disiplin gibi unsurlar, liderlikte vazgeçilmez nitelikler olarak öne çıkar. Sun Tzu'nun bu liderlik prensipleri, modern liderlik teorileri ve uygulamaları için de önemli bir kaynak teşkil eder. Bu nedenle, Sun Tzu'nun liderlik ve yönetim konusundaki görüşleri, sadece askeri alanda değil, iş dünyası, siyaset ve diğer alanlarda da uygulanabilir prensipler sunar (Tzu, 2005, s. 110).

2.5.3. İstihbarat ve Bilgi Toplama

Sun Tzu, savaşta bilgi toplamanın ve istihbaratın kritik bir öneme sahip olduğunu vurgular. Ona göre, doğru ve zamanında bilgiye sahip olmak, savaşın kaderini belirleyebilir. Sun Tzu, "Savaş, bilgiye dayalıdır. Bilgisi olmayan bir komutan, ordusunu felakete sürükler" (Tzu, 2005, s. 115) diyerek, bilgi toplamanın ve istihbaratın savaşın başarısındaki rolünü açıkça belirtir.

Sun Tzu, istihbaratın farklı kaynaklardan ve yöntemlerle toplanması gerektiğini savunur. "Düşmanı tanımak için, casuslardan, yerel halktan ve ele geçirilen düşman askerlerinden bilgi toplamak önemlidir" (Tzu, 2005, s. 117). Bu ifade, istihbaratın çeşitli kaynaklardan elde edilmesi gerektiğini ve her kaynağın stratejik bir avantaj sağladığını vurgular. Sun Tzu'ya göre, istihbaratın çeşitliliği, düşmanın hareketlerini ve niyetlerini daha doğru bir şekilde analiz etmeye yardımcı olur.

Sun Tzu'nun istihbarat yöntemlerinden biri, düşmanın planlarını öğrenmek için casus kullanmaktır. "Casuslar, düşmanın niyetlerini ve planlarını ortaya çıkarır" (Tzu, 2005, s. 120). Casuslar, düşmanın iç işleyişini ve zayıf noktalarını öğrenerek, stratejik avantaj sağlar. Sun Tzu, casusların savaşın sonucunu belirlemedeki kritik rolünü vurgular ve casus kullanımının savaş stratejisinin önemli bir parçası olduğunu belirtir.

Sun Tzu ayrıca, yerel halktan bilgi toplamanın önemine değinir. "Yerel halk, bölgenin coğrafi ve kültürel özellikleri hakkında değerli bilgiler sunar" (Tzu, 2005, s. 122). Yerel halktan elde edilen bilgiler, savaş alanının daha iyi anlaşılmasına ve stratejik planlamaların bu bilgilere göre yapılmasına olanak tanır. Bu nedenle, Sun Tzu, yerel halktan bilgi toplamanın savaş stratejisinin ayrılmaz bir parçası olduğunu savunur.

Ele geçirilen düşman askerlerinden bilgi almak da Sun Tzu'nun istihbarat stratejileri arasında yer alır. "Ele geçirilen düşman askerleri, düşmanın güçleri ve planları hakkında kritik bilgiler sağlar" (Tzu, 2005, s. 125). Düşman askerlerinden elde edilen bilgiler, düşmanın zayıf noktalarını ve stratejik planlarını ortaya çıkararak, savaşın seyrini değiştirebilir. Bu bağlamda, Sun Tzu, ele geçirilen askerlerden bilgi almanın önemini vurgular.

Sun Tzu, istihbaratın sadece bilgi toplama değil, aynı zamanda bilgiyi analiz etme ve kullanma sürecini de kapsadığını belirtir. "Toplanan bilginin doğru analiz edilmesi, stratejik kararların temelini oluşturur" (Tzu, 2005, s. 128). Bilginin doğru

analiz edilmesi, liderin stratejik planlamalarını daha sağlam temellere oturtmasını sağlar. Sun Tzu, bilginin sadece toplanmasının yeterli olmadığını, aynı zamanda doğru bir şekilde analiz edilmesi gerektiğini savunur.

Sun Tzu, istihbaratın yanıltma ve aldatma stratejileri ile birlikte kullanılmasının önemine de değinir. "Düşmanı yanıltarak, yanlış bilgilere yönlendirmek, stratejik avantaj sağlar" (Tzu, 2005, s. 130). Yanıltma ve aldatma, düşmanın stratejik planlarını bozarak, liderin avantaj elde etmesini sağlar. Bu bağlamda, Sun Tzu, istihbaratın yanıltma ve aldatma ile birlikte kullanılmasının savaşın başarısındaki kritik rolünü vurgular.

Sun Tzu'nun istihbarat ve bilgi toplama konusundaki görüşleri, modern askeri strateji ve istihbarat teorilerinde de önemli bir yer tutar. Günümüzde, istihbaratın toplanması ve analiz edilmesi, askeri operasyonların başarısında hayati bir rol oynar. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, istihbarat toplama yöntemleri de çeşitlenmiş ve daha sofistike hale gelmiştir. Ancak, Sun Tzu'nun temel prensipleri, modern istihbarat stratejilerinde hala geçerliliğini korumaktadır (Heuer, 1999, s. 65).

Günümüzde, istihbarat toplama ve analiz etme süreçleri, gelişmiş teknolojiler ve yöntemlerle desteklenmektedir. Uydu görüntüleme, elektronik dinleme, siber istihbarat gibi modern teknikler, bilgi toplama süreçlerini daha etkili hale getirmiştir. Ancak, Sun Tzu'nun vurguladığı temel ilkeler, bu modern tekniklerin temelini oluşturmaktadır. Örneğin, elektronik istihbarat (Elint) ve sinyal istihbaratı (Sigint) gibi yöntemler, Sun Tzu'nun casus kullanımına benzer şekilde düşmanın iletişimlerini ve hareketlerini izleyerek stratejik avantaj sağlar (Shulsky & Schmitt, 2002, s. 89).

Sun Tzu'nun istihbarat konusundaki görüşleri, sadece askeri alanda değil, iş hayatında ve siyasette de uygulanabilir prensipler sunar. Rekabetin yoğun olduğu iş dünyasında, doğru ve zamanında bilgiye sahip olmak, şirketlerin stratejik avantaj elde etmesini sağlar. Aynı şekilde, siyasi alanda da istihbarat ve bilgi toplama, karar alma süreçlerinde kritik bir rol oynar. Bu nedenle, Sun Tzu'nun istihbarat ve bilgi toplama konusundaki prensipleri, geniş bir uygulama alanına sahiptir (O'Brien, 2003, s. 102).

Siyasi alanda, istihbarat ve bilgi toplama süreçleri, hükümetlerin ve devletlerin ulusal güvenlik politikalarını şekillendirmelerinde kritik bir rol oynar. İstihbarat ajansları, terörist tehditler, uluslararası ilişkiler ve iç güvenlik konularında bilgi toplar

ve analiz eder. Sun Tzu'nun istihbarat ve bilgi toplama konusundaki görüşleri, bu süreçlerde de rehberlik eder ve ulusal güvenlik stratejilerinin oluşturulmasında önemli bir temel sağlar (Lowenthal, 2017, s. 45).

Sun Tzu'nun istihbarat ve bilgi toplama konusundaki görüşleri, savaşın başarısında hayati bir rol oynar. Doğru ve zamanında bilgi toplamak, stratejik planlamaların temelini oluşturur. Sun Tzu'nun casuslar, yerel halk ve ele geçirilen askerler gibi farklı kaynaklardan bilgi toplama yöntemleri, modern askeri ve stratejik düşüncede önemli bir yer tutar. Bu nedenle, Sun Tzu'nun istihbarat ve bilgi toplama konusundaki prensipleri, savaşın yanı sıra iş dünyası ve siyasette de uygulanabilir niteliktedir (Tzu, 2005, s. 135).

2.5.4. Savaşın Beş Temel Unsuru

Sun Tzu, savaşın beş temel unsur üzerine inşa eder: Yol, Hava, Yer, Lider ve Yasa. Bu unsurlar, savaşın stratejik planlamasında ve yürütülmesinde kritik rol oynar. Sun Tzu'nun bu beş unsura yönelik görüşleri, savaşın her yönünü kapsayan kapsamlı bir analiz sunar.

Sun Tzu'ya göre, Yol, savaşta ahlaki yönü ve liderin ordusuna olan etkisini ifade eder. "Yol, halkın liderle aynı fikirde olmasını ve ölüm-kalım anlarında onun ardından gitmesini sağlar" (Tzu, 2005, s. 145). Bu unsur, liderin askerleri üzerindeki etkisini ve onların liderlerine olan bağlılıklarını vurgular. Yol, liderin vizyonunu ve stratejik hedeflerini askerlerine aktarma yeteneğini ifade eder. Sun Tzu'ya göre, ahlaki değerler ve liderin vizyonu, ordunun moralini ve bağlılığını artırır.

Hava savaşın meteorolojik ve iklimsel koşullarını ifade eder. Sun Tzu, "Hava, savaşın zamanlamasını ve koşullarını belirler" (Tzu, 2005, s. 150). Hava koşulları, savaşın planlanmasında ve yürütülmesinde kritik bir rol oynar. Örneğin, yağmurlu bir hava, ordunun hareket kabiliyetini ve savaşma yeteneğini etkileyebilir. Sun Tzu, liderlerin hava koşullarını dikkatle analiz etmeleri ve stratejik planlarını bu koşullara göre yapmaları gerektiğini savunur.

Hava koşulları, aynı zamanda savaşın psikolojik etkilerini de içerir. Düşmanın morali, beklenmedik hava koşullarıyla kırılabilir. Örneğin, kötü hava koşulları, düşmanın hareketini ve iletişimini zorlaştırarak stratejik bir avantaj sağlar. Bu

bağlamda, Sun Tzu'nun hava unsuru, sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik bir boyut taşır (Griffith, 1963, s. 89).

Yer savaşın coğrafi ve topografik unsurlarını kapsar. Sun Tzu, "Yer, savaşın alanını ve stratejik avantajlarını belirler" (Tzu, 2005, s. 155). Coğrafi koşullar, bir ordunun hareket kabiliyetini ve savaşma yeteneğini doğrudan etkiler. Sun Tzu, liderlerin savaş alanının topografyasını dikkatle incelemeleri ve stratejik planlarını bu bilgilere göre yapmaları gerektiğini vurgular. Dağlar, nehirler ve vadiler gibi coğrafi özellikler, stratejik avantajlar ve dezavantajlar sağlayabilir.

Sun Tzu, coğrafi avantajları kullanarak düşmanı şaşırtmanın ve stratejik üstünlük sağlamanın önemine de vurgu yapar. "Düşmanın zayıf noktalarına saldırmak ve güçlü noktalarından kaçınmak, coğrafi bilgiyi iyi kullanmakla mümkündür" (Sun Tzu, 2005, s. 158). Bu ifade, coğrafi bilgilerin stratejik kararlar üzerindeki etkisini vurgular ve liderlerin bu bilgileri etkili bir şekilde kullanmalarının önemini gösterir (Sawyer, 1994, s. 112)

Lider komutanın niteliklerini ve liderlik becerilerini ifade eder. Sun Tzu, "Lider, bilge, güvenilir, insani, cesur ve disiplinli olmalıdır" (Tzu, 2005, s. 160). Liderin nitelikleri, ordunun moralini ve savaşma yeteneğini doğrudan etkiler. Bilge bir lider, stratejik planlar yapabilir ve ordusunu doğru yönlendirebilir. Güvenilir bir lider, askerlerinin sadakatini kazanır ve onların bağlılığını artırır. Cesur ve disiplinli bir lider, ordunun düzenini ve etkinliğini sağlar. Sun Tzu, liderin bu niteliklerinin savaşın sonucunu belirlemede kritik bir rol oynadığını savunur.

Liderin vizyonu ve karar alma yeteneği, savaşın seyrini doğrudan etkiler. "İyi bir lider, doğru zamanda doğru kararlar alarak ordusunu zafere taşır" (Tzu, 2005, s. 163). Bu ifade, liderin stratejik düşünme yeteneğinin ve doğru kararlar alabilme kabiliyetinin önemini vurgular. Sun Tzu'ya göre, liderin vizyonu ve stratejik öngörüsü, savaşın sonucunu belirleyen en önemli faktörlerden biridir (Gagliardi, 2003, s. 67).

Yasa, savaşın düzenini ve disiplinini ifade eder. Sun Tzu, "Yasa, ordunun düzenini ve disiplini sağlar" (Tzu, 2005, s. 165). Disiplinli bir ordu, daha etkili ve verimli bir şekilde savaşabilir. Yasa, ordunun iç düzenini ve komuta yapısını belirler. Sun Tzu, liderlerin ordularında disiplin sağlamaları ve askerlerin bu disipline uygun

hareket etmelerini sağlamaları gerektiğini belirtir. Disiplin ve düzen, askeri operasyonların başarılı bir şekilde yürütülmesi için temel unsurlardır.

Disiplin, ayrıca liderin otoritesini ve askerlerin ona olan güvenini pekiştirir. "Disiplinli bir ordu, liderine güvenir ve onun emirlerine itaat eder" (Sun Tzu, 2005, s. 168). Bu ifade, disiplinin sadece düzeni değil, aynı zamanda lider-asker ilişkisini de güçlendirdiğini gösterir. Sun Tzu, disiplinin ordunun genel performansını ve savaşma yeteneğini artırmada kritik bir rol oynadığını savunur (Michaelson, G. A., 2001 s. 150).

Sun Tzu'nun savaşın beş temel unsuru olarak belirlediği Yol, Hava, Yer, Lider ve Yasa, savaşın her yönünü kapsayan bir bütünlük oluşturur. Bu unsurlar, savaşın stratejik planlamasında ve yürütülmesinde bir arada dikkate alınmalıdır. Örneğin, hava koşulları ve coğrafi özellikler, stratejik planların uygulanabilirliğini etkilerken, liderin nitelikleri ve ordunun disiplini, bu planların başarıyla uygulanmasını sağlar.

Bu unsurların bir arada dikkate alınması, liderin daha bütüncül ve etkili stratejik planlar yapmasına olanak tanır. Sun Tzu, "Bu beş unsuru bir arada dikkate alan lider, savaşı kazanma şansını artırır" (Tzu, 2005, s. 170). Bu bağlamda, Sun Tzu'nun savaşın beş temel unsuru, savaşın her yönünü kapsayan kapsamlı bir stratejik planlama ve yürütme rehberi sunar.

Sun Tzu'nun savaşın beş temel unsuru, modern askeri strateji ve yönetim teorilerinde de önemli bir yer tutar. Örneğin, modern ordular, savaş planlamalarında hava ve coğrafi koşulları dikkatle analiz eder ve bu bilgilere göre stratejik planlar yapar. Aynı şekilde, liderlik ve disiplin, modern askeri organizasyonların temel unsurları olarak kabul edilir (Griffith, 1963, s. 45).

Sun Tzu'nun savaşın beş temel unsuru, savaşın her yönünü kapsayan kapsamlı bir analiz sunar. Yol, Hava, Yer, Lider ve Yasa, savaşın stratejik planlamasında ve yürütülmesinde dikkate alınması gereken temel unsurlar olarak öne çıkar. Bu unsurlar, modern askeri strateji ve yönetim teorilerinde de geçerliliğini korumakta ve geniş bir uygulama alanı bulmaktadır (Tzu, 2005, s. 175).

2.6. Sun Tzu'nun Günümüze Olan Etkileri

2.6.1. Askeri Strateji ve Taktikler

Sun Tzu'nun öğretileri, modern askeri stratejilerin ve taktiklerin temel taşlarından biridir. Birçok askeri akademi, onun eserini eğitim müfredatına dahil etmiştir. Stratejik planlama, istihbarat kullanımı, esneklik ve adaptasyon gibi kavramlar, günümüz orduları tarafından benimsenmiştir. Örneğin, ABD Askeri Akademisi ve diğer dünya çapındaki askeri okullar, Sun Tzu'nun öğretilerini derslerinde kullanmaktadır (Sun Tzu, 2005, s. 54). Sun Tzu'nun stratejik düşünce tarzı, özellikle Vietnam Savaşı sırasında ve Soğuk Savaş dönemi boyunca birçok askeri lider tarafından uygulanmıştır (Smith, 2010, s. 89). Modern askeri operasyonlarda, Sun Tzu'nun stratejik ilkeleri hâlâ geçerliliğini korumaktadır. ABD'nin 2003 Irak işgali gibi büyük askeri operasyonlar, Sun Tzu'nun prensipleri doğrultusunda planlanmıştır. Bu tür operasyonlarda, hız, sürpriz ve düşmanın moralini bozma gibi taktikler kullanılmıştır (Jones, 2008, s. 67). Ayrıca, modern istihbarat operasyonları, Sun Tzu'nun istihbaratın ve casusluğun önemine dair öğretilerine dayanmaktadır (Keegan, 2004).

2.6.2. İş Dünyası ve Yönetim

Sun Tzu'nun stratejik ilkeleri, iş dünyasında da geniş bir şekilde uygulanmaktadır. Şirketler, rekabet avantajı elde etmek, pazar payını artırmak ve stratejik planlama yapmak için "Savaş Sanatı"ndan yararlanmaktadır (Sun Tzu, 2005, s. 68). İş dünyasında, rakiplerin zayıf yönlerini belirlemek ve kendi güçlü yönlerini kullanarak rekabet avantajı sağlamak, Sun Tzu'nun öğretilerinin doğrudan bir uygulamasıdır. Ayrıca, kriz yönetimi, değişim yönetimi ve inovasyon gibi konularda da Sun Tzu'nun esnek ve adaptif stratejileri kullanılmaktadır (Michaelson, G., & Michaelson, S. 2003). Örneğin, Apple ve Samsung gibi büyük teknoloji şirketleri, pazar rekabetinde stratejik avantaj elde etmek için Sun Tzu'nun öğretilerinden yararlanmaktadır. Apple'ın ürün lansmanları ve pazarlama stratejileri, rakiplerini şaşırtmak ve müşteriler üzerinde güçlü bir etki bırakmak için dikkatlice planlanmıştır. Benzer şekilde, Samsung, pazar payını artırmak için esnek stratejiler ve inovatif ürünler geliştirerek rekabet avantajı sağlamıştır (Kim, 2016, s. 105).

2.6.3. Liderlik ve Yönetim Tarzı

Sun Tzu, etkili liderliğin önemini vurgular. Bilgelik, cesaret, samimiyet ve disiplin gibi liderlik nitelikleri, modern liderlik teorilerinin temel taşlarını oluşturur (Tzu, 2005, s. 90). Sun Tzu'nun liderlik anlayışı, çalışanları motive etmek, bir takım oluşturmak ve liderlik becerilerini geliştirmek için günümüz yöneticileri tarafından benimsenmiştir (Roberts, 2013, s. 45). Etkili liderler, Sun Tzu'nun öğretilerini kullanarak takım içindeki uyumu ve moralini artırabilir ve kriz durumlarında etkili kararlar alabilirler. Modern liderlik teorileri, Sun Tzu'nun liderlik niteliklerine dayanarak gelişmiştir. Özellikle, karizmatik liderlik, dönüşümcü liderlik ve hizmetkâr liderlik gibi yaklaşımlar, Sun Tzu'nun liderlik anlayışını yansıtır (Bass & Riggio, 2006, s. 23). Örneğin, Amazon'un kurucusu Jeff Bezos, şirket içindeki yenilikçi ve vizyoner liderlik tarzıyla Sun Tzu'nun liderlik ilkelerini uygulamaktadır. Bezos, çalışanlarını motive etmek ve Amazon'un sürekli büyümesini sağlamak için esnek ve adaptif bir liderlik yaklaşımı benimsemiştir (Stone, 2013, s. 67).

2.6.4. Politika ve Diplomasi

Sun Tzu'nun öğretileri, politika ve diplomasi alanında da etkili olmuştur. Diplomatik müzakerelerde ve uluslararası ilişkilerde, Sun Tzu'nun stratejik düşünce tarzı benimsenmektedir (Tzu, 2005, s. 48). Düşmanını tanıma, stratejik planlama ve diplomatik manevralar, Sun Tzu'nun öğretilerinin politik alanda uygulanmasına örnektir. Uluslararası krizler ve çatışmalar sırasında, devletler Sun Tzu'nun stratejilerini kullanarak avantaj sağlamayı hedeflerler (Kissinger, 1994, s. 67). Örneğin, Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği, Sun Tzu'nun stratejik ilkelerini kullanarak güç dengesi sağladı. Her iki süper güç de düşmanlarının zayıf yönlerini belirleyerek ve stratejik ittifaklar kurarak avantaj sağlamaya çalıştı (Gaddis, 2005, s. 112). Ayrıca, modern diplomatik müzakerelerde, devletler Sun Tzu'nun "görünüşte barışçıl ama gerçekte güçlü ol" ilkesini benimseyerek stratejik avantaj sağlamaya çalışmaktadır (Nye, 2011, s. 85).

2.6.5. Psikolojik Savaş ve Propaganda

Sun Tzu'nun aldatma ve psikolojik savaş konusundaki öğretileri, modern propaganda ve psikolojik savaş taktiklerinde uygulanmaktadır (Tzu, 2005, s. 76). Medya manipülasyonu, bilgi savaşları ve algı yönetimi, Sun Tzu'nun stratejik aldatma

ilkelerinin modern yansımalarıdır. Bu taktikler, hem askeri hem de sivil alanda kullanılmaktadır ve günümüzün karmaşık bilgi ortamında stratejik avantaj sağlamaya yardımcı olur. Örn. seçim kampanyaları sırasında politikacılar, rakiplerini zayıflatmak ve seçmenlerin desteğini kazanmak için medya stratejilerini ve algı yönetimini kullanırlar (Jamieson, 1996, s. 43). Sosyal medya platformları, propaganda ve bilgi savaşlarının yürütüldüğü ana alanlardan biri haline gelmiştir. Sun Tzu'nun psikolojik savaş ilkeleri, bu platformlarda stratejik avantaj sağlamak için kullanılır (Lilleker, 2006, s. 92).

Sun Tzu'nun öğretilerinin etkisi, coğrafi sınırları aşmış ve antik Çin'in ötesine uzanmıştır. Fikirleri, Napoleon Bonaparte, Mao Zedong ve General Douglas MacArthur gibi tarihteki birçok askeri lider tarafından incelenmiş ve uygulanmıştır (McNeilly, 2012, s. 23). Sun Tzu'nun fikirleri, tarihi birçok lideri etkileyerek stratejik düşünce ve liderlik tarzlarını şekillendirmiştir.

Tarihin en büyük askeri stratejistlerinden biri olan Napoleon, Sun Tzu'nun eserini incelediği bilinir. Stratejileri, Sun Tzu'nun hız, aldatma ve esneklik ilkelerini sıkça yansıtır. Napoleon'un büyük orduları sevk ve idare ederek ve kesin zaferler elde etmesi, Sun Tzu'nun öğretilerinin uygulamasına dayandığı ileri sürülmektedir (McNeilly, 2012, s. 45).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurucu lideri Mao Zedong, Çin İç Savaşı ve sonraki komünist yönetimin kurulmasında Sun Tzu'nun ilkelerine ağırlıkla başvurmuştur. Mao'nun gerilla savaşı, stratejik geri çekilme ve psikolojik taktikler üzerinde durması Sun Tzu'nun etkisini yansıttığı ileri sürülmektedir (Chen, 1996, s. 78).

İkinci Dünya Savaşı ve Kore Savaşı'nın önde gelen isimlerinden General MacArthur, Sun Tzu'dan etkilenecek Kore Savaşı'ndaki ünlü “İnçon”⁵ (Incheon) çıkartması gibi stratejik muharebe kararlarının, Sun Tzu'nun baskın/aldatma tarzında gerçekleşen kararlı eylem ilkelerine ilişkin anlayıştan esinlenerek gerçekleştirdiği operasyonu buna dayanarak planlandığı ifade edilmektedir (Manchester, 2008, s. 112).

⁵ 15-19 Eylül 1950 yılında gerçekleşen muharebe Kore Savaşı'nın kesin bir zaferle ve Birleşmiş Milletler lehine sonuçlanmasına vesile olmuştur. Muharebede yaklaşık 75.000 asker ve 261 donanma gemisi müdahil olmuştur. Bunun sonucunda Güney Kore'nin başkenti Seul iki hafta sonunda geri alınmıştır. Kromit Harekâtı- Operation Chromite ismiyle de bilinir.

Sadece liderler ve askeri strateji için değil, aynı zamanda iş dünyası, yönetim, siyaset gibi birçok alanda da Sun Tzu'nun ilkeleri günümüzde geçerliliğini korumaktadır.

ÇANAKKALE MUHAREBELERİ

3.1. Çanakkale Muharebelerinin Tarihi Önemi

Çanakkale Muharebeleri, Türkiye'nin varoluş mücadelesinin temelini oluşturan en önemli savunma savaşıdır. Çanakkale Savaşlarındaki mücadele ruhunun kaynağı, Çanakkale Boğazı'nın stratejik öneminden gelmektedir. Bu boğaz, Osmanlı İmparatorluğu'nun anahtarı konumundadır; çünkü Çanakkale Boğazı, başkent İstanbul'a ulaşmanın yoludur. Her ülkenin coğrafyasında stratejik öneme sahip bölgeler bulunur ve bu kilit bölgeler ele geçirilmeden ülkenin fethedilmesi mümkün değildir. Osmanlı Devleti'nin varlığına son vermek, bu stratejik kilidi açmakla, yani Çanakkale Boğazı'nı ele geçirmekle mümkün olabilirdi. Diğer cephelerde kaybedilen topraklar geri alınabilirdi; ancak İstanbul'un kaybı, tüm ülkenin kaybı anlamına gelirdi. Bu nedenle Çanakkale Savaşları'nın diğerlerinden farkı, doğrudan doğruya kesin sonuç belirleyici bir savaş olmasıdır (Aldoğan & Özçelik, 2022, s. 1).

Çanakkale Muharebeleri, Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'nun İtilaf Devletlerine karşı kazandığı önemli bir zafer olarak tarihe geçmiştir. Bu muharebeler, savaşın seyrini ve dolayısıyla dünya siyasi tarihini etkileyen kritik olaylar arasında yer alır. Çanakkale Muharebeleri hem askeri hem de siyasi açıdan büyük bir öneme sahiptir. Osmanlı İmparatorluğu'nun bu zaferi, imparatorluğun çöküş sürecini yavaşlatmış ve yeni bir ulusal bilinç oluşturulmasında rol oynamıştır.

Edward J. Erickson'a göre *“Türkler için Çanakkale Savaşı veya Gelibolu Seferi, Amerikalıların Gettysburg, İngilizlerin Somme, Fransızların Verdun ve Rusların Leningrad ile ilişkilendirdiği türden hatıraları uyandırır. Bu, fiziksel ve psikolojik anlamda büyük öneme sahip bir zaferdi ve Türkiye'de hâlâ çok canlı bir şekilde hatırlanır. Herhangi bir Türk ile Birinci Dünya Savaşı'nı tartıştığınızda, ilk konu daima Çanakkale olur. Bu savaş, Anzak Günü'nü kutlamaya devam eden Avustralya ve Yeni Zelanda halklarının zihninde de aynı şekilde yer etmiştir. Her iki halk için de Çanakkale Savaşı, 20. yüzyılın zorluklarına karşı varlıklarının sınavdan geçirilmesini temsil eder”* (Erickson, 2010, s. 105).

Çanakkale Muharebelerinin tarihsel bağlamı, Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'na girmesiyle başlamaktadır. İtilaf Devletleri, Osmanlı'nın başkenti İstanbul'u ele geçirerek savaşın gidişatını değiştirmeyi amaçlamışlardı (Erickson, 2001,

s. 45). Bu nedenle, Çanakkale Boğazı'na yönelik büyük bir deniz harekâtı planlanmış ancak, Osmanlı savunmasının beklenenden güçlü olması, İtilaf Devletleri'nin planlarını bozmuştur. 18 Mart 1915'te başlayan deniz harekâtı, Osmanlı topçusunun ve mayınlarının etkili direnişi sayesinde başarısızlıkla sonuçlandı (Carlyon, 2001, s. 97).

Deniz harekâtının başarısız olmasının ardından, İtilaf Devletleri Gelibolu Yarımadası'na eş zamanlı deniz ve kara çıkarması (amfibi harekâtı) yapma kararı aldılar. Nisan 1915'te başlayan kara harekâtı, özellikle Arıburnu (Anzak) Koyu ve Seddülbahir gibi bölgelerde yoğunlaştı. Osmanlı kuvvetleri, Mustafa Kemal'in önderliğinde bu bölgelerde etkili bir savunma sergiledi. Mustafa Kemal'in "Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum" şeklindeki ünlü emri, savaşın seyrini değiştiren kritik anlardan biri olarak kaydedilmiştir (Zürcher, 2004, s. 121).

Çanakkale Muharebelerinin önemi, sadece askeri başarılarla sınırlı değildir. Bu zafer, Osmanlı İmparatorluğu içinde milli duyguların güçlenmesine ve modern Türkiye'nin kuruluşuna giden yolda önemli bir adım atılmasına vesile olmuştur. Mustafa Kemal'in burada kazandığı prestij, ilerleyen yıllarda kurucu lideri olduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda etkili olmuştur (Fromkin, 2001, s. 220).

Osmanlı Devleti açısından değerlendirildiğinde, Trablusgarp ve Balkan Savaşları ile başlayan ve Çanakkale Muharebeleri ile devam eden Osmanlı'nın Birinci Dünya Savaşı bir diğer ifade ile Dünyanın Türklerle Savaşı, milli mücadelenin kazanılmasıyla zafer ile sonuçlanmıştır.

Çanakkale Muharebelerin sonuçları, İtilaf Devletleri için büyük bir hayal kırıklığı ve kayıp anlamına geliyordu. On binlerce asker hayatını kaybetmiş, birçok asker ise yaralanmış veya esir düşmüştü. Osmanlı İmparatorluğu'nun bu zaferi, İtilaf Devletleri'nin savaş stratejilerini yeniden gözden geçirmelerine yol açmıştır (Hart, 2010, s. 315). Öte yandan, Osmanlı tarafında bu zafer, imparatorluğun moralini yükselterek zafer inancını pekiştirmiştir.

Çanakkale Muharebelerinin tarihsel önemi, aynı zamanda Birinci Dünya Savaşı'nın genel stratejik dengeleri üzerindeki etkileriyle de değerlendirilmektedir. İtilaf Devletleri'nin başarısızlıkla sonuçlanan Çanakkale harekâtı, Rusya ile doğrudan deniz yoluyla bağlantı kurma planlarını bozmuş ve Rusya'nın savaşta daha fazla zorlanmasına

neden olmuştur. Bu durum, Rusya'da 1917 Devrimi'ne giden süreci hızlandırmış ve dünya tarihinin seyrini değiştiren önemli olaylardan biri olmuştur (Stone, 1975, s. 456).

Ayrıca, Çanakkale Muharebeleri sırasında Osmanlı İmparatorluğu'nun gösterdiği direniş, diğer sömürge halklarına da ilham kaynağı olmuştur. Hindistan'dan Mısır'a, birçok millet bu zaferden cesaret alarak kendi bağımsızlık mücadelelerine başlamıştır. Bu yönüyle Çanakkale, sadece Türk tarihinin değil, aynı zamanda dünya üzerindeki diğer bağımsızlık hareketlerinin de sembolü haline gelmiştir.

Çanakkale Muharebelerinin savaş sonrası dönemde de etkileri görülmüştür. Osmanlı İmparatorluğu'nun zaferi, ittifak sistemleri üzerindeki güveni sarsmış ve İtilaf Devletleri arasında iç tartışmalara yol açmıştır. Özellikle İngiltere'de, bu harekâtın başarısızlığı hükümete olan güveni zedelemiş ve siyasi krizlere neden olmuştur (Travers, 2001, s. 193). İtilaf Devletleri'nin yenilgisi, aynı zamanda savaşın uzamasına ve daha fazla kaynağın bu cepheye ayrılmasına neden olmuştur.

Çanakkale Muharebelerinin eğitim ve hatırlama bağlamında da büyük bir önemi vardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde, Çanakkale Zaferi, milli bir gurur kaynağı ve bağımsızlık mücadelesinin sembolü olarak kullanılmıştır. Her yıl düzenlenen anma törenleri ve yapılan çalışmalar, bu zaferin genç nesillere aktarılmasında önemli rol oynamaktadır (Aksin, 2002, s. 78). Çanakkale, Türk milli kimliğinin inşasında ve güçlendirilmesinde kilit bir rol üstlenmiştir.

Anadolu Ajansı, 2019'da İngiltere Deniz Kuvvetleri Komutanı Tony Radakin ile röportaj yapmıştır. "İngiliz Kuvvet Komutanından 'Çanakkale Kara Savaşları' Değerlendirmesi" başlığı altında verilen haberde, İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Tony Radakin'in şu ifadelerine yer verilmiştir: *"İngiliz ordusu, üzerinden 100 yılı aşkın zaman geçmesine karşın, Çanakkale Kara Savaşları'ndan ders çıkarmayı sürdürmektedir. Hepimiz hatalarımızdan ve zaferlerimizden ders çıkarmalıyız,"* diyen Radakin, *"Çanakkale Kara Savaşları hepimiz için çok önemli bir çatışmaydı,"* ifadesini kullanmıştır. Radakin, sözlerini şöyle sürdürdü: *"Bence Çanakkale Kara Savaşları, İngiltere olarak her şeyi doğru yapmadığımızı fark ettiğimiz bir çatışmaydı. 100 yıldan uzun bir zaman önceye doğru bakmamızın anlamı, kısmen de olsa bu çatışmada yer alan insanların fedakârlıklarını kabul ve teslim etmektir. Hayatını kaybeden veya yaralananların sayısına baktığımızda, bu fedakârlığı kabul etmeliyiz. Bence bu,*

Çanakkale Kara Savaşları öyküsünün bir parçasıdır. Hatalarımızdan da bir şeyler öğrenecek dürüstlüğe sahip olmalıyız." İngiltere'nin kendi geçmişinden ders çıkarma geleneğine sahip olduğuna işaret eden Radakin, *"Tarih önemli. Hepimiz ona ders çıkarmak için bakmalıyız ve zaferlerimizden olduğu kadar hatalarımızdan da bir şeyler öğrenecek dürüstlüğe sahip olmalıyız,"* ifadelerini kullanmıştır. Radakin, Çanakkale Kara Muharebelerinden sonra İngiltere'nin stratejik hatalar yaptığını kabul ettiğini vurgulayarak, *"Türk güçlerinin görkemi de aslında orada bazen zaferlerimizden öğrendiğimizden daha fazlasını öğrenmemizi sağladı,"* değerlendirmesinde bulunmuştur. (Salcı, 2019).

Çanakkale Muharebelerinin analizi üzerine yapılan bir diğer önemli çalışma, ABD Ordusu'nun İkinci Dünya Savaşı'ndaki en önemli komutanlarından General G.S. Patton tarafından 1936 yılında hazırlanan *"Gelibolu Savunması Bir Karargâh Çalışması"* (*The Defence of Gallipoli, A General Staff Study*) başlıklı eserdir. Bu çalışma, Çanakkale Savunmasını arazi, birlikler, muharebe ve gerçekleştirilen çıkarmalar açısından detaylı bir şekilde analiz etmektedir. Eser, bu analizlerden elde edilen tecrübelerin, İkinci Dünya Savaşı sırasında ABD ve müttefiklerinin faydalandığı stratejik bilgiler haline dönüşmesiyle önem kazanmaktadır. (Patton, 2017).

Çanakkale Muharebelerinin tarihsel önemi, askeri, siyasi ve toplumsal boyutlarıyla ele alındığında daha net bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu muharebeler, Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'nda direnme gücünü göstermesi açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Ayrıca, Türk milletinin bağımsızlık ve egemenlik mücadelesinin sembolü haline gelmiş, modern Türkiye'nin temellerinin atılmasında önemli bir rol oynamıştır (Kinross, 1977, s. 389). Çanakkale Zaferi, dünya tarihinin önemli olayları arasında yer almakta ve ulusal hafızada canlılığını korumaktadır.

Çanakkale Muharebelerinde, İngiliz ve Fransız ittifakı Kırım Savaşı'nın tam aksine Rusya'yı bu kez yanına alarak Osmanlı devletini karşısına almak suretiyle evrilmiştir. Yarım asır içerisinde Avrupalı devletlerin ittifaklar sisteminde meydana gelen bu büyük değişimin çarpıcı bir analizini Altay Cengizer bize takip eden ifadesi ile aktarmaktadır; *"Üsküdar'daki mezarlıkta yatan İngiliz askerlerinin Boğazlar'ı Rusya'ya kapatmak için Kırım Savaşı'nda, Gelibolu'daki mezarlıkta yatan İngiliz askerlerinin ise*

Boğazlar'ı Rusya'ya açmak için Çanakkale'de hayatlarını vermiştir” (Cengizer, 2017, s. 558).

Sonuç olarak, Çanakkale Muharebelerinin tarihsel önemi, çok yönlü ve derin bir etkiye sahiptir. Askeri zafer olarak kazanılan bu mücadele, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde büyük bir moral ve stratejik avantaj sağlamıştır. Aynı zamanda, bu zafer, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesinin ve modern Türkiye'nin kuruluşunun mihenk taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Çanakkale Muharebeleri, dünya tarihine etkileri, siyasi sonuçları ve toplumsal yansımalarıyla kapsamlı bir şekilde ele alınması gereken önemli bir dönüm noktasıdır.

3.2. Birinci Dünya Savaşı Öncesi Gelişmeler ve Osmanlı Devleti

19. yy. sonunda Alman ulusal birliğinin sağlanması ile Almanya lehine evrilen endüstrileşme, bunun gerektirdiği hammadde ve yeni pazar arayışları Almanya'yı başat aktör olarak tarih sahnesine çıkarmıştır. Almanya'nın dizginlenemeyen iktisadi ve siyasi sömürü iştahı dönemin uluslararası dengelerinin kamplaşmasına yol açarak hammadde ve pazar arayışları hususunda Büyük Güçler ile amansız rekabete girişmişti. Almanya'nın deniz gücünü arttırmasına yönelik donanma kurma ve güçlendirme politikası İngiltere'yi gittikçe kaygılandırmaktaydı. Alman endüstrisi 1871-1914 yılları arasında sürekli bir biçimde ve hızla büyüdü. Almanya özellikle demir ve çelik üretiminde 1914 yılına gelindiğinde ABD'den sonra ikinci sırayı aldı (Sander, 2004, s. 223).

Devletlerarasındaki bu kamplaşma örgütlü şiddet biçimini alarak Osmanlı Devleti'ni Birinci Dünya Savaşı'na hazırlıksız girmesine neden olmuş böylelikle tarımsal bir ekonomik sisteme sahip olan Osmanlı İmparatorluğu Çanakkale cephesinin açılmasıyla kendisini endüstriyel bir savaşın eşliğinde bulmuştur (Köylüoğlu, 2017).

1914'te Orta Doğu'yu kontrol eden Osmanlı İmparatorluğu, her ikisi de geniş petrol sahalarına erişim isteyen İngiliz ve Alman İmparatorlukları arasındaki çatışmanın merkezi haline geldi (Basarin, 2015).

28 Temmuz 1914'te başlayan savaş, kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına aldı. Osmanlı İmparatorluğu, savaşa Almanya'nın yanında katılma kararı aldı. Bu karar, Osmanlı Devleti'nin varlığını sürdürebilmesi ve kaybettiği toprakları geri kazanma

umuduyla alındı. Osmanlı'nın savaşa giriş süreci, Almanlarla yapılan ittifaklar ve askeri hazırlıklarla şekillendi (Bayur, 1955, s. 367).

Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşa girişi, çeşitli iç ve dış dinamiklerle belirlendi. Osmanlı Devleti, duraklama ve akabinde gerileme dönemiyle elinde bulundurduğu toprakları yitirmeye başlamıştı. 18. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı Devleti artık tek başına kendi ayakları üzerinde duramayacağının farkındaydı (Tuncer, 2011, s. 25). Elinde bulundurduğu toprakları korumanın yolunu Büyük Güçler⁶ ile sürdürebileceği “Denge Siyaseti” yoluyla sağlamaktaydı.

Gerginliğin tırmandığı uluslararası siyasi ortam içerisinde, Osmanlı Devleti kendi kurtuluşunu ittifak arayışlarında bulabileceğini düşünüyordu bu bakımdan ilk ittifak girişimini 11 Ekim 1014 yılında İngiltere nezdinde gerçekleştirmiş ancak olumlu bir cevap alamamıştı. İngiltere, 1878 yılından itibaren, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü terk etmiş ve bu tarihten sonra Osmanlı Devleti'nin elinde bulunan stratejik noktaların ele geçirilmesi ve Osmanlı devletinin yıkıntıları üzerinde kendi denetiminde bağımsız devletlerin yaratılması şeklinde bir politika benimsemişti (Tuncer, 2011, s. 26). İngiltere başta olmak üzere Avrupalı devletler, Balkan Savaşları sonrasında ekonomik ve askerî açıdan tükenen Osmanlı Devleti'ni ittifak yapmaya değer bir güç olarak görmemekteydi (Kandaş, 2017, s. 1).

İttifak Devletleri ile yapılan anlaşmalar ve Almanya'nın Osmanlı'ya sağladığı askeri ve mali destek, bu sürecin önemli unsurlarıydı. Savaşın başlamasıyla birlikte, Osmanlı Devleti geniş çaplı askeri hazırlıklara girişti ve özellikle Çanakkale Cephesi'nde yoğun savunma tedbirleri aldı (Tuncoku, 2002, s. 45-47).

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşa girişi kaçınılmaz hale gelmişti. 1914 yılında Almanya ile yapılan ittifak antlaşması, Osmanlı'nın savaşa katılmasının temelini oluşturdu. Osmanlı Devleti, bu ittifakın getirdiği askeri ve mali destekle savaşa hazırlandı. İttifak Devletleri'nin yanında yer alarak, savaştan galip çıkmayı ve kaybettiği toprakları geri kazanmayı amaçladı (Bayur, 1955, s. 367; Tuncoku, 2002, s. 45-47) .

⁶ Dönemin “Büyük Güçleri” olarak ifade edilen devletler, Rusya, Fransa, İngiltere, Avusturya-Macaristan ve ulusal birliklerini sağladıktan sonra İtalya ve Almanya'dır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşa giriş süreci, birçok askeri ve politik hazırlığı da beraberinde getirdi. Almanya'dan gelen askeri danışmanlar, Osmanlı ordusunun modernizasyonunda önemli rol oynadı. Ayrıca, cephelerde yapılacak savunma ve taarruz planları üzerinde yoğun çalışmalar yapıldı. Bu hazırlıklar, Çanakkale Cephesi'nde yapılacak savunma operasyonları için de kritik öneme sahipti (Çaycı, 1993, s. 38-39) .

Savaşın başlamasıyla birlikte, Osmanlı Devleti geniş çaplı askeri hazırlıklara girişti. Çanakkale Cephesi, bu hazırlıkların en yoğun olduğu alanlardan biri oldu. 28 Temmuz 1914'te Çanakkale Boğazı'nda kısmi seferberlik, 2 Ağustos 1914 günü de genel seferberlik ilan edildi. Başkomutanlık Vekâleti Karargâhı Harekât Şubesi'ne bağlı deniz kısmının açılması dolayısıyla Akdeniz ve Karadeniz Boğazı Müstahkem Mevki komutanlıklarında deniz müşavirliği kadrosu oluşturuldu. Akdeniz Boğazı Komutanlığı ve Karadeniz Boğazı Komutanlığı Başkomutanlık Vekâlet'ine bağlanmışlardı. 3 Ağustos 1914'ten itibaren Akdeniz Boğazı Komutanlığı'nın adı "Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı" oldu. 10 Ağustos 1914 tarihinde Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı'na Albay Cevat Bey (Cevat Çobanlı) atandı (Aldoğan & Özçelik, 2022, s. 18).

Şekil 2 Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Cevat Paşa Kurmaylarıyla Beraber

(Genelkurmay ATASE Arşivi, Birinci Dünya Harbi, Albüm 2, Fotoğraf 026)

Osmanlı İmparatorluğu, Çanakkale Boğazı'nı savunmak için büyük bir çaba sarf etti ve bu cephede elde edilen zafer, Osmanlı'nın savaştaki rolünü pekiştirdi (Renouvin, P., & Tunçdoğan, T.1982, s. 213-215).

Osmanlı İmparatorluğu, Almanya ile yapılan ittifak anlaşmaları ve askeri desteklerle Birinci Dünya Savaşı'na girdi. Alman subaylar, Osmanlı ordusuna eğitim ve stratejik planlama konularında danışmanlık yaparak, savunma hatlarının güçlendirilmesine yardımcı oldular. Çanakkale Boğazı'nın savunulması için mayın hatları ve sahil savunma sistemleri kuruldu (Bayur, 1955, s. 367).

Savaşın başlamasıyla birlikte Osmanlı halkı büyük bir seferberlik ruhu içinde cephelere akın etti. Bu hazırlıklar, Osmanlı'nın savaş stratejilerini güçlendirdi ve Çanakkale Cephesi'nde elde edilen zaferin temelini oluşturdu (Çaycı, 1993, s. 38-39).

3.3. Çanakkale Savaşları Sırasında Osmanlı Topraklarındaki Cephele

Çanakkale Muharebeleri başlamadan önce Osmanlı Devleti, iç sorunlarının yanı sıra dört ayrı cephede de savaşıyordu. Osmanlı cephelelerinin 18 Mart 1915'ten önceki durumu şöyleydi:

3.3.1. Kafkas Cephesi

Rusya, Sivastopol ve Odessa olaylarının ardından 1 Kasım'da savaş ilan etmeden Kafkaslarda saldırıya geçti. Rusya'nın bu ilk saldırıları Osmanlı ordusu tarafından başarıyla durdurulmuş ve karşı harekâta geçilmişti. Rus kuvvetlerinin bölgede yetersiz olması, Başkomutan Vekili Enver Paşa'ya Kafkasları zapt etme umudu verdi. Enver Paşa, Kafkasya'yı alarak Orta Asya Türk dünyası ile temasa geçmek ve hatta Hindistan'a kadar ilerlemek gibi stratejik ancak gerçekçi olmayan düşüncelerle Boğazlar ve Trakya'da tutulması gereken kuvvetlerin bir kısmını bu cepheye kaydırıldı. Bu şekilde başlayan Sarıkamış taarruzundan büyük zayıyla çıkan 3. Ordu, Osmanlı sınırlarının gerisine "Azap Şark" sırtlarına çekilmiş ve savunma durumuna geçmişti (Genelkurmay Başkanlığı, 2008, s. 71-72).

3.3.2. Irak Cephesi

İngilizler, savaş öncesinde asker yığmaya başladıkları bu cephede, Hint deniz yolunun güvenliğini sağlamak ve petrol bölgelerini kontrolleri altına almak istiyorlardı. Nitekim Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettikten 17 gün sonra Basra'yı işgale başladılar. 9

Aralık 1914'te ise stratejik bir mevki olan Kurna'yı ele geçirerek harekâta ara verdiler. Osmanlı Genelkurmayı ise bölgeye geniş bir asker yollama planını uygulamaya çalışıyordu. Bu kuvvetlerin büyük kısmını gönüllü aşiretlerden toplayarak, ikinci derecedeki kuvvetlerle de İngilizleri Dicle ve Karun vadilerinde tutmaya çalışıyordu. Bu cephede, gönüllü aşiret birlikleri ile diğer gönüllüler Osmanlı ordusuna önemli destekler sağlamışlardır (Genelkurmay Başkanlığı, 2008, s. 91-92).

3.3.3. Kanal (Sina) Cephesi

İngilizlerin asker, mühimmat ve malzeme sevkiyatında can damarı olan Süveyş Kanalı, savaş sırasında Osmanlı Devleti'nin öncelikli hedefleri arasındaydı. Bu kanalın ele geçirilerek Mısır'ın geri alınması hedeflenmişti. Böylece İngilizler, Osmanlı Arap vilayetlerinde ilerleyemeyeceklerdi. Almanlar da bu cephenin açılarak İngilizlerin meşgul edilmesi fikrindeydi. İngilizler, Çanakkale Boğazı'nda yığınak yapmaya başladıktan sonra Cemal Paşa komutasındaki 4. Ordu da 2-3 Şubat 1915'te Birinci Kanal Seferini gerçekleştirmiş, ancak başarılı olamayınca, orduya 3 Şubat'ta geri çekilme emri verilmiştir (Genelkurmay Başkanlığı, 2008, s. 71-72).

3.3.4. Hicaz ve Yemen Cepheleri

Osmanlı Devleti'nin İslam âlemini ortak düşmana karşı birlikte hareket etmeye çağıran cihat ilanının en etkili olmasını beklediği yerler elde kalan Arap bölgeleriydi. Ancak bu bölgelerin bazılarında daha savaştan önce başlayan iç karışıklıklar mevcuttu. Bazı bölgeler çok önceden yabancı işgallerine girmişti. Bu yüzden Türk ordusu ikiye bölünmüştü. Önemli bir bölümü iç güvenliği sağlamaya çalışırken, diğer bir bölümü de yaklaşan savaşa karşı hazır bulunduruluyordu. Bunun yanı sıra imparatorluğun en ücra köşesi sayılan Trablusgarp'ta faaliyet gösteren ordu birliklerine destek sağlamaktaydı. Kısacası, Osmanlı ordusu ve donanması sadece Çanakkale'ye yoğunlaşmamış; topyekûn imparatorluğun her tarafında savunma tedbirleri almaktaydı (Genelkurmay Başkanlığı, 2008, s. 91-92).

İclâl Tunca Örses'in "100. Yılında Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Cepheleri -1" adlı makalesinde, Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki etkileri ve Türk ordusunun çeşitli cephelerdeki faaliyetleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı İmparatorluğu'nun son savaşı olarak hem ulusal hem de uluslararası düzeyde önemli sonuçlar doğurmuştur. Türk ordusu, savaş boyunca 1458

gün boyunca savaş koşullarında görev yapmış ve büyük kayıplar vermiştir. Özellikle Çanakkale dışında Sarıkamış ve Kut gibi cephelerde yoğun çatışmalar yaşanmıştır. Sarıkamış Harekâtı, Enver Paşa'nın liderliğinde gerçekleştirilmiş ve ağır kayıplar verilmiştir. Çanakkale Cephesi ise, itilaf kuvvetlerin boğazı geçme çabalarına karşı Türk ordusunun gösterdiği direnişle tarihe geçmiştir. Çanakkale Muharebeleri, modern savaş tekniklerinin ve stratejilerinin denendiği önemli bir savaş olarak öne çıkmaktadır. Kut'ta ise, Türk kuvvetleri İngilizlere karşı büyük bir zafer kazanmış ve General Townshend komutasındaki birlikleri teslim almıştır. Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı İmparatorluğu'nun sonunu getirmiş ve savaşın bıraktığı en büyük hasar kaybedilen insan gücü ve nitelikli personel kapsamında olmuştur (Örses, 2017).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında Osmanlı Devleti'nin Çanakkale Muharebelerinde verdiği başarılı mücadele ve etkili lojistik faaliyetleri Sun Tzu'nun bakış açısıyla değerlendirilebilir. Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" eserinde lojistik unsurların etkin bir şekilde kullanılması vurgulanmaktadır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti, Çanakkale Muharebelerinde verdiği mücadeleyi, diğer cephelerde eş zamanlı yürüttüğü harekatlara rağmen gerçekleştirebilme kudretine sahip olduğunu kanıtladığı ifade edilebilir.

3.4. Çanakkale Muharebelerinin Başlaması

Avrupa'nın, sonrasında Birinci Dünya Savaşı olarak anılacak olan Büyük Savaş'a doğru ilerlediği dönemde, savaşın resmi olarak 3 Ağustos 1914 tarihinde başlamasından bir hafta önce, 28 Temmuz 1914'te Çanakkale Boğazı'nda kısmi seferberlik ilan edilmiştir. Bunu takip eden günlerde, 2 Ağustos'ta Almanlarla yapılan anlaşmanın hemen ardından genel seferberlik ilan edilmiştir. İstanbul'un savunması açısından stratejik öneme sahip olan Çanakkale Boğazı, 3 Ağustos tarihinde kısmen kapatılmış (savaş gemilerine tamamen) ve bir gün sonra ilk mayın hattının kurulmasına başlanmıştır. 6 Ağustos'ta ikinci bir mayın hattı oluşturulmuştur. 10 Ağustos'ta ise Goeben ve Breslau savaş gemileri Çanakkale Boğazı'ndan geçmiş ve bir gün sonra İstanbul'a sığınmışlardır. Çanakkale Boğazı, 27 Eylül tarihinde tamamen kapatılmıştır. Bunu izleyen günlerde, boğaz dışında gözetleme ve keşif faaliyetleri yapılmış, gemilerden sökülen hafif ve orta çaplı toplardan oluşan bataryalar hazırlanmış, deniz nakliyatının korunmasına yönelik tedbirler alınmış ve denizaltılara karşı önlemler

geliştirilmiştir. Türk-İngiliz ilişkileri giderek gerilmiş ve 1914 yılının Ekim ayı sonlarına doğru kriz seviyesine ulaşmıştır. Yavuz (muharebe kruvazörü) ve Midilli (kruvazör) isimleri verilen ve Türk bayrağı çeken Goeben ve Breslau savaş gemilerinin 29 Ekim'de Rus limanlarını bombalamasının ardından savaşın doğu cephesi de resmi olarak açılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin itilaf devletlerine resmi savaş ilanında bulunmadan Rus limanlarını bombalamasına karşılık olarak, İngilizler de resmi savaş ilanında bulunmadan, 3 Kasım tarihinde Çanakkale Boğazı'nın girişindeki tabyaları bombalamışlardır. Bu bombardıman sırasında Seddülbahir Kalesi cephenliği isabet almış ve Türkiye, savaştaki ilk şehitlerini vermiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın genel seyri ve Osmanlı İmparatorluğu'nun stratejik konumu, Çanakkale Savaşı'nın başlamasında önemli bir rol oynadı. İtilaf Devletleri, Osmanlı başkentini tehdit ederek ve Çanakkale Boğazı'nı ele geçirerek Osmanlı'yı savaş dışı bırakmayı planladı. Bu strateji, Rusya'ya yardım ulaştırma ve Osmanlı'nın Doğu Akdeniz'deki varlığını sona erdirmeye amacı taşıyordu (Bayur, 1955).

Osmanlı İmparatorluğu'nun Çanakkale Boğazı'nda güçlü bir savunma hattı oluşturması, İtilaf Devletleri'nin denizden yaptığı saldırıları başarısız kıldı. Osmanlı, Alman askeri danışmanları ve savaş ekipmanları desteğiyle savunma hazırlıklarını güçlendirdi. Bu hazırlıklar, İtilaf Devletleri'nin boğazı geçme girişimlerini başarısızlığa uğratmıştır.

3.5. Donanma Harekâtı

Çanakkale Muharebelerinde deniz muharebeleri, stratejik öneme sahip Çanakkale Boğazı'nın kontrolü için yapılan muharebelerdir ve bu muharebeler 3 Kasım 1914'te başlamıştır. Bu tarihte İngiliz ve Fransız donanmaları, Seddülbahir'deki Osmanlı tabyalarına ilk saldırıyı gerçekleştirmiştir. Bu saldırı, Osmanlı savunmasının gücünü test etmeyi ve gelecekteki büyük saldırılar için hazırlık yapmayı amaçlamaktaydı (Prior, 2009, s. 23).

3 Kasım 1914 günü Çanakkale Boğazı'nın giriş tabyaları olan Seddülbahir, Ertuğrul, Kumkale ve Orhaniye tabyaları, iki İngiliz muharebe kruvazörü, iki Fransız muharebe gemisi ve sekiz muhripten oluşan filo tarafından bombardıman edildi. Bombardıman sabah saat 06.55'te başladı. Boğazın giriş tabyalarına yaklaşık 14.000

metre mesafeden İngiliz gemileri Rumeli tarafındaki Seddülbahir ve Ertuğrul tabyalarına, Fransız gemileri Anadolu tarafındaki Kumkale ve Orhaniye tabyalarına 17 dakika süresince ateş açtılar. Bu bombardımanda Çanakkale Boğazı girişindeki Seddülbahir Kalesi cephaneliğinin isabet alması sonucunda 5 subay ve 81 er olmak üzere toplam 86 askerimiz şehit oldu. Böylece Çanakkale cephesindeki ilk boğaz muharebesinde ilk şehitlerimizi vermiş olduk. Bu muharebe, daha taraflar birbirine savaş ilan etmeden Çanakkale Boğazı'nda yapılan bir muhasım hareket olarak nitelendirilmiştir. Resmi savaş ilanları bunun sonrasında yapıldı. 5 Kasım 1914 günü İngiltere, 6 Kasım 1914 günü Fransa Osmanlı Devleti'ne resmen savaş ilan etti. 11 Kasım 1914 günü Osmanlı Devleti, İtilaf Devletlerine savaş ilan etti. 14 Kasım 1914 günü Osmanlı Devleti Cihad-ı Ekber ilânında bulundu. Osmanlı Devleti seferberliğini tamamladığında, 14.500 subay, 820.000 erden oluşan bir muharip kuvvete sahipti (Aldoğan & Özçelik, 2022, s. 11-12).

19 Şubat 1915'te, İtilaf Devletleri'nin donanması, Çanakkale Boğazı'nı geçerek İstanbul'a ulaşmayı amaçlayan geniş çaplı bir harekât başlattı. Bu stratejik hamle, Osmanlı'nın başkentini ele geçirerek savaşın gidişatını değiştirmek için planlanmıştı (Carlyon, 2001, s. 97). Ancak, Osmanlı savunması özellikle mayın hatları ile İtilaf donanmasını durdurmayı başardı. 18 Mart 1915'te gerçekleşen deniz savaşı, İtilaf Devletleri'nin büyük kayıplar vererek geri çekilmesiyle sonuçlandı (Hart, 2010, s. 315).

Bu dönemde, Osmanlı savunmasının en önemli unsuru, boğaza yerleştirilen mayınlardı. Osmanlı mayın gemisi Nusret, 8 Mart 1915'te boğaza mayın döşeyerek İtilaf kuvvetlerinin hareketlerini ciddi şekilde kısıtladı. Bu mayınlar, İtilaf donanmasının ilerlemesini engelledi (Erickson, 2001, s. 45). 18 Mart 1915'te yapılan büyük deniz saldırısında, Nusret mayın gemisinin döşediği mayınlar İtilaf Devletleri'nin Bouvet, Irresistible ve Ocean gibi büyük savaş gemilerinin batmasına yol açtı (Van der Vat, 1985, s. 153). Bu savunma hattı, İtilaf Devletleri'nin boğazı geçmesini engelleyerek, İstanbul'a giden yolu kapalı tuttu (Hamilton, 1995, s. 67).

Deniz harekâtının başarısızlığının ardından, İtilaf Devletleri'nin gemileri Çanakkale Boğazı'ndan geri çekildi. Bu durum, deniz üstünlüğünün Osmanlı İmparatorluğu'nda kalmasına neden oldu. Osmanlı savunmasının başarısı stratejik

olarak yerleştirilen mayın hatları sayesinde sağlandı. İtilaf Devletleri'nin donanmasının bu başarısızlığı, kara harekâtının başlamasına zemin hazırladı (Carlyon, 2001, s. 105).

18 Mart 1915'te, İtilaf Devletleri donanması Çanakkale Boğazı'nı geçme girişimi Osmanlı İmparatorluğu açısında tarihe "18 Mart Deniz Zaferi" olarak geçti. Çanakkale Boğazına döşenen mayınların etkisi İtilaf donanmasının büyük kayıplar vererek geri çekilmesine neden oldu. Bu deniz saldırısında, İtilaf Devletleri donanması ağır kayıplar verdi; Bouvet, Irresistible ve Ocean gibi savaş gemileri mayınlara çarparak battı (Van der Vat, 1985, s. 153).

Deniz muharebelerinin sonunda, İtilaf Devletleri'nin donanması Çanakkale Boğazı'ndan çekildi ve bu başarısızlık, kara harekâtının başlamasına yol açtı. 25 Nisan 1915'te kara harekâtı başlatıldı ve bu da Gelibolu Yarımadası'ndaki uzun ve kanlı muharebelerin başlangıcını işaret etti (Hart, 2010, s. 320).

Çanakkale Deniz Muharebeleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun güçlü savunma stratejileri ve İtilaf Devletleri'nin başarısız saldırı planlarıyla şekillendi. Osmanlı'nın stratejik olarak yerleştirdiği mayınlar İtilaf Devletleri'nin deniz harekâtını durdurdu ve İstanbul'a giden deniz yolunu kapattı. Bu başarısızlık, İtilaf Devletleri'nin kara harekâtına yönelmesine ve Gelibolu Yarımadası'ndaki uzun ve kanlı muharebelerin başlamasına neden oldu (Hamilton, 1995, s. 72).

3.6. Kara Muharebeleri

Deniz harekâtının başarısız olmasının ardından, İtilaf Devletleri kara harekâtı başlatma kararı aldı. 25 Nisan 1915'te başlayan kara muharebeleri, özellikle Anzak Koyu, Seddülbahir ve Arıburnu gibi bölgelerde yoğunlaştı. Mustafa Kemal'in önderliğinde Osmanlı kuvvetleri, bu bölgelerde etkili bir savunma sergileyerek İtilaf kuvvetlerinin ilerlemesini durdurdu (Zürcher, 2004, s. 121).

Kara muharebeleri, Gelibolu Yarımadası'nda sert çatışmalara ve büyük kayıplara sahne oldu. Kara muharebelerinin başlamasıyla birlikte, İtilaf kuvvetleri Gelibolu Yarımadası'nın stratejik noktalarını ele geçirmeyi hedefledi. Ancak, Osmanlı kuvvetlerinin dirençli savunma hatları, İtilaf kuvvetlerinin ilerlemesini durdurdu. Özellikle Arıburnu ve Conkbayırı'nda Mustafa Kemal'in liderliğindeki Osmanlı kuvvetleri, İtilaf kuvvetlerine ağır kayıplar verdirerek stratejik bir üstünlük sağladı (Hart, 2010, s. 318).

Kara muharebeleri sırasında yaşanan çatışmalar, her iki taraf için de ağır kayıplara neden oldu. İtilaf kuvvetleri, Gelibolu Yarımadası'nda yerleşmiş olan Osmanlı mevzilerini ele geçirmek için sürekli taarruzlar düzenledi. Ancak, Osmanlı kuvvetlerinin stratejik savunma hatları ve ani karşı saldırıları, İtilaf kuvvetlerinin ilerlemesini sürekli olarak engelledi. Bu muharebeler siper savaşına dönüşmesi nedeniyle hem Osmanlı hem de İtilaf kuvvetleri için yıpratıcı ve kanlı bir mücadele haline gelmiştir (Carlyon, 2001, s. 120).

Çanakkale Muharebeleri sırasında yaşanan önemli cepheler ve çatışmalar, savaşın stratejik önemini ortaya koymaktadır. Bu cepheler, Osmanlı İmparatorluğu'nun İtilaf Devletleri'ne karşı direnişinin kritik noktalarını oluşturur. Gelibolu Kara Harekâtı, Çanakkale Muharebelerinin en kritik ve kanlı safhasıydı. İtilaf Devletleri, boğazı kontrol altına almak ve İstanbul'a ulaşmak amacıyla kara birlikleriyle harekâta başladılar. Bu harekâtın amacı, boğazın iki yakasındaki Osmanlı savunmasını yok ederek, donanmaya güvenli bir geçiş sağlamak ve Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmaktı. İtilaf Devletleri, harekâtı iki ana çıkarma bölgesinde gerçekleştirdi:

Arıburnu (Anzak Koyu): Anzak Kolordusu Arıburnu sahiline çıkarma yaptı. Çıkarma sırasında Anzak askerleri, Türk savunmasının beklenmedik direnişiyle karşılaştılar ve kıyıda sıkıştılar. Anzak Koyu'nda başlayan çatışmalar, ilerleyen günlerde yoğun ve kanlı siper savaşlarına dönüştü.

Seddülbahir: İngiliz ve Fransız birlikleri, Gelibolu Yarımadası'nın güney ucundaki Seddülbahir bölgesine çıkarma yaptılar. Seddülbahir'deki çıkarmalar, yoğun Osmanlı direnişiyle karşılandı ve büyük kayıplarla sonuçlandı. Çıkarma kuvvetleri, kıyıda sıkıştı ve ileriye doğru büyük bir ilerleme kaydedemediler.

Bu iki ana çıkarma bölgesinde başlayan çatışmalar, ilerleyen aylarda şiddetlendi ve Gelibolu Yarımadası'nda çok sayıda asker, zorlu arazi koşulları ve sert iklim şartları altında savaştı. Osmanlı ordusu, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde etkili bir savunma sergiledi ve İtilaf kuvvetlerine ağır kayıplar verdirdi (Aldoğan & Özçelik, 2022).

3.6.1. Arıburnu (Anzak) Koyu

Arıburnu, Gelibolu Yarımadası'nın kuzey kesiminde yer alır ve İtilaf kuvvetlerinin ve Osmanlı Devleti'nin yoğun çarpışmalar girdiği bir diğer önemli

muharebe sahasıdır. Arıburnu Koyu, Anzac birliklerinin 25 Nisan 1915 sabahında (saat 04.25) şafak vakti çıkarma yaptığı bölgedir. Bu bölgedeki muharebeler, Osmanlı kuvvetlerinin güçlü direnişi nedeniyle İtilaf kuvvetleri için ağır kayıplara yol açtı (Broadbent, 2005, s. 205).

Mustafa Kemal'in liderliğinde yapılan etkili savunma hızlı ve etkili kararları, Anzak birliklerinin ilerlemesini durdurarak önemli bir stratejik zafer kazanılmasını sağladı. Anzak Koyu'ndaki çıkarma harekâtı, İtilaf kuvvetleri için büyük bir hayal kırıklığı oldu. Osmanlı kuvvetleri, yüksek arazilerdeki stratejik mevzilerini koruyarak İtilaf kuvvetlerinin ilerlemesini engelledi. Anzak Koyu'nda yaşanan muharebeler, Osmanlı'nın stratejik olarak önemli noktaları koruma ve *düşmanı* engelleme konusundaki başarısını göstermektedir. Özellikle Anzak birliklerinin ileri harekâtını durduran Osmanlı askerlerinin savunma hatları, savaşın seyrini değiştiren kritik noktalardan biriydi. Anzak Koyu'ndaki başarısızlık, İtilaf Devletleri'nin moralini ve motivasyonunu ciddi şekilde olumsuz etkiledi ve savaşın genel stratejilerini gözden geçirmelerine neden oldu (Broadbent, 2005, s. 210).

Askeri teçhizat açısından, Anzak birlikleri modern tüfekler, makineli tüfekler ve topçu desteği ile donatılmıştı. Ancak, Osmanlı savunmasının etkili direnişi, bu teçhizatın kullanımını sınırladı ve İtilaf kuvvetlerinin ilerlemesini engelledi. Osmanlı kuvvetleri, siper savaşı ile düşmanın hareket kabiliyetini sınırlayarak stratejik avantaj elde etmiştir (Erickson, 2001, s. 55).

Arıburnu'ndaki çatışmalar, Osmanlı kuvvetlerinin üstün stratejik planlama ve savunma kabiliyetlerini ortaya koydu. Mustafa Kemal'in liderliğinde yapılan karşı taarruzlar, İtilaf kuvvetlerinin ilerlemesini durdurdu ve savaşın gidişatını değiştirdi. (Fromkin, 2001, s. 225). Bu cephedeki direniş, Osmanlı kuvvetlerinin savaş boyunca gösterdiği kararlılığın bir simgesi haline geldi (Hart, 2010, s. 320).

Şekil 3 Arıburnu Karadan Saroz Körfezi Görümü

“Sarp bir doğal oluşum olan Arıburnu Yarlari, arazinin yapısı dolayısıyla Anzak askerleri tarafından ‘Sfenks’ adıyla anılmıştır. Gelibolu Yarımadası’na gelmeden evvel Anzak askerleri Mısır’da eğitim görmüş ve piramitlerin koruyucusu niteliğini taşıyan sfenkslerle tanışmışlardır. Bu toprak yapı burada Gelibolu Yarımadası’nın koruyucusu gibi yükselmektedir. Bu sebeptendir ki buraya bu adı vermişlerdir (Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı, 2024).”

Şekil 4 25 Nisan 1915 Sonrası Anzak’ların Sfenks Önündeki Tahkimatı

3.6.2. Seddülbahir⁷

Seddülbahir, Gelibolu Yarımadası'nın güney ucunda yer alır ve İtilaf kuvvetlerinin en yoğun çıkarma yaptığı bölgelerden biridir. 25 Nisan 1915'te başlayan çıkarma harekâtı, Osmanlı savunmasının sert direnişiyle karşılaştı (Erickson, 2001, s. 45). Seddülbahir'deki çatışmalar, İtilaf kuvvetlerinin ağır kayıplar vermesine ve hızlı ilerleyememesine neden oldu.

Seddülbahir'deki savunma Osmanlı askerlerinin, siperlerde güçlü bir direniş sergileyerek İtilaf kuvvetlerinin çıkarma harekâtını ve durdurdu. Osmanlı birliklerinin bu hareket tarzı, geriden gelen destek kuvvetlerinin cepheye ulaşabilmesi için ordunun ihtiyacı olan zamanı kazandırmıştır. Bu cephedeki çarpışmalar, muharebenin seyrini değiştiren kritik unsurlardandı (Carlyon, 2001, s. 110).

Şekil 5 Gelibolu Yarımadasının Güney Ucu Seddülbahir.

⁷ Seddülbahir, Osmanlı Türkçesi'nde "denizin setti" anlamına gelir. "Sedd" kelimesi "set" veya "engel" anlamına gelirken, "bahir" kelimesi "deniz" anlamındadır. Bu isim, Çanakkale Boğazı'nın güney girişindeki Seddülbahir Kalesi'ne atıfta bulunur. Kale, 17. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu tarafından inşa edilmiştir ve Boğaz'ın girişini koruma amacı taşır. Seddülbahir Kalesi, Çanakkale Muharebeleri sırasında stratejik öneme sahip olmuştur ve denizden gelecek saldırılara karşı bir engel olarak hizmet etmiştir.

3.6.3. Conkbayırı ve Anafartalar

Conkbayırı ve Anafartalar, Gelibolu Yarımadası'ndaki en stratejik bölgelerden biridir ve Osmanlı kuvvetlerinin direnişinin sembolü haline gelmiştir. Mustafa Kemal'in liderliğindeki Osmanlı birlikleri, bu bölgede İtilaf kuvvetlerinin ilerlemesini durdurmuş ve kritik bir savunma gerçekleştirmiştir. 6 Ağustos 1915 tarihinde başlayan Conkbayırı'ndaki muharebeler, özellikle 10 Ağustos 1915 tarihinde Mustafa Kemal'in kişisel müdahalesiyle sonuçlanmıştır. Mustafa Kemal, askerlerine verdiği ünlü emirle savaşın seyrini değiştirmiştir:

“... Gecenin karanlık perdesi tamamen kalkmıştı. Artık hücum anıydı. Saatime baktım. Dört buçuğa geliyordu. Birkaç dakika sonra ortalık tamamen ağaracak ve düşman askerlerimizi görebilecekti. Düşmanın piyade ve mitralyöz (makinelî tüfek) ateşi başlar, kara ve deniz toplarının mermileri bu sıkı düzende duran askerimiz üzerinde duran askerimiz üzerinde bir defa patlarsa, hücumun imkânsızlığına şüphe etmiyordum. Hemen ileri koştum. Tümen komutanına rastladım. O ve her ikimizin refakatinde bulunanlarla hücum safının önüne geçtik. Çok seri ve kısa bir teftiş yaptım. Önünden geçerek yüksek sesle askerlere selam verdim. Dedim ki: Askerler! Karşımızdaki düşmanı mağlup edeceğimize hiç şüphe yoktur. Fakat siz acele etmeyin. Önce ben ileri gideyim. Siz, ben kırbacımla işaret verdiğim zaman hep birden atılırsınız. Komutan ve subaylara da askerlerin dikkatini işaretime çekmelerini emrettim. Ondan sonra hücum safının önünde bir yere kadar ileri gidildi ve oradan kırbacımı havaya kaldırarak hücum işaretimi verdim. Bütün askerler, subaylar, artık her şeyi unutmuşlar, bakışlarını, kalplerini verilecek işarete yöneltmiş bulundurlardı. Süngüleri ve bir ayakları ileri uzatılmış olan askerlerimiz ve onların önünde tabancaları, kılıçları ellerinde subaylarımız kırbacımın aşağı inmesiyle demirden bir kitle halinde aslanca bir hücumla ileri atıldılar. Bir saniye sonra düşman siperleri içinde göğe yükselen Allah, Allah seslerinden başka bir şey duyulmuyordu. Düşman silah kullanmaya zaman bulamadı. Boğaz boğaza kahramanca mücadele sonucunda ilk hatta bulunan düşman tamamen imha edildi. Conkbayırı Tepesi askerlerimizin eline geçtikten sonra düşman karadan ve denizden yönelttiği seri ve yoğun topçu ateşiyle Conkbayırı'nı cehenneme çevirmişti. Semadan şarapnel, demir parçaları yağmur yağıyordu. Büyük çaplı deniz toplarının tam isabetli daneleri yerin içirdikten sonra patlıyor, kenarımızda büyük lağımlar açıyordu. Herkes kaderine razı olmuş, akıbetini bekliyordu. Etrafımız şehit ve

yaralılarla doldu. Muharebe meydanındaki durumu izlerken bir şarapnel parçası göğsümün sağ tarafına çarptı. Cebimde bulunan saati parça parça etti. Vücutuma giremedi. Yalnız derince bir kan lekesi bıraktı. Saat öğlene yaklaşıyordu. Askerlerimiz sekiz saatten beri ölümle pençeleşmekten yorulmuşlardı. Arazinin durumu, düşmanın göz açtırmayan yoğun ateşiyle boğuşan askerlerimize geriden her türlü yardımı imkânsız kılıyordu. Zayıyatımızda mühimdi. Düşmanı mağlup eden üstünlüğümüz olmayıp müthiş seri bir darbe halinde gerçekleşen hücumumuz olduğunu takdir ediyordum. Dolayısıyla 12:15'te 8'inci Tümen Komutanına şu emri verdim: Taarruzu durdurunuz. Conkbayırı ve Şahinsirt'in batıya en hâkim noktası daima elde bulundurulacak şekilde birliklerinizle işgal ettiğiniz hattı tahkim ediniz. /Anafartalar Grubu Komutanı Mustafa Kemal" (Genelkurmay ATASE Başkanlığı, 2011, s. 39-41).

Mustafa Kemal bir lider olarak muharebenin kendisini yönlendirmesini beklememiş, "duruma hakim olma" prensibiyle muharebeye bizzat kendisi yön vermiştir (Kreiser, 2010). İngiliz General C.F. Aspinall Oglander, Çanakkale Muharebeleri'nde Mustafa Kemal'in önemli rolünü şu şekilde vurgulamaktadır: "*Tarihte bir tümen komutanının üç farklı yerde vaziyete nüfuz ederek yalnız bir muharebenin değil, aynı zamanda bir seferin akıbetine ve belki bir milletin mukadderatına tesir yapacak vaziyet yaratanların bir benzerine nadiren tesadüf edilir. Elden kaçırılan fırsatların hatırası kadar acı hatıralar az bulunduğu gibi, maziye bakıldığı zaman önüne geçilebilmesi mümkün olan ve geçilmesi gereken başarısızlıklar kadar da elim başarısızlıklar az bulunur. İşte Çanakkale Seferi'nin tarihi de bu çeşit hatıralardandır*" (Oglander, 2005, s. 537-538).

Osmanlı kuvvetleri, İtilaf Devletleri'nin büyük taarruzlarına karşı koyarak stratejik noktaları korumuştur. Anafartalar Zaferi, Osmanlı kuvvetlerinin savunma gücünü ve kararlılığını göstermiştir. Bu zafer, İtilaf Devletleri'nin ileri harekâtını durdurmuş ve onların Çanakkale'de kalıcı bir başarı elde etmesini engellemiştir (Travers, 2001, s. 193).

3.7. İtilaf Kuvvetlerinin Geri Çekilmesi

İtilaf Devletleri, Çanakkale Cephesi'nde karşılaştıkları şiddetli direniş ve ağır kayıplar sonrasında, Aralık 1915'te geri çekilme kararı aldı. Bu karar hem kara hem de

deniz muharebelerinde başarıya ulaşamamalarının ve ciddi lojistik sorunlar yaşamalarının bir sonucu oldu (Erickson, 2001, s. 120-125).

Çanakkale Boğazı'nı geçemeyen ve Gelibolu Yarımadası'ndaki askeri hedeflerine ulaşamayan İtilaf Kuvvetleri, bölgedeki askerlerinin güvenliğini sağlamak ve daha fazla kayıptan kaçınmak için geri çekilme planlarını uygulamaya koydu (Gilbert, 1994, s. 210-215).

İtilaf Kuvvetleri, geri çekilme operasyonlarını büyük bir gizlilik içinde yürüttü. Amaç, Osmanlı kuvvetlerinin geri çekilmeyi fark etmesini ve buna engel olmasını önlemektir (Winter, 2010, s. 85-90). Özellikle gece saatlerinde yapılan hazırlıklar, olası bir saldırıya karşı önlem almak için dikkatlice planlandı. Geri çekilme sırasında kullanılacak yollar, çıkış noktaları ve taşınacak malzemeler titizlikle belirlendi (Keegan, 1998, s. 180-185).

Geri Çekilme Operasyonları 9 Ocak 1916 tarihlerinde Anafartalar ve Arıburnu cephelerinden başladı ve büyük ölçüde başarılı bir şekilde tamamlandı (Travers, 2001, s. 145-150). Bu süreçte, Gelibolu Yarımadası'ndaki askerler, mühimmat ve lojistik destek unsurları sistematik olarak tahliye edildi. Geri çekilme operasyonları sırasında, İtilaf Kuvvetleri'nin kayıplarını en aza indirmek amacıyla sahte cepheler kuruldu ve Osmanlı kuvvetlerini yanıltıcı taktikler kullanıldı (Steel & Hart, 1994, s. 220-225).

İtilaf Kuvvetleri'nin geri çekilmesi, Osmanlı İmparatorluğu için büyük bir zafer anlamına geliyordu. Bu başarı, Osmanlı savunmasının ne kadar etkili olduğunu ve İtilaf Devletleri'nin stratejik hatalarını gözler önüne serdi (Gooch, 2014, s. 250-255). Geri çekilme sonrasında, Çanakkale Cephesi Osmanlı İmparatorluğu'nun kontrolüne geçti ve bu durum, savaşın genel seyrinde önemli bir moral ve stratejik avantaj sağladı (Tucker, 2005, s. 300-305).

İtilaf Kuvvetleri'nin geri çekilmesi, aynı zamanda savaşın seyrini değiştiren önemli bir dönüm noktası oldu. Bu olay, İtilaf Devletleri'nin askeri stratejilerini gözden geçirmesine ve yeni cepheler açma gerekliliğini anlamalarına neden oldu (Erickson, 2001, s. 130-135). Çanakkale Cephesi'ndeki başarısızlık, İtilaf Devletleri'nin savaşın ilerleyen dönemlerinde daha dikkatli ve planlı hareket etmelerini sağladı (Gilbert, 1994, s. 220-225).

Çanakkale Savaşı'nın genel değeriendirilmesi yapıldığında, İtilaf Kuvvetleri'nin geri çekilmesi, savaşıın seyrinde kritik bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Osmanlı İmparatorluğu'nun bu zaferi hem askeri hem de psikolojik açıdan büyük bir öneme sahiptir ve savaşıın genel stratejik dengelerini derinden etkilemiştir. Osmanlı Devleti, Gelibolu'daki zaferle hem İstanbul'u korudu hem de İtilaf Devletleri'nin doğuya ilerlemesini engelledi (Aldoğan & Özçelik, 2022).

SUN TZU BAĞLAMINDA ÇANAKKALE MUHAREBELERİ

Bu bölümde, Sun Tzu'nun stratejik ve hazırlık kuramının Çanakkale Muharebelerinde nasıl uygulandığı analiz edilecektir. Sun Tzu, savaş hakkında, stratejilerinizi ve düşman stratejilerinizi biliyorsanız kimsenin sizi yenemeyeceğini ifade eder. Savaşı anlayan bir generalin, halkın kaderini belirleyen kişi ve ulusun kaderinin hâkimi olduğunu belirtir. Sun Tzu'ya göre, bir komutan için en büyük zafer, düşmanın planlarını bozmaktır. Eğer bu da mümkün değilse düşmanın ordusuna saldırmalıdır.

Sun Tzu, savaşta başarılı olmanın anahtarının hem kendini hem de düşmanı tanımakta olduğunu vurgular: *"Karşısındakini ve kendini bilen hiçbir savaşta tehlikeye düşmez, karşısındakini bilmeyen, sadece kendini bilen bir kazanır, bir kaybeder; karşısındakini de, kendini de bilmeyen her savaşta mutlaka tehlikeye düşer"* (Zi, 2017, s. 8) diğer bir ifade ile düşmanını ve kendisini bilen, yüzlerce savaşta tehlikeye düşmez. Bu ilke, doğru bilginin stratejik kararların başarısını artıracak ve başarısızlık riskini azaltacağını belirtir. Sun Tzu, muharebeyi kazanan generalin önce savaşı kazanıp sonra savaş alanına çıktığını, yenilenin ise önce savaşa gidip sonra zafer aradığını belirtir (Moazzam, 2022).

4.1. Muharebeye İlişkin Stratejik Planlama

İngiliz Savaş Konseyi'nin Çanakkale Muharebelerinde sergilediği stratejik planlaması, hazırlık aşamasında ciddi eksiklikler sergiledi. Osmanlı Devleti'nin kapasitesini küçümseyerek, sadece donanma gücünün Çanakkale Boğazı'ndan geçmesinin yeterli olacağını düşündü.

Sun Tzu, coğrafyanın, arazinin dikkatli bir şekilde analiz edilmesini ve muharebenin bu analiz doğrultusunda muharebenin planlanmasını önermektedir. Osmanlı ordusu, Çanakkale Boğazı'nın stratejik önemini ve kendi vatanını savunmanın avantajlarını kullanarak savunma hatlarını oluşturmuş ve düşmanın ilerlemesini engellemiştir (Güven, 2024). Ayrıca, Sun Tzu'nun çevresel koşulların ve hava durumunun savaş taktiklerinde nasıl kullanılacağını detaylandırması, Osmanlı ordusunun Çanakkale Savaşı'ndaki stratejik kararlarında önemli bir rol oynamıştır.

İngilizler ise bu başarıya o kadar çabuk ulaşacaklarını düşündüler ki İstanbul'u işgal edecek olan askerlerine alışveriş yapmak üzere "Osmanlı Poundu" adı altında banknot bastırdılar.

Şekil 6 İngilizler Tarafından Bastırılan Osmanlı Banknotu

Dardanelles 10s prefixes issued and the actual serial tranches Overprinted in 1915.

(The Gallipoli Association, 2024)

Sun Tzu, bu kibirin düşmanın kapasitesini ve kararlılığını tam anlamamaktan kaynaklandığını belirtir. Eksik keşif faaliyetleri, yetersiz koordinatlara haiz haritalar, İngilizlerin Osmanlı savunma hazırlıklarını hafife almalarına yol açtı (Bell, 2017, s. 42-45). İngilizler, deniz kuvvetlerinin Türk tahkimatlarını Çanakkale Boğazı boyunca bombalayarak zafer kazanabileceğine inanıyordu.

Çanakkale deniz harekâtı öncesinde Boğazlar ile ilgili en kapsamlı araştırma 1906 yılı sonunda İngiltere Savaş Bakanlığı'nda, kabineye savunma politikası konularında danışmanlık yapan İmparatorluk Savunma Komitesi adına İngiliz Genelkurmayı tarafından hazırlanmıştı. Bu raporda herhangi bir saldırının büyük güçlükler doğuracağı bildiriliyor ve rapor, "Görülen riskler sebebiyle İngiliz Genelkurmayı bu harekâta girişilmesini tavsiyeye hazır değildir" cümlesiyle sona eriyordu. İngiliz kurmayları son olarak 1906 yılında, Çanakkale Boğazı'nın sadece gemilerle zorlanarak geçilemeyeceğini; bu gerçekleşse bile İstanbul'u teslim almanın pratik olarak mümkün görülmediğini resmen teyit etmişlerdi (Erickson, 2001, s. 69-70).

Tüm bunlara rağmen Çanakkale'de cephe açma fikri, Winston Churchill tarafından Osmanlı devleti henüz savaşa girmeden önce Ağustos 1914'te İngiliz Savaş

Konseyi'nde gündeme getirilmişti. Böyle bir girişimin taşıdığı zorluk ve büyük riskleri bilen uzmanların aksi yöndeki görüş ve uyarılarına karşı İngiliz Savaş Konseyi'ni ikna ederek donanmanın boğazlardan geçmesine yönelik bir planı devreye almıştı (Sanders, 2020, s. 70).

İngilizler yalnızca donanma toplarının ateşiyle Çanakkale'nin geçilebileceğini düşünen Churchill'e fırsat tanımış olmaları tarihi bir stratejik hataydı. 18 Mart 1915 deniz saldırısı, İtilaf Devletleri açısından siyasi iradenin askeri gerçeklerin önüne geçtiği bir girişim oldu. İtilaf Devletleri donanmalarının etkin performansına güvenmişler, Türk tarafının savunma kapasitesini küçümsemişlerdi (Erickson, 2001, s. 69-70; Sanders, 2020, s. 70).

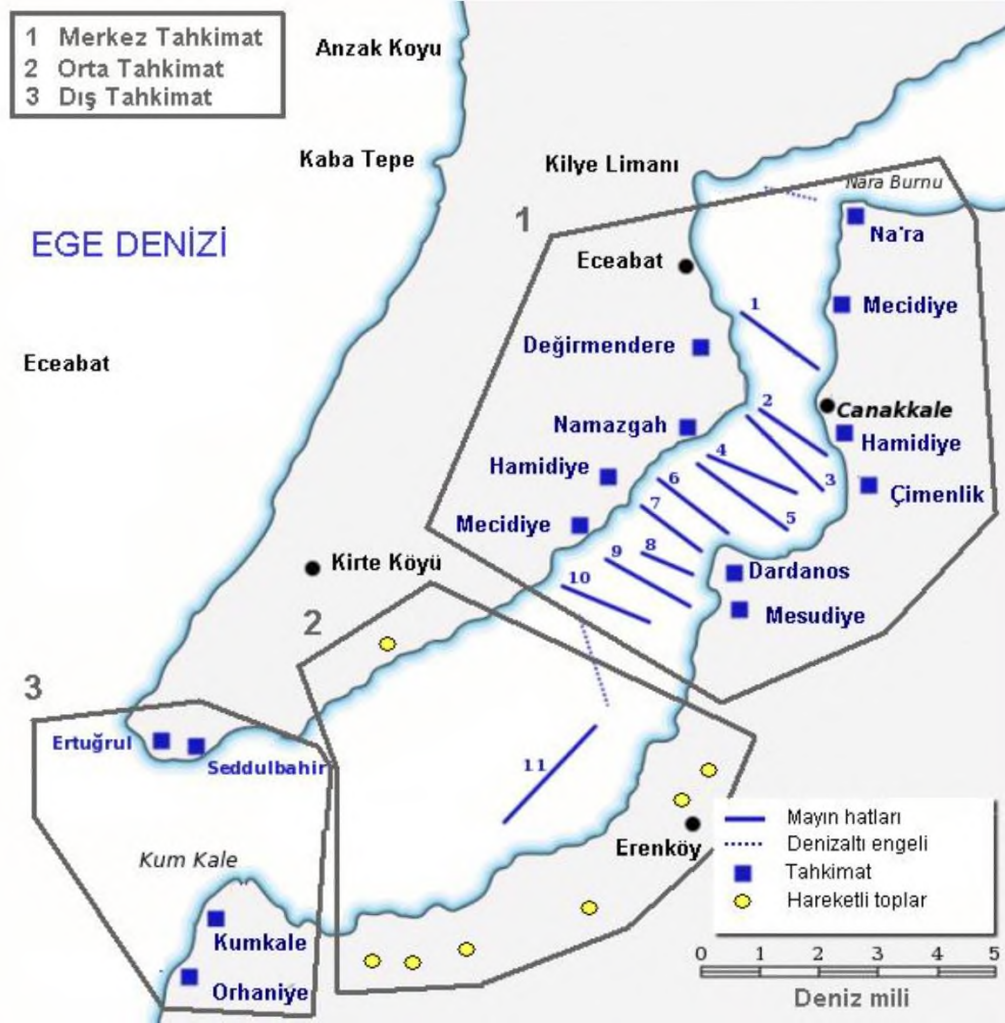
Çanakkale deniz harekâtı öncesinde İngiliz Savaş Konseyi'nin aldığı kararlar ve stratejik hatalar, Sun Tzu'nun savaş kuramı ilkeleri çerçevesinde ciddi eleştirilere tabi tutulabilir. Sun Tzu, "*Düşmanınızı küçümsemeyin*" ifadesi ile hem kendini hem karşıt gücün hafife alınmamasını ve iyi bir şekilde analize tabi tutulmasını belirtir. İngilizler, Osmanlı'nın savunma kapasitesini küçümseyerek sadece donanma toplarının ateşiyle Çanakkale Boğazı'nı geçebileceklerini düşündüler. Bu stratejik hata, Osmanlı'nın savunma gücünü ve direncini hafife almalarına yol açtı. 1906 yılında hazırlanan raporda, Çanakkale Boğazı'nın gemilerle zorlanarak geçilemeyeceği belirtilmişti. Ancak, Winston Churchill bu uyarılara rağmen deniz harekâtını başlatmıştır. Buradan savaşın zorlukları ve riskleri hakkında gerçekçi bir analiz yapmamanın sonucunun yüksek olacağı yönünde değerlendirme yapılabilir. 3 Kasım 1914 ve 18 Mart 1915 tarihleri arasında gerçekleştirilen donanma saldırıları, siyasi iradenin askeri gerçeklerin önüne geçtiği bir girişim oldu. İngiliz Savaş Konseyi'nin askeri uzmanların görüşlerine rağmen bu harekâta karar vermesi, askeri gerçekleri göz ardı etmenin bir sonucu olduğu söylenebilir. Sun Tzu'nun savaş kuramı ilkeleri çerçevesinde değerlendirildiğinde, İngilizlerin Çanakkale deniz harekâtındaki stratejik hataları açıkça görülmektedir. Düşmanı küçümseme, gerçekçi durum analizi yapmama, siyasi iradenin askeri gerçeklerin önüne geçmesi, planların esnek olmaması ve düşmanı yanıltma eksikliği, İngilizlerin başarısızlığının temel nedenleri olarak görülebilir.

İngiliz ve Fransız donanma gücünden oluşan birleşik filo, Osmanlı Devleti'nin ittifak devletlerinin yanında savaşa girmesinden hemen sonra 3 Kasım 1914 tarihinde

Gelibolu Yarımadasının Çanakkale Boğazı girişi olan Seddülbahir'i bombaladı. Bu eylem kısa sürse de bir merminin bir cephaneliği vurup patlatması, donanma toplarının karadaki tabyalara karşı üstün olduğu gibi yanlış bir kanının oluşmasına neden olarak ciddi sonuçlar doğurdu (Patton, 2017, s. 4). Bu esnada Osmanlı Devleti muharebe sahasında sürekli planlarını güncellemek suretiyle yeni siperler kazıyor, dikenli teller ve hendekler yaparak, mevzilerini aşılması güç olacak şekilde yeniden tahkim ediyordu.

3 Kasım 1914 tarihinden 18 Mart 1915 tarihine kadar geçen 135 günlük süre Türk tarafına hazırlanmak için çok büyük bir fırsat sunmuştu. Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı, Birleşik Filo'nun 18 Mart 1915'te büyük kayıp vererek geri çekilmesine rağmen, ilerleyen günlerde Çanakkale Boğazı'nı zorlayarak İstanbul'u ele geçirme planını yeniden uygulamaya koyacağını değerlendirmiş ve bu yönde önlemler almıştır. Çanakkale Boğazında bulunan tabya ve bataryalar yeni toplarla takviye edilmiş olup savunma düzeni Merkez, Orta ve Dış Tahkimat olacak şekilde oluşturulmuştur. Mısır ve Yunan Adaları'nda çıkarma harekâtı için yığınak yapıldığı şeklindeki istihbarat raporları dikkate alındığında Çanakkale Boğazı'nın donanma destekli kara harekâtı ile geçilmeye çalışıldığı bu aşamada değerlendirilmiştir (Genelkurmay Başkanlığı, 1978).

Şekil 7 Çanakkale Boğazı Savunma Düzeni / Boğaz Tahkimatı

18 Mart 1915 Çanakkale Deniz Savaşı, Birinci Dünya Savaşı sırasında İtilaf Devletleri'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'a ulaşmak ve savaşın gidişatını değiştirmek amacıyla gerçekleştirdikleri bu hareketin arkasında yatan stratejik hedefler, savaşın gelişimi ve sonuçları, Sun Tzu'nun bağlamında değerlendirildiğinde daha da anlam kazanmaktadır.

4.1.1. Harekatın Gelişimi ve Stratejik Kararlar

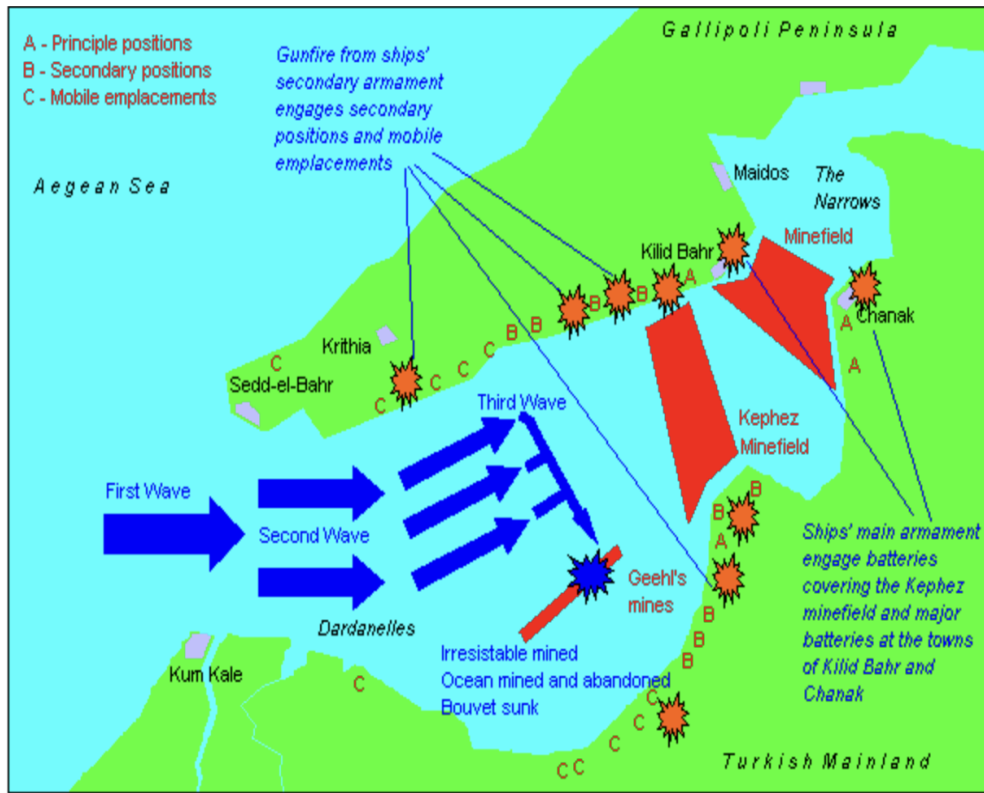
İtilaf Devletleri'nin Çanakkale Boğazı'nı geçme çabaları, Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşa Almanya'nın yanında girmesinin ardından Rusya'nın acil yardım talepleri doğrultusunda başlatılmıştır. Çanakkale ve İstanbul Boğazı, Rusya'nın Akdeniz'e ulaşması ve müttefiklerinden yardım alabilmesi için kritik bir geçiş noktasıydı (Semiz, 2003, s. 223). Churchill'in planlamasıyla Şubat 1915'te başlayan

deniz hareketleri, Mart ayı ortasında büyük bir saldırıya dönüşmüştür (Semiz, 2003, s. 225).

18 Mart 1915 sabahı, İtilaf Devletleri'nin donanması üç hat halinde boğaza saldırıya geçti. İlk hatta İngiliz zırhlıları, ikinci hatta Fransız zırhlıları ve destek gemileri bulunuyordu. Nusret Mayın Gemisi'nin 8 Mart 1915'te Erenköy Koyu'na döşediği mayınlar, İtilaf Devletleri gemilerinin manevra yapma kabiliyetini büyük ölçüde sınırladı (Taşkiran, 2009, s. 29). Osmanlı'nın kıyı bataryaları ve savunma hattı, düşmanın ilerlemesini durdurdu ve birçok düşman gemisi ağır hasar aldı ya da batırıldı (Semiz, 2003, s. 230).

Bu harekatta, İtilaf Devletleri'nin amacı, boğazı geçerek Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'u ele geçirmek ve savaşın gidişatını değiştirmektir. Bu strateji hem Rusya'ya yardım sağlayacak hem de Bulgaristan ve Romanya gibi ülkeleri İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa katılmaya teşvik edecekti (Taşkiran, 2009, s. 27).

Şekil 8 18 Mart 1915 İtilaf Devletlerinin Donanma Saldırısı

Gallipoli Map 1: Naval Attack, 18 March 1915

(http://www.historyofwar.org/Maps/maps_gallipoli1.html)

Osmanlı İmparatorluğu, Çanakkale Boğazı'nın savunması için önemli tahkimat çalışmalarına imza atmıştır. Boğazın savunması için çeşitli tabyalar ve bataryalar kurulmuş, sahil topçuları ve deniz mayınları ile desteklenmiştir. Cevat Paşa'nın liderliğinde yapılan bu tahkimatlar, düşmanın ilerlemesini engellemede kritik rol oynamıştır (Semiz, 2003, s. 233). Boğazın en stratejik noktalarına yerleştirilen bataryalar, düşman gemilerini etkili bir şekilde hedef almış ve ilerlemelerini durdurmuştur (Hatip, 2015, s. 172).

Cevat Paşa, Çanakkale Boğazı'nın savunmasında önemli bir liderlik göstermiştir. 18 Mart 1915 Deniz Savaşı sırasında alınan inisiyatifler, onun stratejik zekâsı ve liderlik yetenekleri sayesinde başarılı olmuştur. Cevat Paşa, Nusret Mayın Gemisi'nin kritik rolünü fark etmiş ve mayınların yerleştirilmesi kararını vermiştir. Bu karar, savaşın kaderini değiştiren unsurlardan biri olmuştur (Taşkiran, 2009, s. 32). Mayınların döşenmesi, İtilaf Devletleri donanmasının ilerlemesini engellemiş ve birçok geminin batmasına veya ağır hasar almasına neden olmuştur (Hatip, 2015, s. 170).

4.1.2. 11. Mayın Hattı

Müstahkem Mevkii Cevat Çobanlı Paşa'nın 11. Mayın Hattı'nı Karanlık Liman'a konuşlandırma emrinin Sun Tzu'nun ilkeleri çerçevesinde analiz ettiğimizde şu sonuçlara ulaşılabilir:

Cevat Paşa'nın, Çanakkale Boğazı korumak amacıyla Yüzbaşı Hafız Nazmi (Akpınar)'a verdiği talimat doğrultusunda Nusret Mayın gemisinin 11. Mayın Hattı'nı Karanlık Liman'a konuşlandırması, stratejik bir hamle olarak büyük bir öneme sahiptir. Sun Tzu, savaş stratejilerinde durum analizinin önemini vurgulamaktadır. *“Savaşta üstün gelmek için düşmanını, arazini ve kendini iyi tanıman gerekir.”* Cevat Paşa, Çanakkale Boğazı'nın savunmasında bu prensibi etkin bir şekilde uygulamıştır. Çanakkale Boğazının stratejik önemini ve düşmanın saldırı planlarını ve mevcut durumu iyi analiz etmiştir. Düşmanın güçlü donanması ve saldırı gücünü göz önünde bulundurarak, zayıf noktalarını ve olası saldırı rotalarını belirlemiştir. Çanakkale Boğazının savunulması gereken kilit noktalarını ve düşmanın olası hareketlerini değerlendirerek, Karanlık Liman'ın stratejik bir koordinatta olduğunu saptamıştır. Buradaki amaç, itilaf devletleri donanmasını beklenmedik bir yerden vurmaktır ve onların

saldırı kapasitesini kırmaktır. Cevat Paşa'nın bu vizyoner hamlesi, düşmanın stratejisini bozan ve onlara beklenmedik bir darbe vuran bir liderlik örneğidir. Bu karar, Türk savunma hattının güçlenmesine ve Birleşik Filo'nun kayıp vermesine yol açmıştır. Bu hamle, düşmanın planlarını bozmuş ve onları hazırlıksız yakalamıştır. Bu beklenmedik hamle, itilaf devletlerinin ilerleyişini durdurmuştur. Sun Tzu, "*Savaşın, hile ve aldatma sanatı*" olduğunu vurgular. 11. mayın hattı'nın Karanlık Liman'a konuşlandırılması, itilaf devletlerine karşı psikolojik bir üstünlük sağlamıştır. İtilaf kuvvetleri, bu beklenmedik engelle karşılaşarak moral bozukluğu yaşamış ve planlarında tereddütte düşmüştür. Bu psikolojik etki, düşmanın moralini bozmuş ve onların saldırı kapasitesini zayıflatmıştır.

Sun Tzu'nun "*düşmanı aldatma*" ve "*beklenmedik hamleler yapma*" prensipleri, 18 Mart 1915 harekâtında Osmanlı'nın mayın döşeme stratejisi ile uygulanmıştır. Nusret Mayın Gemisi'nin döşediği mayınlar, İtilaf Devletleri'ne büyük bir sürpriz olmuş ve muharebenin seyrini değiştirmiştir. Bu strateji, Sun Tzu'nun "*düşmanı aldatmak*" ilkesine mükemmel bir örnek teşkil etmektedir. Osmanlı savunmasının başarısı, İtilaf Devletleri'nin planlarını bozarak onları şaşırtma yeteneğiyle doğrudan ilişkilidir. Bu, Sun Tzu'nun "*Düşmanınızın planlarını bozun*" ve "*Düşmanınızı beklenmedik bir şekilde vurun*" ilkeleriyle örtüşmektedir. Nusret Mayın Gemisi'nin stratejik kullanımı ve mayınların gizlice döşenmesi, İtilaf Devletleri'nin ilerlemesini durdurmuş ve önemli kayıplara yol açmıştır (Hatip, 2015, s. 175).

Sun Tzu'nun "*düşmanı aldatma*" öğretisi kapsamında uygulanan diğer bir strateji ise Çanakkale Müstahkem Mevki, itilaf donanmasının yoğun ateşini gerçek bataryalarından uzaklaştırmak amacıyla sahte tabyalar inşa etmiştir. Bu sahte tabyalar, soba boruları ve ahşaptan yapılmış toprakla donatılmış olup, içlerinden duman çıkararak gerçek topraklar gibi görünmekte ve böylece gemilerin ateşini gerçek bataryalar yerine bu sahte hedeflere yönlendirmesi stratejik bir hamle olarak düşünülebilir (Akad M. T., 2018, s. 190).

Cevat Çobanlı Paşa'nın liderliğinde Osmanlı savunması, güçlü bir komuta ve kararlılıkla yürütülmüştür. Sun Tzu, liderliğin önemine vurgu yapar ve Cevat Paşa'nın kriz anlarında gösterdiği liderlik, Osmanlı'nın başarısında kritik rol oynamıştır (Semiz, 2003, s. 230). Cevat Paşa'nın kararları ve liderlik yetenekleri, Osmanlı savunmasının

başarısında belirleyici olmuştur. Cevat Paşa'nın stratejik kararlar alma yeteneği, Sun Tzu'nun "*Liderler, askerlerinin moralini ve motivasyonunu yüksek tutmalıdır*" ilkesini yansıtır. Paşa, Nusret Mayın Gemisi'nin kritik rolünü görmüş ve mayınların yerleştirilmesi emrini vermiştir. Bu karar, savaşın kaderini belirlemiş ve Osmanlı savunmasının başarısında önemli bir rol oynamıştır (Taşkiran, 2009, s. 35).

Sun Tzu'nun beş temel unsurundan biri olan "arazi," burada boğazın dar geçişleri ve mayınlı suları ile düşmana avantaj sağlamıştır. Osmanlı'nın savunma mevzileri ve stratejik yerleşimi, Sun Tzu'nun "arazi" kavramıyla örtüşmektedir (Hatip, 2015, s. 175). Boğazın coğrafi özellikleri, Osmanlı'nın savunma stratejilerini şekillendirmiştir.

Osmanlı savunmasının başarısı, boğazın dar geçitleri ve doğal savunma hatları ile desteklenmiştir. Bu, Sun Tzu'nun "*Araziyi kendi avantajınıza kullanın*" ilkesini mükemmel bir şekilde yansıtır. Çanakkale Boğazının stratejik noktalarına yerleştirilen bataryalar ve mayınlar, düşmanın ilerlemesini durdurmuş ve Osmanlı'ya avantaj sağlamıştır (Semiz, 2003, s. 233).

18 Mart 1915 Deniz Savaşı, İtilaf Devletleri'nin boğazı geçme planlarının başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açmıştır. Bu zafer, Osmanlı İmparatorluğu'nun moralini yükseltmiş ve Çanakkale Cephesi'nde kara muharebelerinin başlamasına neden olmuştur (Hatip, 2015, s. 180). Sun Tzubağlamında, Osmanlı'nın stratejik ve taktiksel başarıları, iyi bir planlama, liderlik ve düşmanın zayıf noktalarından yararlanma üzerine kuruludur (Taşkiran, 2009, s. 38).

4.2. Kara Çıkarmaları ve Stratejik Hatalar

18 Mart 1915 Deniz Harekatı'ndan sonra, İtilaf Devletleri Çanakkale Boğazı'nı ele geçirme girişimlerinde yeni bir strateji geliştirdiler ve kara harekâtına odaklandılar. 18 Mart 1915 ile 25 Nisan 1915 tarihleri arasında geçen 38 günlük süre boyunca her iki taraf da yoğun hazırlıklar yaptı. İtilaf Devletleri, Gelibolu Yarımadası'na donanma destekli büyük bir çıkarma harekâtı planlarken, Osmanlı İmparatorluğu ise savunma hatlarını güçlendirdi. 18 Mart 1915 'teki deniz harekâtının başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından İtilaf Devletleri, kara harekâtına odaklanarak Çanakkale'yi ele geçirme planlarını yeniden düzenledi. İngiltere ve Fransa, bu yeni harekât için daha fazla askeri kaynak ve donanım tahsis etti. Anzak birlikleri de dahil olmak üzere çok uluslu bir kuvvet oluşturuldu. İtilaf kuvvetleri, bu 38 günlük süre içinde askerleri ve

mühimmatı topladı, çıkarma planlarını detaylandırdı ve lojistik desteği sağladı (Atabay, 2008).

Akdeniz Seferi Kuvvetler Komutanı Ian Hamilton; İtilaf kuvvetlerinin 22 Mart 1915'te Çanakkale'yi geçmek için kara ve deniz gücünden oluşacak muhtemel bir amfibi harekât için kuvvetlerin Nisan ortasında hazır olabileceğini bildirdi. Ian Hamilton ve kurmayları, amfibi harekât için gereken planın ana hatlarını 22 Mart'ta belirledi. 23 Mart 1915'te onaylanan bu plana göre, 29. Tümen ve onu destekleyen Fransız tümeni Yarımada'nın güneyine, Anzak Kolordusu'da eş zamanlı olarak Kabatepe kuzeyine çıkarma yapacaklardı. Yine aynı anda, Bolayır yakınlarına 'da, buradaki Türk kuvvetlerini oyalamak amacıyla, bir sahte çıkarma gerçekleştirilecekti. General Ian Hamilton ve İngiliz kurmaylarının planını oluşturan temel nokta Alçıtepe ve Kilitbahir⁸ Platosu 'dur. Buna göre, esas hedefi teşkil eden Alçıtepe- Kilitbahir Platosu'nu ele geçirmek için, harekâtın ağırlık merkezi Gelibolu Yarımadası olarak belirlendi. Yarımada'nın güney sahillerinde 5 ayrı noktaya baskın şeklinde çıkarma yapacak olan tümen 29.Tümen olarak belirlendi. Bu harekât donanma ve kara unsurlarıyla eş zamanlı gerçekleştirilecekti. Asıl hedeflerini örtmek için Saroz körfezi ve Anadolu yakasında yapılacak aldatma amaçlı çıkarmalar İtilaf Devletleri'nin elini kuvvetlendirecek Osmanlı Devleti'nin geniş bir alanda çok sayıda askeri birliği tutmasına neden olacaktı. Diğer taraftan Anadolu yakasına yapılacak bir çıkarma; arazinin geniş ve ilerlemek için zor olması, donanma desteğinden yoksun kalınması nedenleriyle uygun bulunmamıştır. Aynı şekilde Bolayır civarına yapılacak bir çıkarma; buradaki Türk kuvvetlerinin yoğunluğu, Trakya yönünden gelebilecek karşı taarruzlar nedeniyle etkili bulunmamıştır. İskenderiye'de toplanmaya başlayan Akdeniz Seferi Kuvveti, 5 Nisan 1915'ten itibaren Limni Adası'na gelmeye başladı. 29. Tümen, Anzak Kolordusu, Fransız tümeni ve İngiliz Deniz Tümeni'nden oluşan toplam 75.056 kişilik kuvvetin, çok sayıda mühimmat ve cephane eşliğinde Limni'ye ulaşması 20 Nisan 1915'i bulmuştur (Göncü & Aldoğan, 2006, s. 23-25).

⁸ Kilit-ül Bahir, Osmanlı Türkçesi'nde "denizin kilidi" anlamına gelir. "Kilit" kelimesi "kilit" veya "anahtar" anlamına gelirken, "Bahir" kelimesi "deniz" anlamındadır. Bu isim, Çanakkale Boğazı'nın en dar kısmında yer alan ve stratejik öneme sahip olan Kilitbahir Kalesi'ne atıfta bulunur. Kale, Boğaz'ın kontrolünü sağlamak ve savunmak amacıyla Fatih Sultan Mehmet tarafından 1463 yılında inşa edilmiştir. Boğazın bu kısmı, İstanbul'a giden deniz yolunun güvenliğini sağlamak için son derece önemlidir. Kilitbahir Kalesi'nin ismi, bu stratejik önemi yansıtır ve Çanakkale Boğazı'nın girişini kilitleyerek kontrol altında tutma görevini simgeler.

Sun Tzu, savaşta ana hedefin ve stratejik noktaların belirlenmesinin önemini vurgular. Akdeniz Seferi Kuvvetler Komutanı Ian Hamilton'un planında, Alçıtepe ve Kilitbahir Platosunun ele geçirilmesi ana hedef olarak belirlenmiştir. Bu hedeflerin ele geçirilmesi, İtilaf kuvvetlerine stratejik bir avantaj sağlayacak ve Çanakkale Boğazı'nın kontrolünü kolaylaştıracaktır. Ancak, bu hedeflerin zorlu coğrafi koşullar altında ele geçirilmesinin güçlüğü, planın başarısını tehlikeye atacaktır. Sun Tzu, *"Güçlerinizi bir noktada yoğunlaştırın"* öğretisini içerir. Ian Hamilton'un planında, Gelibolu Yarımadası'na yapılacak çıkarma harekâtı, kuvvetlerin belirli bir alanda yoğunlaşmasını ve koordineli bir saldırı düzenini öngörmektedir. Bu, İtilaf kuvvetlerinin güçlü bir şekilde belirli hedeflere yönelmesini sağlayacaktır. Ancak, kuvvetlerin farklı alanlarda yoğunlaşması, Osmanlı savunması ve direnişi ile dar bir kıyı şeridinde hapsolmaları Osmanlı kuvvetlerini muharebede avantajlı bir konum elde etmesine imkân verecektir.

İtilaf Devletleri'nin çıkarma planı, Seddülbahir ve Anzak Koyu'nda yoğunlaştı. Ayrıca, Saroz Körfezi ve Kumkale'ye aldatma çıkarmaları yaparak Osmanlı savunmasını baskın tarzında bir harekât gerçekleştirerek şaşırtmayı amaçladılar. Seddülbahir'e beş koldan çıkarma yapılırken aynı anda ve eş zamanlı Anzak çıkarmasının Kabatepe'ye yapılması planlanmıştı. Hesaplama hatası ve rüzgârın etkisiyle Anzak çıkarması sarp arazinin bulunduğu Arıburnu'na yapıldı (Williams, 2000, s. 45).

Liman Von Sanders'in karargâhı Bolayır'daydı ve savunma planı düşmanı sahil şeridi yerine ana kara içerisinde karşılamak prensibine dayanıyordu. Liman Von Sanders, düşmanın en zayıf anının karaya çıktığı ilk an olduğunu kabul etmeyip, düşmanı iç bölgelerde karşılamayı tercih etti. Mustafa Kemal ve diğer Osmanlı subayları, bu stratejiye karşı çıkmalarına rağmen başarılı olamadılar. Ancak, tarih daha sonradan Mustafa Kemal'in öngörüsünü doğruladı. Müstahkem Mevki Komutanlığı; Birleşik Filo'ya Boğaz yolunu açma amacını taşıyan İtilaf Kuvvetlerinin, en kısa sürede Gelibolu Yarımadası'nın güneyini ele geçirmek için Seddülbahir ile Kabatepe'de bulunan kıyılara çıkacağını düşündüğünden Osmanlı savunma planını bu yönde oluşturmuştur. Buna karşılık Gelibolu Yarımadası'nın güneyine herhangi bir çıkarma yapılmasını beklemeyen 5'inci Ordu Komutanı, muhtemel çıkarmanın Saroz Körfezi'nde bulunan Bolayır bölgesine ve Anadolu kıyılarına yapılacağını düşünerek savunmayı bu doğrultuda yeniden düzenlemiştir. Yeni savunma düzeni üç gruptan teşkil

edilerek 5'inci ve 7'nci tümenler Bolayır bölgesinde, 9'uncu ve yeni kurulmuş olan 19'uncu tümenler Gelibolu Yarımadası'nın güneyinde, 3'üncü ve 11'inci tümenler, Kumkale bölgesinde konuşlandırılmıştır (Erickson, 2001, s. 69-70).

Liman Von Sanders yaptığı savunma değişikliğini şu şekilde açıklamıştır:

“Elimdeki beş tümenin 26 Mart'a kadar olan düzenlerini tam olarak değiştirmek gerekmişti. Bu zamana kadar bunlar, başka bir temel düzene uyarak, eskiden olduğu gibi kıyı koruma birlikleri olarak bütün kıyı boyunca yayılmış bulunuyorlardı. Her ne kadar karaya çıkan düşman her tarafta bir miktar direnme görecekti ama, yedek kuvvet olmadığı için, çıkanların geri püskürtülmesini başaracak birlikler bulunmayacaktı. Verdiğim emirle, tümenlerin birliklerini toplu durumda bulundurmalarını, kıyıda yalnızca güvenliği sağlayacak kadar kuvvet bırakmalarını sağladım. Zira biricik başarı şansımızın, hafif kuvvetlerle sürekli bir direnmeye değil, her üç grubun hareketli savunmalarına bağlı olduğuna inanıyordum” (Sanders, 2020, s. 70).

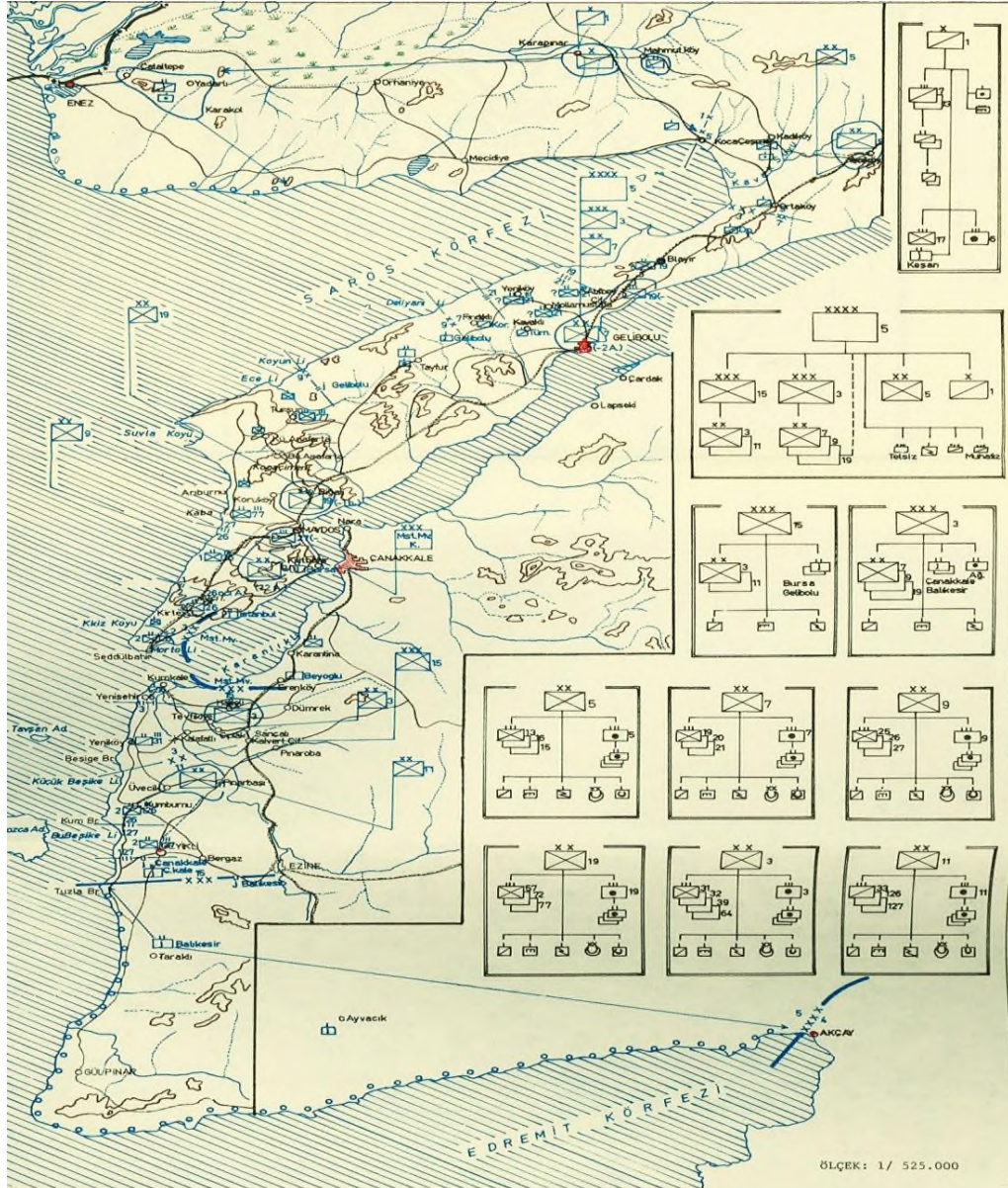
Yaşanan gelişmeler, Liman Von Sanders'in düşüncesinin yanlış olduğunu ortaya çıkarmıştır. 25 Nisan günü, yaklaşık 60 bin kişilik Türk kuvvetinin üçte ikilik bir kısmı Saros Körfezi ve Anadolu kıyısı gibi yalnız gösteri harekâtının yapıldığı bölgede bulunduğundan, Gelibolu Yarımadası'na çıkan İtilaf Kuvvetleri'ne karşı koymak toplam mevcudu yaklaşık 20 bin olan 9'uncu ve 19'uncu tümenlere katılmıştır. Liman Paşa'nın savunma planı, 25 ve 26 Nisan tarihlerinde Türk askerinin kendisinden 20-30 kat daha kalabalık ve Donanma ateşiyle desteklenen bir kuvvete karşı koymasını zorunlu kılmıştır. Liman Von Sanders'in, Gelibolu Yarımadası'ndaki savunma stratejisi, düşmanı en zayıf olduğu an olan ilk çıkarma bölgesi olan sahil şeridi yerine ana kara içinde karşılamak prensibine dayanmaktadır. Ancak, bu strateji, Mustafa Kemal ve diğer Osmanlı subaylarının karşı çıkmasına rağmen uygulanmıştır. Sun Tzu, *"Savaşta üstün gelmek için düşmanını, arazini ve kendini iyi tanıman gerekir"* şeklinde ifadesi mevcuttur. Liman Von Sanders, düşmanın zayıf anının karaya çıktığı ilk an olduğunu kabul etmemiş ve düşmanı iç bölgelerde karşılamayı tercih etmiştir. Ancak, bu durum, düşmanın çıkarma anındaki savunmasızlığını göz ardı etmiştir. Sun Tzu'nun *"Düşmanı zayıf olduğu anlarda vur"* prensibi, Liman Von Sanders'in stratejisinde tam anlamıyla uygulanmamıştır. Liman von Sanders'in tümenlerin düzenini değiştirmesi ve kıyıda yalnızca güvenliği sağlayacak kadar kuvvet bırakması, Sun Tzu'nun *"Hazırlık*

yapılmamış bir ordunun savaşı kazanması zordur" ilkesi ile örtüşmekte olup stratejik bir hatadır. Sun Tzu, *"Savaş, hile ve aldatma sanatıdır"* ilkesini savunmaktadır. Liman Von Sanders'in stratejisi, düşmanın beklentilerini alt üst etmek yerine, savunma hatlarını sabit tutmayı amaçlamıştır. Mustafa Kemal ve diğer subaylar, düşmanın çıkarma anında vurulması gerektiğini savunurken, Liman Von Sanders düşmanı iç bölgelere çekmeyi tercih etmiştir. Bu durum, İtilaf Devletleri'nin Çanakkale Anakarasında 8,5 ay boyunca tutunmasına yol açmıştır.

Sun Tzu, savaşta ana hedefin ve stratejik noktaların belirlenmesinin önemini vurgumaktadır. Liman Von Sanders'in stratejisi, ana savunma hatlarını iç bölgelere çekerek düşmanı yıpratmayı amaçlamıştır. Ancak, bu strateji, düşmanın sahil şeridinde güçlü bir şekilde karşılanmasını engellemiş ve Gelibolu Yarımadası'nın güney sahillerindeki savunmayı zayıflatmıştır. Bu, Sun Tzu'nun *"Stratejik noktaları kontrol et"* ilkesine tam olarak uymamaktadır. Sun Tzu, *"Güçlerinizi bir noktada yoğunlaştırın"* ifadesi ile Çanakkale Muharebelerinde bu ifadenin uygulama alanı bulamaması açıkça Liman Von Sanders'in stratejisinde görülür. Liman Von Sanders'in tümenleri üç grup halinde düzenlemesi ve hareketli savunma stratejisi uygulaması, bu ilkeye uygun olabilir. Ancak, düşmanın çıkarma noktalarında yeterli kuvvetin bulunmaması, savunmanın etkinliğini azaltmıştır. Bu da Sun Tzu'nun *"Güçlerinizi düşmanın zayıf noktalarına yoğunlaştırın"* ilkesine tam olarak uymamaktadır. Liman von Sanders'in savunma stratejisi, Sun Tzu çerçevesinde değerlendirildiğinde bazı zayıf noktalar içermektedir. Düşmanın çıkarma anındaki zayıflığını göz ardı etmesi, beklenmedik hamleler yapmaması ve güçlerini doğru şekilde yoğunlaştıramaması, stratejinin başarısız olmasına neden olmuştur. Mustafa Kemal ve diğer Osmanlı subaylarının öngörüler, tarih tarafından doğrulanmış ve Liman Von Sanders'in stratejisinin yanlış olduğu ortaya çıkmıştır. Sun Tzu'nun öğretileri, başarılı bir savunma stratejisinin düşmanın zayıf noktalarını hedef alarak, hızlı ve beklenmedik hamleler yaparak ve güçleri stratejik noktalarda yoğunlaştırarak uygulanması gerektiğini göstermektedir. Liman Von Sanders'in stratejisi, bu öğretilere tam olarak uymadığı için başarısız olmuştur. Liman Von Sanders'in savunma stratejisi, Sun Tzu'nun savaş kuramı ilkeleri çerçevesinde değerlendirildiğinde stratejik hatalar içermektedir. Düşmanın zayıf noktalarını hedef almamak, beklenmedik hamleler yapmamak ve güçleri doğru şekilde yoğunlaştırmamak, stratejinin başarısız olmasına yol açmıştır. Mustafa Kemal ve diğer

Osmanlı subaylarının öngörülleri, tarih tarafından doğrulanmış ve Sanders'in stratejisinin yanlış olduğu ortaya çıkmıştır. Sun Tzu'nun öğretileri, başarılı bir savunma stratejisinin düşmanın zayıf noktalarını hedef alarak, hızlı ve beklenmedik hamleler yaparak ve güçleri stratejik noktalarda yoğunlaştırarak uygulanması gerektiğini göstermektedir. Liman Von Sanders'in stratejisi, belirtilen nedenlerle Sun Tzu'nun öğretilerine tam olarak uymadığı için başarısız olduğu ifade edilebilir.

Şekil 9 5. Ordu'nun 24 Nisan 1915 Günü Kuvvet Durumu ve Genel Savunma Düzeni

Beşinci Ordu'nun 24 Nisan 1915 günü kuvvet durumu ve genel savunma düzeni. (Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi, V. Cilt, II. Kitap, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları. Ankara, 1978, Kroki 1B.)

25 Nisan 1915 sabahı, İtilaf Devletleri geniş çaplı bir çıkarma harekâtı başlattı. Seddülbahir bölgesine beş farklı koldan çıkarma yapıldı. İtilaf Devletleri'nin çıkarma birlikleri, Osmanlı savunmasının yoğun direnişiyle karşılaştı. Bu bölgedeki çatışmalar, kara muharebelerinin en kritik anlarından biriydi (Atabay, 2008).

Anzak Koyu'na yapılan çıkarma ise sabaha karşı gerçekleşmiş olup Kabatepe'ye yapılması planlanmıştı. Hesaplama hatası ve rüzgârın etkisiyle sarp arazinin bulunduğu Arıburnu'na yapıldı. Bu beklenmedik durum, Osmanlı savunmasının hızlı bir şekilde organize olmasına neden oldu (Williams, 2000, s. 47).

Mustafa Kemal'in karargâhı Bigalı Köyü'ndeydi. Anzak çıkarmasını ilk olarak 27. Alay Komutanı Şefik Aker'in birlikleri karşıladı. Ancak, 27. Alay'ın kuvvetleri erimeye başlayınca Mustafa Kemal, 57. Alay ve 19. Tümen'in ihtiyat kuvvetlerinin tamamını Arıburnu'na taarruz ettirme kararı aldı. Bu karar, tamamen Mustafa Kemal'in inisiyatifiyle alınmıştı (Aker, 1935, s. 29-60). Mustafa Kemal, Arıburnu'nda askerlerine "Süngü tak yere yat" emrini verdi. Bu emir, Anzak kuvvetlerinin ilerlemesini durdurmuş ve Osmanlı savunmasının organize olmasına olanak tanımıştır. Mustafa Kemal bu anı, "Kazandığımız an bu andır" diye tanımlamıştır. Anzak kuvvetleri, Ocak 1916'ya kadar bu kıyı şeridinde hapsedildi.

Şekil 10 25 Nisan 1915 Osmanlı Devleti 5. Ordu Konuşlanması

(<https://ataturk.org.au/gelibolu/canakkale-kara-savaslari-1915/>)

25 Nisan 1915'teki kara çıkarmalarında Osmanlı ve İtilaf Devletleri'nin stratejik ve taktiksel hamleleri, kuramsal olarak değerlendirildiğinde belirgin dersler sunar. Sun Tzu'nun "düşmanı zayıf noktalarından vur" ve "beklenmedik saldırılar yap" prensipleri, Osmanlı'nın savunma stratejilerinde belirgin bir şekilde görüldü. Mustafa Kemal'in Arıburnu'nda Anzak birliklerine karşı yaptığı karşı saldırılar, bu prensiplerin başarılı bir uygulamasıydı. Osmanlı savunması, İtilaf Devletleri'nin planlarını bozarak onları şaşırtma yeteneğiyle doğrudan ilişkilidir. Bu, Sun Tzu'nun "düşmanınızın planlarını bozun" ve "düşmanınızı beklenmedik bir şekilde vurun" ilkeleriyle örtüşmektedir (Hatip, 2015, s. 200).

Şekil 11 25 Nisan 1915 İtilaf Devletleri Çıkarma Planı

(<https://ataturk.org.au/gelibolu/canakkale-kara-savaslari-1915/>)

Donanma destekli kara harekâtı bir diğer adıyla dünyanın ilk amfibi çıkarması 25 Nisan 1915 sabahı gerçekleştirmiştir. Sun Tzu'nun savaş öğretilerine uyumlu olacak şekilde baskın niteliğinde gerçekleşen harekâtlarda yaşananlar daha sonraki 8,5 ay süresince yaşanacak olan müthiş çarpışmaların habercisiydi. 25 Nisan 1915'te İngilizler, Seddülbahir bölgesinde bulunan beş farklı noktaya, Avustralya ve Yeni Zelanda birliklerinden oluşan Anzaklar; Arıburnu bölgesine, Fransızlar, Kumkale'ye çıkarma yaparken, Saroz körfezi ve Beşiğe'de de aldatma gösterisi icra edilmiştir. Gelibolu Yarımadasındaki Kilitbahir Platosu'nu ele geçirmek amacıyla Seddülbahir bölgesi'ne yapılan çıkarma; S Kumsalı (Morto Koyu'nun doğu ucu), V Kumsalı (Ertuğrul Koyu), W Kumsalı (Tekke Koyu), X Kumsalı (İkiz Koyu, Tekke Burnu 1 mil kuzeyi), Y Kumsalı (Pınarıçi Koyu, Arıburnu'nun 10 mil güneyi) olmak üzere beş farklı noktaya yapılmıştır. İlk gün hedef Alçıtepe'yi almak olan çıkarma donanma ateşi ile desteklenmiştir. Çıkarmanın ilk gününde Gelibolu Yarımadası'nın güneyini tutan birlikler makinalı tüfek desteğinden yoksun oluşu Türk tarafı aleyhine bir durum oluşturmuştu. Birleşik Donanma; keşif, gözetleme ve uzak mesafeden gemilerin atışlarının kontrol edilmesi için balon gemilerinden faydalanmış, itilaf kuvvetleri bu

sayede donanma ve uçakların atışlarının isabetli olmasını sağlamışlardır (Göncü & Aldoğan, 2006, s. 22-37).

Şekil 12 Ertuğrul Koyu 1915 ve Günümüz

25 Nisan 1915'te Anafartalar sahiline çıkarılan İngiliz tümeni 13 bin kişilik mevcudu ile hiçbir şekilde ilerleyerek Mestantepe ve İsmailoğlu Tepesi'ni ve devamında Tekketepe sırtını ele geçirmesi gerekirken, karşısında bulunan zayıf mevcutlu Türk taburu karşısında duraksadı ve kendisi için çok kıymetli saatleri heba etmiş oldu. Türk ihtiyatlar yetene kadar hareketsiz kalarak kendi başarısızlığını hazırladı. Bunların hepsinde önemli bir etken de Akdeniz Seferi Kuvvetler Komutanı Ian Hamilton ve Stopford'un birliklerinin başında, yanında olmamaları idi. Ian Hamilton Gökçeada (İmroz) 'daydı. General Stopford ise çıkarmayı savaş gemisinden izlemeyi tercih etmiştir. Gemi, seyyar karargâh açısından yanlış bir seçimdir. Karadaki gelişmeleri takip edecek haberleşmeyi sağlayacak en basit muhabere araçlarından bile yoksundur. Çok fazla mühimmat ve tesisatta çok sayıda askeri birliğe bile sahip olursa, eğer mevcut plan sevk ve idari yeteneği olan komutanlar tarafından uygulanmazsa ne bu mühimmatın ne asker sayısının bir önemi kalmadığını bize göstermektedir (Aldoğan & Özçelik, 2022, s. 388-389).

Diğer taraftan Seddülbahir’e eş zamanlı yapılan çıkarma koylarını tutan 26. Alay 3. Tabur Komutanı Mahmut Sabri ve 9. Tümen Komutanı Albay Halil Sami ve askerleri görevlerini tam anlamıyla yapmış; üstün düşman kuvvetlerine karşı 24 saati aşan bir direniş göstererek, İngilizlere Alçitepe Kilitbahir Platosu yolunu tıkamıştır. Arıburnu ve çevresine yapılan çıkarmalar için söylenecek şey, bu çıkarmanın Sun Tzu’nun öğretilerinde yer aldığı üzere baskın niteliğinde gerçekleşmediğidir. Buradaki Türk kuvvetleri, sayılarının azlığına rağmen düşmanın yaklaştığını tespit etmiş ve yerinde kalarak büyük bir direnç göstermiştir. Muharebelerde emri altındaki askeri düşman taarruzuna karşı çıkmak üzere yönlendiren 27. Alay Komutanı Şefik Bey, sonrasında 27. Alayı takviye eden 57. Alay komutanı Hüseyin Avni Bey ve 19. Tümen komutanı Mustafa Kemal Anzak kuvvetlerini Arıburnu sahilinde tutarak, burada bulunan hâkim tepeler silsilesini ele geçirmesini önlemiş, Türk savunmasını ve tarihin akışını düşmanı büyük ölçüde etkilemiştir. Bu tarihi anı Mustafa Kemal Ruşen Eşref Ünaydın ile yaptığı mülakatta şöyle aktarır:

“...Bu esnada Conkbayırının güneyindeki 261 rakımlı tepeden sahilin gözetleme ve korunmasıyla görevli olarak orada bulunan bir müfreze askerin Conkbayırına doğru koşmakta, kaçmakta olduğunu gördüm... Bu askerlerin önüne kendim çıkarak:

-Niçin kaçıyorsunuz? dedim.

-Efendim düşman dediler!

-Nerede?

-İşte! diye 261 rakımlı tepeyi gösterdiler.

Gerçekten de düşmanın bir avcı kuvveti 261 rakımlı tepeye yaklaşmış ve tam bir serbestlik içinde ileriye doğru yürüyordu. Şimdi vaziyeti düşünün. Ben kuvvetleri (geride) bırakmışım, askerler on dakika istirahat etsin diye... Düşman da bu tepeye gelmiş... Demek ki düşman bana benim askerlerimden daha yakın! Ve düşman benim yere gelse kuvvetlerim çok kötü bir duruma düşecekti. O zaman artık bilemiyorum, bilinçli bir düşünme ile midir, yoksa önsezi ile midir, bilmiyorum. Kaçan askerler:

- Cephamız kalmadı, dediler.

- Cephamız yoksa süngünüz var, dedim.

Ve bağırarak bunlara süngü taktırdım. Yere yatırdım. Aynı zamanda Conkbayırına doğru ilerlemekte olan piyade alayı ile dağ bataryasının yetişebilen askerlerinin ‘ marş marşla’ benim bulunduğum yere gelmeleri için, yanımdaki emir subayını geriye yolladım. Bu askerler süngü takıp yere yatınca, düşman askerleri de yere yattı. Kazandığımız an, bu andır...”

Mustafa Kemal, taarruza geçmek üzere 57. Alay'a şu tarihi emri verir:

“Ben size taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında, yerimize başka kuvvetler ve komutanlar kaim olabilir. (Atay, 1984, s. 84-87)”

Sun Tzu'nun liderlik üzerine vurguladığı prensipler, özellikle Mustafa Kemal'in liderliğinde kendini göstermiştir. Mustafa Kemal, Türk askerlerine verdiği emirler ve kullandığı inisiyatif ile güven verdi ve Çanakkale Muharebelerinin en kritik anlarında doğru kararlar alarak Osmanlı savunmasının başarısında önemli bir rol oynadı. Mustafa Kemal'in Arıburnu'ndaki liderliği, Sun Tzu'nun "Liderler, askerlerinin moralini ve motivasyonunu yüksek tutmalıdır" ilkesini açıkça yansıtır. Mustafa Kemal, birliklerine doğru zamanda doğru emirler vererek, düşmanın ilerlemesini durdurmayı başarmıştır (Semiz, 2003, s. 240).

Sun Tzu'nun beş temel unsurundan biri olan "manevra," burada Osmanlı birliklerinin hızlı ve etkili hareketleri ile kendini göstermiştir. Mustafa Kemal'in tüm birliklerini stratejik noktalara yönlendirmesi ve düşmana beklenmedik noktalardan saldırması, bu unsurun başarılı bir şekilde uygulanmasını bizlere göstermektedir. Osmanlı savunmasının bir diğer başarısı, boğazın dar geçitleri ve doğal savunma hatları ile desteklenmesidir. Bu, Sun Tzu'nun "arazi" kavramıyla örtüşmektedir.

Sun Tzu, savaşta hız ve manevranın önemine vurgu yapmaktadır. Osmanlı savunması, Mustafa Kemal'in aldığı hızlı kararlar ve birliklerini hızlı hareket ettirmesiyle oldukça güçlendirildi. Arıburnu'ndaki muharebelerde, Mustafa Kemal'in birliklerine verdiği açık ve net emirler ve bu emirlerin uygulanması, düşmanın ilerlemesini kesin bir surette durdurdu ve Osmanlı'nın stratejik noktaları ele geçirmesini ve muharebe boyunca elde tutulmasını sağladı. Burada aktarılan tüm bu hususlar Sun Tzu'nun "hızlı hareket edin ve düşmana beklenmedik yerlerden saldırın" prensibine mükemmel bir örnek teşkil etmektedir (Taşkıran, 2009, s. 55).

Şekil 13 Çanakkale Zaferi Haritası-Hedeflenen Çıkarmalar ve Siper Hattı

<https://www.gzt.com/infografik/derin-tarih/canakkale-zaferinin-haritasi-7124>

6 Ağustos 1915'te İtilaf kuvvetleri, Anafartalar bölgesine yönelik yeni bir çıkarma harekâtı başlattılar. Bu dönemde, Osmanlı komutanları arasında en dikkat çekici liderlik örneklerinden biri, Conkbayırı çıkarması sırasında Mustafa Kemal tarafından sergilendi. Conkbayırı'ndaki çatışmalar, savaşın seyrini değiştiren kritik anlardan biriydi.

Mustafa Kemal, Conkbayırı'nda yaptığı başarılı liderlik ve stratejik kararlarla, Osmanlı savunmasının sağlam kalmasını sağladı. Osmanlı kuvvetlerinin savunma hattını korumasında ve itilaf kuvvetlerinin ilerlemesini durdurmasında büyük rol oynadı.

Arıburnu, Seddülbahir ve Anafartalar'daki çatışmalar sırasında, Osmanlı komutanları, Sun Tzu'nun liderlik ve moral ilkelerini başarıyla uygulamışlardır. Özellikle Anafartalar Savaşı'nda, Osmanlı kuvvetlerinin karşı saldırıları ve Mustafa Kemal'in liderliği, itilaf kuvvetlerinin ilerlemesini durdurmuş ve savaşın seyrini

değiştirmiştir. Bu başarılar, Sun Tzu'nun liderlik ve moral üzerine öğretilerinin ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

4.3. Muharebenin Temel Unsurlarının Değerlendirilmesi

Sun Tzu, savaşın beş temel unsurunu; yol, hava, yer, lider ve yasa olarak tanımlar. Çanakkale Muharebelerinde bu unsurların nasıl kullanıldığına dair değerlendirmeler yapılacaktır.

4.3.1. Yol (Strateji ve Taktik)

Osmanlı kuvvetleri, Çanakkale Boğazı'ndaki stratejik savunma hatları ve mayın döşeme taktikleri ile İtilaf kuvvetlerinin ilerlemesini engellemiştir. Sun Tzu'nun "yolu kontrol etme" ilkesi doğrultusunda, Osmanlılar stratejik geçiş noktalarını kontrol ederek düşmanın hareket kabiliyetini sınırlamıştır. Nusret mayın gemisinin döşediği 11. mayın hattı , boğazdaki stratejik yolları kapatarak İtilaf donanmasının ilerlemesini engellemiştir (Erickson, 2001, s. 45).

4.3.2. Hava (Hava Durumu ve Koşullar)

Çanakkale Muharebeleri sırasında hava durumu ve coğrafi koşullar, savaşın seyrini etkileyen önemli faktörler olmuştur. Sun Tzu, hava koşullarının savaş planlamasında dikkate alınması gerektiğini vurgular. Osmanlı kuvvetleri, boğazın rüzgârlı ve dalgalı hava koşullarını avantaja çevirerek İtilaf kuvvetlerinin çıkarma ve ilerleme planlarını bozmuştur. Hava koşulları İtilaf kuvvetlerinin hareket kabiliyetini kısıtlamış ve Osmanlı savunmasının etkinliğini artırmıştır (Hart, 2010, s. 320).

Muharebeler haricinde her iki taraf askerlerinin de etkilendiği kış koşulları olmuştur. Çok sıcak geçen bir yaz mevsiminden sonra Çanakkale'de alışılmışın dışında soğuk bir hava, yağmur, fırtına ve kar görülmüştür. Kasım ayının başından itibaren soğuk hava, yağmur ve fırtına her iki taraf askerlerini de çok etkilemiştir. Özellikle 26 Kasım 1915 günü yağan şiddetli yağmur ve sonrasında sel felaketi, cephede üç-dört gün süren bir afete sebep olmuştur. Anafartalar Ovası'ndaki tepelerden başlayıp aşağıya inen derelerden şiddetli sel suları aktı. Sel suları, derelerin ve siperlerin içlerinden ölen askerleri, malzemeleri, atları alıp Anafartalar sahiline doğru sürüklemiştir. Büyük derelerin içinden, hendeklerden, bütün siperlerin içerisinden su akıyor ve çadırların içleri çamur doluyordu. Bu durum her iki taraf için de zor oldu. Muharebelerin durduğu,

her iki taraf askerinin birbirini gördüğü halde ateş edemediği zamanlar oldu. Sel felaketinin ardından gelen soğuk hava ve kar yağışı, askerlerin hastalanmasına, donan el ve ayaklarının kesilmesine veya donarak ölmesine sebep oldu. Soğuk hava, kar ve don her iki taraf askeri için de ciddi kayıplar meydana getirdi. Bu durumdan özellikle Arıburnu-Anafartalar cephesindeki askerler ciddi derecede etkilendi. Seddülbahir bölgesi düz bir arazi olduğu için sel ve soğuk havadan kuzey cephesi kadar etkilenmedi. Bu olağanüstü hava değişimi, yazın görülmemiş sıcaklar, kışın soğuklar, fırtına ve kar, daha evvel yarımadada görülmemiştir. Türk tarafında sellerden boğularak veya soğuktan donarak şehit olanların sayısı 500-600 arasındadır. İtilaf birliklerinin zayıfatı ise 10.000'den fazladır. Aspinall-Oglander, sadece Anafartalar Limanı bölgesinde 26-28 Kasım arasındaki üç günlük fırtına sırasında 5.000'den fazla donma olayı olduğunu, 2.000'den fazla kişinin donarak ve boğularak öldüğünü yazar. Fırtınalarda Arıburnu ve Suvla'da birçok iskele yıkıldı, birçok nakil vasıtası battı. Her iki taraf askerine de büyük darbe vuran bu hava koşulları, zaten tahliyenin gündemde olduğu sıralarda, bu düşüncenin iyice geçerlilik kazanmasına sebep olduğu ifade edilmektedir (Aldoğan & Özçelik, 2022, s. 440-441).

4.3.3. Yer (Coğrafi Avantajlar)

Sun Tzu, coğrafyanın savaşta stratejik bir avantaj sağladığını belirtir. Osmanlı kuvvetleri, boğazın dar ve stratejik geçiş noktalarını savunarak İtilaf kuvvetlerinin hareketlerini kısıtlamıştır. Coğrafi avantajları kullanarak yapılan savunma, savaşın seyrini belirleyen önemli unsurlardan biri olmuştur. Özellikle, Arıburnu ve Conkbayırı'nda yüksek arazilerdeki stratejik mevziler, Osmanlı kuvvetlerinin düşmanı izleme ve saldırıları püskürtme açısından önemli bir avantaj sağlamıştır (Erickson, 2001, s. 50).

Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" adlı eserinde belirttiği gibi, savaşın kaderini belirleyen en önemli faktörlerden biri coğrafi unsurlardır. Sun Tzu, savaşlarda arazinin yapısının, iklim özelliklerinin ve su kaynaklarının stratejik önemini vurgulamıştır. Ona göre, dağlık bölgelerde ordunun yüksek ve güneşe karşı yerler seçmesi, düz alanlarda ise sırtını yamaca verip ön cephesinin alçakta olması gerekmektedir. Ayrıca, su kaynaklarına hakim olunması ordunun su ihtiyacını karşılaması açısından kritik olduğunu belirtmiştir (Güven, 2020).

Çanakkale Muharebelerinde coğrafi unsurlar, Osmanlı Devleti'nin mutlak zaferinde önemli bir rol oynamıştır. Mustafa Kemal Paşa, Cevat Paşa ve diğer Osmanlı subayları, coğrafi unsurlardan ve Balkan savaşlarında elde ettiği tecrübelerden yararlanarak stratejilerini belirlemişlerdir. Bu stratejiler, düşmanın ilerleyişini durdurmak ve kendi ordularının avantajını artırmak amacıyla tasarlanmıştır. Sun Tzu'nun öğretilerine uygun olarak, Osmanlı komuta kademesi arazi yapısını, iklim koşullarını ve su kaynaklarını dikkate alarak savaş taktiklerini planlamışlardır. Böylece, coğrafi bilgiyi etkin bir şekilde kullanarak muharebenin kaderini değiştirmişlerdir (Güven, 2020).

4.3.4. Yasa (Askeri Düzen ve Disiplin)

Osmanlı ordusunun disiplini ve askeri düzeni, Sun Tzu'nun "yasa" ilkesine uygun olarak sağlanmıştır. Askeri düzen ve disiplin, Osmanlı kuvvetlerinin savaş boyunca etkili bir şekilde savunma yapmasını sağlamıştır. Disiplinli ve düzenli bir ordu, savaşın başarıyla sürdürülmesinde önemli bir rol oynamıştır. Osmanlı askerlerinin yüksek disiplini ve görev bilinci, savaşın kritik anlarında önemli avantajlar sağlamıştır (Erickson, 2001, s. 55).

Sun Tzu'nun "yasa" unsuru, disiplin ve organizasyonun savaşın başarısındaki önemini açıklar. Osmanlı İmparatorluğu, Çanakkale savunmasını organize ederken disiplinli ve iyi organize olmuş bir yapı kurmuştur. Özellikle 5. Ordu'nun kurulması ve cepheye yakın bölgelerde konuşlandırılması, savunma hattının etkin bir şekilde korunmasını sağlamıştır (Erickson, 2001, s. 112).

İtilaf Devletleri ise, büyük bir koalisyon ordusu kurarak, farklı uluslardan askerlerin bir arada savaşmasını sağlamıştır. Ancak, farklı uluslardan gelen askerler arasında koordinasyon sorunları yaşanmış ve bu durum, itilaf devletlerinin etkinliğini azaltmıştır. Örneğin, Anzak (Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu) kuvvetleri, İngiliz komutanlarının emirlerine uygun hareket etmekte zorlanmış ve bu durum, çıkarma operasyonlarında gecikmelere ve kayıplara yol açmıştır (Haythornthwaite, 2004, s. 156).

İtilaf Devletleri'nin organizasyon yapısındaki sorunlar, savaşın seyrini önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle farklı uluslardan gelen askerler arasında yaşanan koordinasyon sorunları, İtilaf kuvvetlerinin etkinliğini azaltmış ve operasyonların

başarısız olmasına neden olmuştur. Anzak kuvvetlerinin İngiliz komutanlarının emirlerine uygun hareket etmekte zorlanması, çıkarma operasyonlarının başarısız olmasında önemli bir rol oynamıştır (Haythornthwaite, 2004, s. 162).

Literatürde bu kapsamdaki Sun Tzu'nun askerlerin konuşlandırılması ile ilgili bakış açısı da takip eden şekildedir: “Askerlerini öyle bir yere konuşlandır ki, ölüm dışında hiçbir şey onlara geri adım attırmasın, ölümle bile karşılaşsalar geri adım atmasınlar; böylece subaylar ve askerler bütün güçleriyle savaşırlar. Askerler, kaçınabilecekleri bir durum olmadığında korku nedir bilmezler. Gidecek başka bir yol kalmayınca tek vücut gibi davranırlar, düşman topraklarında sıkışınca bütün güçleriyle mücadele etmekten başka çareleri yoktur" (Tzu, 2017). Sun Tzu'nun bu ilkesi çerçevesinde Çanakkale Muharebeleri değerlendirildiğinde, 25 Nisan 1915 sabahında Seddülbahir ve Arıburnu'na yapılan çıkarmalarda İtilaf Devletleri askerleri açısından da konuşlanmaya çalıştıkları Osmanlı Coğrafyasından var gücüyle muharebe etmekten başka bir seçenekleri kalmıyordu. Ancak, diğer tarafta kendi öz vatanını savunan Osmanlı Devleti askerlerinin vereceği son bir nefes için Çanakkale'den başka bir yer yoktu. Bu kapsamdaki farklı bir değerlendirme ise şu şekildedir: “Çarpışmaktan, savaşmaktan başka çareniz kalmamışsa, uygulayacağınız strateji “ölüm tarlası” diğer adıyla “ümitsiz arazi” stratejisidir.” Sun Tzu der ki: “Askerlerini kaçışın olanaksız olduğu noktaları sür ki, ölesiye savaşınsınlar. Ölümle karşı karşıya olan bir askerin yapamayacağı bir iş yoktur. Ölüm tehlikesi ile karşı karşıya olan askerler de subaylar da güçlerinin zirvesine çıkarlar” (Bilici, 2020). Aynı durum Çanakkale Muharebelerinde de yaşanmıştır. Osmanlı Ordusundan hem nitelik hem de nicelik olarak üstün olan İtilaf Devletleri Çanakkale'de büyük bir yenilgi almıştır. Bunun sebebi, Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı Devleti için 1914'te değil Trablusgarp ve Balkan Savaşları ile başlaması ve Çanakkale Muharebelerinde bıçağın kemiğe dayanmış olmasıydı. Balkan Savaşlarının acısını bir daha yaşamamak için Çanakkale Muharebelerinde yiğitçe çarpışan Osmanlı er ve komuta kadrosunun savunacakları başka bir vatanı, geri gidecek veya dönecek hiçbir toprağı yoktu. Bu sebeple her türlü teknolojik üstünlüğe sahip düşman karşısında eşi benzeri görülmemiş fedakarlıklar gösterilerek büyük başarılar elde edilmiştir.

4.3.5. Liderlik ve Komuta Örnekleri

Sun Tzu'nun "komutan" unsuru, liderliğin savaşın sonucunu nasıl etkilediğini vurgulamaktadır. Sun Tzu'nun liderlik kapsamında ileri sürdüğü ilkeler kapsamında cesaretli, kararlı ve esnek olunması Çanakkale Muharebelerinin mukadderatını değiştiren Mustafa Kemal Atatürk tarafından uygulanmıştır. Çanakkale Muharebeleri sırasında Osmanlı tarafında en dikkat çekici ve en etkili lider Mustafa Kemal'dir. Mustafa Kemal'in liderliği ve stratejik kararları, muharebenin sonucunu büyük ölçüde etkilemiştir. Özellikle Arıburnu, Anafartalar ve Conkbayırı muharebelerinde gösterdiği üstün komuta yetenekleri, Osmanlı kuvvetlerinin savunma hattının korumasını sağlamıştır (Aksakal, 2008).

Şekil 14 Çanakkale Muharebelerinde Mustafa Kemal

Yüzbaşı Haydar Mehmet Alganer bu fotoğrafı 17 Haziran 1915 tarihinde 19'uncu Tümeni ziyareti esnasında çekmiştir (Alganer, 2010, s. 60).

Mustafa Kemal ve diğer Osmanlı komutanlarının liderlik becerileri, Sun Tzu'nun "iyi ve etkili bir lider olma" ilkesi ile örtüşmektedir. Mustafa Kemal'in stratejik kararları ve cesur liderliği, Osmanlı kuvvetlerinin Çanakkale Muharebeleri boyunca direnç göstermesini sağlamıştır. Liderlik unsuru, Çanakkale Muharebelerinin sonucunu belirleyen önemli bir faktör olmuştur. Mustafa Kemal'in Conkbayırı'nda askerlerine

verdiği "Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum" emri, liderlik ve kararlılığın en çarpıcı örneklerinden biridir (Zürcher, 2004, s. 125).

Almanların Marne Muharebesi'nde yenilgiye uğraması üzerine, Sofya'da ataşemiliter olarak görev yapan Mustafa Kemal 27 Ekim 1913 – Ocak 1915 tarihlerinde Sofya'da Askeri Ataşe olarak görev yapmıştı. İstanbul'a gönderdiği raporda, "*Almanlar için artık Avrupa Savaşı'nın kaybedilmiş sayılabileceğini*" belirtmekteydi. Mustafa Kemal, Birinci Dünya Savaşı'nın henüz başında böylesine doğru bir öngöründe bulunarak, 20. yy. liderlerinin en başta gelenlerinden biri olacağının ilk işaretini vermişti (Tuncer, 2011, s. 38-39).

Mustafa Kemal'in aksine Alman İmparatoru II. Wilhelm Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale Muharebeleri arifesinde dönemin Ağustos 1914'te savaşa giden askerlere yaptığı konuşmada "*Sonbahar yaprakları dökülmeden evlerinize geri döneceksiniz*" diye söz vermişti. Diğer taraftan İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey şöyle demektedir: "*Avrupa'nın her yerinde lambalar sönmekte! Yaşamımız boyunca onların yeniden yandığını bir daha göremeyeceğiz!*" Edward Grey'in öngörüsü doğru çıkmış ve Avrupa'yı kasıp kavuran büyük fırtına dört yıl boyunca milyonlarca masum insanın canına mal olmuştu. Avusturya –Macaristan tahtı veliahtı Franz Ferdinand'ın katliyle yakılan kıvılcım engellenemeyen büyük bir yangına yol açmış ve "Büyük Savaş" olarak da anılan Birinci Dünya Savaşı başlamıştı (Gür, 2015).

Mustafa Kemal'in Tekirdağ'a gelerek 19. Fırka Komutanlığı görevini teslim aldığı tarih 2 Şubat 1915 tarihidir. Tekirdağ'dan Ecabat'a (Maydos) 3. Kolordu Komutanlığı'nın emriyle gelerek "Maydos Mıntıkası Kumandanı" sıfatıyla kıyıları savunmakla görevlendirilmiştir. Gelibolu Yarımadası'nın Ege'ye bakan tüm güney sahilinin muhafazasında görevlidir (Atacanlı, 2015, s. 4).

Balkan Savaşları'nda bu bölgede görev yaptığından bölgeyi tanımaktadır. Mustafa Kemal'in tarihi rolü 25 Nisan 1915 tarihinde Anzak çıkarması başladığında inisiyatif olarak öncesinde 57. Alay'ı ve akabinde emrindeki tüm kuvvetleri Yarbay Şefik Aker'in himayesi altında bulunan 27. Alay'ı takviye etmiştir. Böylelikle Anzak birlikleri Anzak kıyılarında tutulmuş ve hedefleri olan Conkbayırı'na ulaşmadan durdurulabilmişti. Mustafa Kemal 1 Haziran 1915'te miralaylığa (Albaylık Rütbesi)

yükseldi. 8/9 Ağustos'ta I. Anafartalar Muharebesi'ni yönetti. 10 Ağustos 1915 tarihinde kesin bir zafer ile Conkbayırı'nda Yeni Zelanda kuvvetlerini yenilgiye uğrattı.

Mustafa Kemal, Çanakkale Muharebeleri sırasında gösterdiği liderlik becerileri ile öne çıkmıştır. Sun Tzu, liderlerin cesur, kararlı ve esnek olması gerektiğini belirtir. Mustafa Kemal, Arıburnu (Anzak) Koyu'ndaki çıkarma sırasında askerlerine "Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum" diyerek cesaret ve kararlılık aşılamış ve askerlerin moralini yüksek tutmuştur (Zürcher, 2004, s. 123). Bu liderlik örneği, Sun Tzu'nun liderlik ilkeleri ile uyum göstermektedir.

Enver Paşa da Çanakkale Savaşı başladığı sırada ve 18 Mart 1915 tarihinde Harbiye Nazırı ve Genelkurmay Başkanı idi. Kara muharebelerinin başlamasından iki gün sonra, 26 Nisan'da başkumandan vekili oldu ve Çanakkale'de ordu düzenine müdahale ederek orduyu yeniden yapılandırdı. Bu yeni yapılandırmanın olumlu sonuçları savaş boyunca görüldü. Çanakkale'de savaşın devam ettiği sürede askeri ihtiyaçların karşılanması konusunda büyük özen gösterdiği gibi, bu savaşı kamuoyu nezdinde de yüceltecek faaliyetlerde bulundu. Cepheyi sık sık ziyaret ederek askerin moralini yükseltti. Cepheye götürdüğü edebiyatçılar, fotoğrafçılar ve sinemacılar aracılığı ile kamuoyunun nabzını tuttu. Cephede yararlılık gösteren birlik ve askerlere madalyalar verdi, komutanları madalya ve rütbeler ile ödüllendirdi. Bir taraftan savaş devam ederken, diğer taraftan da Alman teknolojisi ile Osmanlı ordusu yenilenmeye çalışıldı (Kurşun & Satan, 2015, s. 143).

Sun Tzu'ya göre ordunun moral ve motivasyonunun muharebenin sonucunu belirlemede önemlidir. Askerlerin moralini yüksek tutmak, mutlak bir zafer için gereklidir. Çanakkale Muharebeleri sırasında Osmanlı askerlerinin yüksek morali, İslam inancı ve vatanseverlik duygusu, muharebenin seyrini olumlu yönde etkilemekle birlikte Mustafa Kemal gibi komutanların liderlik yetenekleri, öngörüsü, halkın desteği askerlerin savaşma azmini artırmıştır. Bu psikolojik üstünlük, Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletlerine karşı direnme ve savunma gücünü pekiştirmiştir.

Çanakkale Muharebelerinde Mustafa Kemal'in aldığı inisiyatifin Sun Tzu'nun öğretilerine uygunluğunu ve bu inisiyatifin başarısız olması durumunda karşılaşılabileceği riskler ayrıca tartışılabilir, Mustafa Kemal'in savaş stratejisini üstlerini

atlayarak Enver Paşa'ya açıklaması ve Liman von Sanders ile ilgili rahatsızlığını belirtmesi hususu da bu kapsamdadır.

Mustafa Kemal, 25 Nisan sabahı Arıburnu'nda büyük bir taarruz hareketinin cereyan etmekte olduğunu kavramış düşmanın Arıburnu'na bir çıkarma yaptığını telefonla 3. Kolordu Komutanı Esat Paşa'ya bildirerek, düşmana karşı bir alayı ile Eceabat'tan (Maydos) Arıburnu yönüne gittiğini söylemişti. Bu durumda burada dikkat çeken en önemli husus, Mustafa Kemal'in komutanından talimat almayı beklemeden, komutanına yalnızca ne yapacağını bildirmiş olmasıdır. Ancak buna karşın 5. Ordu Komutanı Liman von Sanders, Anadolu bölgesiyle Gelibolu Yarımadası'nın Bolayır yönündeki berzahını⁹ (Saros Körfezi Bölgesini) en tehlikeli saymakta ve en çok bu bölgelerde kuvvet bulundurmayı öngörmekteydi (Cumhuriyet, 2019).

Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" eserinde, komutanların inisiyatif alarak hızlı ve doğru kararlar vermelerinin önemine ilave olarak "Savaş bir ülkenin en önemli sorunudur; hayat ve ölüm, hayatta kalma ya da yok olma yeridir; bu yüzden dikkatli bir şekilde incelenmelidir" şeklindeki ifadesi Mustafa Kemal'in Çanakkale Muharebelerinde sergilediği kararlılık, Sun Tzu'nun öğretilerine uygun bir liderlik örneğini bizlere gösterir. Sun Tzu, "Komutan, değişen koşullara göre esneklik göstererek stratejilerini belirlemelidir" diyerek, muharebe alanında hızlı ve esnek kararlar almanın önemini vurgular. Liman von Sanders'in stratejik yanılgısı, Saros Körfezi bölgesini en tehlikeli bölge olarak değerlendirmesi, Sun Tzu'nun bu öğretisine ters düşmektedir. Buna karşın Mustafa Kemal, sahadaki gerçek durumu anında değerlendirerek ve hızlıca harekete geçerek Sun Tzu'nun etkili bir liderin nasıl davranması gerektiğine dair büyük resmi bizlere yansıtmaktadır. Bu bağlamda, Mustafa Kemal'in aldığı inisiyatif, Sun Tzu'nun savaş kuramına uygun bir şekilde ele alınabilir ve Liman Von Sanders'in durumunu eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmemizi sağlar. Ancak diğer taraftan Mustafa Kemal'in aldığı bu inisiyatifin başarısız olması durumunda ciddi sonuçlarla karşı karşıya kalabileceği de unutulmamalıdır. Dönemin askeri disiplin ve karar alma mekanizmaları gereği, emir komuta zincirine aykırı davranışlar divanı harpte yargılanmaya ve ölüm cezasına kadar varan ağır cezalara

⁹ Arapça kökenli bir ifade olup, coğrafyada bir yarımadaı karaya bağlayan, iki yanı su, dar kara parçası, kistak, anlamına gelmektedir.

neden olabilirdi. Sun Tzu, bir komutanın kendi inisiyatifini kullanmasının önemini vurgularken, aynı zamanda bu tür kararların büyük sorumluluk gerektirdiğini de belirtir. Sun Tzu'nun "Savaşta, kazanç ve kayıp durumu dikkatlice hesaplanmalı ve buna göre hareket edilmelidir" öğüdü, bu durumu açıklamaktadır. Mustafa Kemal, doğru karar vererek düşmanı püskürtmüş ve tarih sahnesine adını yazdırmıştır, ancak bu kararı alırken büyük bir risk almıştır.

Mustafa Kemal, stratejik düşüncelerini ve rahatsızlıklarını üstlerine doğrudan ve bazen emir-komuta zincirini atlayarak iletmiştir. Örneğin, 3 Mayıs 1915 tarihinde, üstü Esat Paşa'yı atlayarak Enver Paşa'ya çektiği telgrafta şunları belirtmiştir: "Liman Von Sanders Paşa bizi, bizim orduları, bizim memleketimizi tanımadığı ve layıkıyla araştırmada bulunacak kadar bir zamana sahip olmadığından, sahilde çıkarma noktalarını tamamen açık bırakacak tertibat almış ve bugün düşmanın karaya asker çıkarmasını kolaylaştırmıştır... Vatanın müdafaasında kalp ve vicdanları bizim kadar çırpınmayacağına şüphe olmayan başta von Sanders olmak üzere bütün Almanların fikirlerinin üstünlüğüne itimad etmemenizi kati surette temin ederim. Buraya teşrif eder, umumi vaziyetimizin icaplarına göre bizzat sevk ve idare etmeniz münasip olur kardeşim." Bu uyarılara rağmen, Enver Paşa talep edilen gereklilikleri yerine getirmemiştir (Aydın, 2015, s. 1455).

Mustafa Kemal'in bu tür eleştirileri ve önerileri, onun Sun Tzu'nun öğretilerine uygun olarak sahadaki gerçek durumu değerlendirme yeteneğini ve stratejik düşünme kabiliyetini ortaya koymaktadır. Bu durum, aynı zamanda onun Liman Von Sanders ve Alman generallerine olan güvensizliğini de göstermektedir. Mustafa Kemal'in bağımsız düşünme ve karar verme yetisi, Sun Tzu'nun "Komutanın bağımsız olarak düşünme ve karar verme yeteneği, ordunun başarısının anahtarıdır" öğretisiyle uyum içinde olduğu ifade edilebilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" eseri, savaş stratejileri ve taktikleri üzerine yazılmış en eski ve en etkili metinlerden biridir. Sun Tzu'nun öğretileri, yalnızca Doğu Asya'da değil, tüm dünyada askeri liderler ve stratejistler tarafından incelenmiş ve uygulanmıştır. Sun Tzu kendini ve düşmanı tanımak, stratejik planlama, liderlik ve moral gibi savaşın temel unsurlarını ele alır. Çanakkale Muharebeleri, Sun Tzu'nun bu ilkelerinin pratikte nasıl uygulanabileceğini gösteren önemli bir örnektir.

Çanakkale Muharebeleri hem Osmanlı İmparatorluğu hem de İtilaf Devletleri için büyük stratejik ve taktiksel dersler içeren bir dönüm noktasıdır. Sun Tzu'nun savaş kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu muharebenin pek çok yönü, stratejik planlama, liderlik, bilgi toplama ve beş temel savaş unsuru açısından önemli örnekler sunmaktadır.

3 Kasım 1914 ve Ocak 1916 yıllarında Çanakkale'de gerçekleşen bu muharebeler Osmanlı İmparatorluğu'nun kaderini belirlemiş ve modern Türk tarihinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu muharebelerde Osmanlı kuvvetleri, İngiliz ve Fransız donanmalarının yanı sıra Anzak birliklerini dar bir kıyı şeridi üzerinde hapsedmiş ve psikolojik, lojistik ve tedarik açısından kendi lehine muharebe sahasında avantaj elde etmiştir.

Sun Tzu'nun stratejik planlama ilkeleri, savaşın başarısının büyük ölçüde savaş öncesi hazırlığa bağlı olduğunu vurgular. Sun Tzu, "Savaşta üstünlük, savaşa hazırlıksız düşmana karşı hazırlanmış bir orduyla kazanılır" ifadesini ileri sürer. Bu ilke gözetildiğinde Çanakkale Muharebelerinin başlangıcında Osmanlı kuvvetlerinin savunma stratejilerini belirlemede kritik bir rol oynamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu, Birinci Dünya Savaşı'na girmeden önce Çanakkale Boğazı'nın stratejik öneminin farkındaydı. Çanakkale Boğazı, Osmanlı'nın başkenti İstanbul'a giden ana deniz yolunu kontrol ediyor ve bu nedenle Boğaz'ın korunması hayati öneme sahipti. Osmanlı Devleti Boğaz hattını savunmak için çeşitli önlemler aldı. Bu dönemde, Çanakkale Boğazı'na mayın hatları döşendi, kıyı bataryaları güçlendirildi ve savunma pozisyonları oluşturuldu.

3 Kasım 1914'te İngiliz ve Fransız donanmaları, Çanakkale Boğazı'na yönelik ilk saldırılarını gerçekleştirdi. Bu saldırılar, Osmanlı savunma hazırlıklarının ne kadar etkili olduğunu gösterdi. Osmanlı topçuları, düşman gemilerine ciddi hasar vererek saldırıları püskürttü. Bu başarı, Osmanlıların stratejik planlamasının ve hazırlıklarının ne kadar etkili olduğunu kanıtladı.

18 Mart 1915'te Birleşik Donanma, Çanakkale Boğazı'nı geçmek için büyük bir taarruz başlattı. Ancak Osmanlı kuvvetleri, mayın hatları ve kıyı bataryalarıyla bu saldırıyı da püskürttü. Bu dönemde, Osmanlıların savunma stratejileri, Sun Tzu'nun savaş öncesi hazırlık ve stratejik planlama ilkelerine uygun olarak başarılı bir şekilde uygulanmıştı.

Sun Tzu, savaşta başarının büyük ölçüde doğru bilgi ve istihbarata dayandığını vurgular. "Düşmanını ve kendini tanırsan, yüz savaşa girsen de tehlikeye düşmezsin" der. Bu ilke, 18 Mart 1915'teki deniz taarruzunun başarısız olmasından sonra İtilaf Kuvvetlerinin kara harekâtına hazırlık yaparken de geçerli olmuştur.

18 Mart 1915 Deniz Harekâtı öncesi Almanların Boğaz'ı esas olarak girişten korunmak yönündeki tasarıları, Müstahkem Mevki Komutanı Cevat Çobanlı Paşa'nın haklı itirazları sonucunda değiştirilmişti. 20 Eylül 1914'te Başkomutanlığa yazdığı mektupta, girişten ziyade Boğaz içindeki tahkimata önem verilmesi gerektiğini belirten Cevat Paşa; Erenköy Koyu'na mayın döşenmesi gerektiğini ve esas savunma hattının içerde kurulmasının şart olduğunu belirtmişti. Bu yeni strateji, derinlemesine bir savunmayı öngörüyordu. Tahkimatın ağırlık merkezinin Boğaz'ın merkezi olması muharebeyi kazandırmıştı.

18 Mart 1915 Deniz zaferi dünyanın en güçlü donanmasına karşı donanması olmayan bir milletin fiili olarak bir günde kazandığı zafer olarak tarihe geçmiştir. 18 Mart deniz taarruzunun başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, İtilaf Devletleri kara harekâtına karar verdiler. Bu dönemde, İtilaf devletleri Osmanlı savunma hatlarını ve kuvvetlerini daha iyi anlamak için istihbarat faaliyetlerini yoğunlaştırdılar. Osmanlılar da aynı şekilde, çıkarma yapılacak bölgeleri tahmin etmeye çalışarak savunma planlarını hazırladı.

Osmanlı istihbarat birimleri, itilaf devletlerinin çıkarma yapacağı yerleri doğru bir şekilde tahmin etmiş ancak Liman Paşa'nın itirazları sonucunda bu bölgelere yönelik

savunma önlemlerini çok fazla güçlendirememiştir. Özellikle Arıburnu ve Seddülbahir bölgelerinde yoğun savunma hatları oluşturulmuş olsaydı bu hazırlıklar, itilaf devletlerinin kara harekâtı başladığında Osmanlı kuvvetlerinin daha hızlı ve etkili bir savunma yapabilmesine imkân tanıyabilirdi.

25 Nisan 1915'te itilaf kuvvetleri, Gelibolu Yarımadası'na çıkarma yaptılar. Bu çıkarma, itilaf devletlerinin istihbarat ve hazırlık çalışmalarının bir sonucuydu. Ancak Osmanlı kuvvetlerinin stratejik savunma hazırlıkları ve istihbarat faaliyetleri, itilaf devletlerinin ilerlemesini büyük ölçüde engelledi. Osmanlıların bu dönemdeki başarılı savunma stratejileri, Sun Tzu'nun ilkelerinin etkin bir şekilde uygulandığını bize gösterir.

Sun Tzu, savaş sırasında liderliğin ve moralin önemine dikkat çekerek: "Komutan, ordunun ruhudur; ordunun ruhu ise savaşta başarıya anahtarı" olduğunu ifade eder. Çanakkale Muharebeleri sırasında, Osmanlı komutanlarının liderlik örnekleri ve askerlerin yüksek morali, savaşın seyrini belirlemiştir.

25 Nisan 1915'te başlayan kara harekâtı, itilaf kuvvetlerinin çeşitli cephelerde Osmanlı savunma hatlarına yönelik saldırılarını içerir. Bu dönemde, Osmanlı komutanları özellikle Mustafa Kemal, savaşın seyrini değiştiren önemli liderlik örnekleri sergiledi. 25 Nisan 1915'teki çıkarma sırasında Mustafa Kemal'in emriyle 57. Alay'ın taarruzu, itilaf kuvvetlerinin ilerlemesini durdurdu ve Osmanlı savunmasını güçlendirdi. Mustafa Kemal'in "Ben size taarruzu emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum" şeklindeki ünlü emri, askerlerin moralini yükseltmiş ve savunmanın başarısını sağlamıştır.

Aşağıdaki tablo Çanakkale Muharebelerinin dönüm noktalarına ilişkin tarihleri ve bu tarihler aralığında geçen gün sayılarını göstermektedir. Belirtilen tarihler hem deniz hem de deniz ve kara savaşlarının stratejik gelişiminde kritik rol oynar. Osmanlı kuvvetlerinin stratejik planlama, etkili liderlik ile başarılı savunmalar yapması, Sun Tzu'nun ilkelerinin muharebe alanında nasıl hayata geçirildiğini ortaya koyar. Osmanlı kuvvetlerinin bu ilkeleri başarıyla uygulaması, Çanakkale Muharebelerinde elde edilen başarının temelini oluşturmuştur.

Tablo 1. Çanakkale Muharebelerinin Dönüm Noktaları

Başlangıç Tarihi	Tarih Açıklaması	Geçen Gün Sayısı
3 Kasım 1914	İlk Harekât Tarihi	135 gün
18 Mart 1915	Birleşik Filo'nun 1 Günlük Donanma Harekâtı	38 gün
25 Nisan 1915	Seddülbahir ve Arıburnu Çıkarma Tarihi	103 gün
6 Ağustos 1915	Anafartalar Son Çıkarma Tarihi	156 gün
9 Ocak 1916	Tahliye Tarihi	
Toplam		432 gün

Bu tablo aynı zamanda Çanakkale Muharebelerinin uzun süren, çok aşamalı hem deniz hem de kara harekâtlarını içeren bir muharebe olduğunu bize gösterir. Bu durum, Türk savunmasının etkinliği nedeniyle İtilaf Devletleri'nin planlarını ve harekâtlarını defalarca gözden geçirmeye ve yeniden planlamaya zorlamıştır. Çanakkale Savaşı'nın toplam 432 günlük süresi, Sun Tzu'nun savaş stratejileri bağlamında değerlendirildiğinde, birçok önemli çıkarım yapılabilir.

Sun Tzu, “*savaşta zafer olsa bile uzun zaman geçmesi askerlerin yorgunluk duymasına neden olur ve askerleri uzun süre memleket dışında tutmak ülke ekonomisini zora sokar*” diyerek uzun süreli savaşların olumsuz etkilerini vurgulamaktadır. Çanakkale Savaşı'nda 432 gün süren muharebeler hem İtilaf Devletleri hem de Osmanlı İmparatorluğu için büyük zorluklar yaratmıştır. Uzun süreli çatışmalar, askerlerin yorgunluk ve moral kaybına uğramasına neden olmuş, aynı zamanda her iki tarafın da kaynaklarını tüketmiştir. Özellikle İtilaf Devletleri için bu süre, bekledikleri hızlı zaferin gerçekleşmemesiyle birlikte büyük bir stratejik başarısızlık anlamına gelmiştir.

Kara harekâtının başladığı 25 Nisan 1915 tarihinden tahliye tarihine kadar olan sürede, İtilaf kuvvetleri ilerleyememiş ve dar bir kıyı şeridinde hapsedilmiştir. Sun Tzu'nun “*düşman topraklarında savaşın yolu: ordu düşman topraklarında ne kadar*

derinlere ilerlerse savaşma isteği o kadar çok, dağılması o kadar zor olur; ne kadar az ilerlerse savaşma isteği azalır ve dağılması kolay olur” ifadesi burada anlam kazanmaktadır. İtilaf kuvvetleri, Osmanlı topraklarında yeterince ilerleyememiş ve bu durum, savaşma azimlerinin azalmasına ve sonunda geri çekilmelerine yol açmıştır. Sun Tzu, *“Orduyu iyi sevk ve idare eden kişi ne iki kez asker toplar ne de üç kez yiyecek ikmalı yapar. Savaş gücünü ülkesinden, yiyecek ikmalini düşmandan sağlar, böylece askerlerinin yiyeceği yeterli olabilir”* demektedir. anakkale Savaşı'nda her iki taraf da ikmal hatlarını zorlamak zorunda kalmış, özellikle İtilaf kuvvetleri deniz yoluyla sürekli ikmal yapma ihtiyaı duymuştur. Ancak Türk savunması, bu ikmal hatlarını hedef alarak İtilaf kuvvetlerinin ikmalını zorlaştırmıştır. Türk tarafı, yerel kaynakları ve savunma pozisyonlarını iyi kullanarak avantaj sağlamıştır.

anakkale Savaşı'nın toplam 432 günlük süresi, Sun Tzu'nun savaş prensipleri ışığında değerlendirildiğinde, uzun süreli savaşların zorluklarını ve stratejik hataların sonuçlarını açıkça ortaya koymaktadır. Türk savunması, İtilaf Devletleri'ni beklenmedik şekilde durdurmuş ve onların planlarını bozmuştur. İtilaf kuvvetlerinin dar bir kıyı şerisinde hapsolması ve kaynaklarının tükenmesi, Sun Tzu'nun savaş stratejilerine uygun olarak değerlendirildiğinde, başarısız bir harekâtın ve iyi bir savunmanın dersleriyle dolu bir örnek teşkil etmektedir.

anakkale Muharebeleri, Sun Tzu'nun savaş kuramının pratikte nasıl uygulanabileceğini gösteren önemli bir örnektir. Osmanlı kuvvetlerinin stratejik planlama, istihbarat toplama ve etkili liderlik ile başarılı savunmalar yapması, Sun Tzu'nun ilkelerinin savaş alanında nasıl hayata geçirildiğini ortaya koyar.

Sun Tzu'nun ilkeleri Çanakkale Muharebelerinde Osmanlı kuvvetlerinin savunma stratejilerini belirlemede ve uygulamada önemli bir rol oynamıştır. Savaş ncesi hazırlık, doğru bilgi ve istihbarat, etkili liderlik ve moralin önemi, bu muharebelerde açıkça görülmüştür. Osmanlı kuvvetlerinin bu ilkeleri başarıyla uygulaması, Çanakkale Muharebelerinde elde edilen başarının temelini oluşturmuştur.

anakkale Muharebelerinden ıkarılan dersler, modern savaş stratejilerine de ışık tutmaktadır. Sun Tzu'nun savaş kuramı ilkeleri günümüz savaşlarında da geçerliliğini koruduğu ve başarılı uygulamalarla sonuçlandığı görülmektedir. anakkale

Muharebeleri, bu bağlamda, Sun Tzu'nun öğretilerinin geçerli olduğunu bize göstermektedir.

Muharebenin başlangıcında, Osmanlı'nın stratejik hazırlıkları, Sun Tzu'nun "önceden hazırlanmış bir planın üstünlüğü" prensibiyle örtüşmektedir. Ancak, bu görüşün eleştirel bir değerlendirmesi, bazı eksiklikler ve hataları da göz önüne sermektedir. Özellikle Alman General Otto Liman von Sanders'ın liderliğinde yapılan hazırlıklar, bazı tarihçiler tarafından eleştirilmiştir. Eleştiriler, Sanders'ın stratejik kararlarının Osmanlı savunmasının etkinliğini zaman zaman azalttığını ileri sürer. Sanders'ın Gelibolu yarımadasındaki kuvvetlerin konuşlanmasına yönelik bazı kararları, Osmanlı askerlerinin savaşın ilk aşamalarında daha etkili bir savunma yapmasını engellemiştir. Liman Von Sanders'ın hazırlıkları, zaman zaman yerel komutanların ve özellikle Mustafa Kemal Atatürk'ün önerilerine yeterince önem vermemiştir. Bu durum, Osmanlı'nın savunma hattında zafiyetlere yol açmış ve İtilaf Devletleri'nin bazı noktalarda ilerlemesine sebep olmuştur.

Türklerin Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nda elde ettikleri tecrübeler, Çanakkale Muharebelerinde zafere giden kilit unsurlar arasında yer almaktadır. Trablusgarp ve Balkan Savaşları sırasında elde edilen savaş deneyimleri, Osmanlı subaylarının Çanakkale'de karşılaştıkları zorluklara daha hazırlıklı olmalarını sağlamıştır. Bu tecrübeler, Osmanlı ordusunun savunma stratejilerini geliştirerek İtilaf Devletleri'ne karşı daha etkili bir direnç göstermelerine olanak tanımıştır.

Bu Muharebeler sadece Osmanlı İmparatorluğu'nun kaderini değil, aynı zamanda dünya savaşlarının seyrini de etkilemiştir. Sun Tzu'nun "düşmanı tanıma" ve "bilgi toplama" konusundaki vurgusu, bu savaşta belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. İtilaf Devletleri'nin istihbarat eksiklikleri ve Osmanlı'nın güçlü bilgi toplama ağı, savaşın sonucunu belirleyen kritik faktörlerden biri olmuştur.

Savaşın modern tarihteki yeri, aynı zamanda stratejik planlama ve liderlik dersleriyle de belirlenmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün savaş sırasında gösterdiği üstün liderlik becerileri, Sun Tzu'nun "liderin rolü" konusundaki teorilerini destekler niteliktedir. Atatürk'ün cesur kararları ve askerlerine verdiği moral, savaşın seyrini Osmanlı lehine çevirmiştir.

Modern tarihte, Çanakkale Savaşı, ulusal direniş ve bağımsızlık hareketlerinin sembolü haline gelmiştir. Bu savaş, aynı zamanda askeri taktikler ve stratejilerin evrimi açısından önemli dersler sunar. Sun Tzu'nun "yer" ve "zaman" faktörlerinin savaş stratejilerindeki önemi, Çanakkale'deki muharebelerde açıkça görülmektedir. Osmanlı'nın coğrafi avantajlarını kullanarak düşmanı yıpratması, Sun Tzu'nun öğretilerine uygun bir stratejik hamledir.

Napolyon'un "İstanbul kimin olacaktır?" sorusunun ebedi cevabı, Çanakkale Muharebelerinde verilmiştir. Bu savaş, İstanbul'un ve dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun kaderini belirleyen en kritik çatışmalardan biri olmuştur. Çanakkale'deki zafer, İstanbul'un İtilaf Devletleri'nin eline geçmesini engellemiş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun varlığını sürdürmesini sağlamıştır.

Sun Tzu'nun savaş kuramına göre, hazırlık, bilgi toplama ve liderlik, bir savaşın başarısı için kritik öneme sahiptir. Çanakkale Savaşı, bu prensiplerin gerçek hayatta nasıl uygulandığını ve sonuçlarını gösteren önemli bir örnektir. Gelecek nesiller için çıkarılacak dersler arasında, stratejik esneklik ve düşmanı doğru değerlendirme becerileri yer almaktadır. İtilaf Devletleri'nin stratejik hataları ve Osmanlı'nın esnek savunma taktikleri, gelecekte benzer durumlarla karşılaşacak liderler için değerli dersler sunmaktadır. Sun Tzu'nun "esneklik" konusundaki vurgusu, Çanakkale Savaşı'ndaki Osmanlı stratejilerinde somutlaşmıştır.

Sun Tzu, "Sanat, düşmanın planlarını bozmak, kuvvetlerini böldürmek ve zaaflarını ortaya çıkarmaktır" şeklinde ifade eder. Mustafa Kemal, düşmanın yaklaştığını ve askerlerin cephanesinin bittiğini öğrendiğinde, düşmanın zayıf olduğu anı hemen değerlendirir. Bu zayıflık, düşmanın saldırı pozisyonunda olmasından kaynaklanmaktadır. Mustafa Kemal, askerlerin paniğini ve moral bozukluğunu fark eder ve bu durumu stratejik bir avantaja dönüştürmek için cesur bir hamle yapar. Durumun farkına varan Mustafa Kemal, hemen hızlı bir karar alır ve mevcut durumu değerlendirir. Düşman kuvvetlerinin 261 rakımlı tepeye yaklaştığını ve askerlerinin kaçmaya başladığını gören Mustafa Kemal, geri çekilmenin felakete yol açacağını anlar. Burada Sun Tzu'nun "düşmanın planlarını bozmak" ilkesini uygulayarak, düşmanın beklentilerini alt üst eder ve karşı saldırıya geçer. Bu hamle, düşmanın ilerleyişini durdurmakla kalmaz, aynı zamanda Türk askerlerinin moralini de yükseltir.

Sun Tzu'nun kuramında moral ve motivasyonun önemi ayrıca vurgulanır. “Savaşta moral her şeydir. Yüksek moral, düşmanı yener.” Mustafa Kemal'in askerlerine “Cephanemiz kalmadı” demelerine karşılık “Cephaneniz yoksa süngünüz var” diyerek verdiği cevap, askerlerin moralini yeniden yükseltir. Bu, askerlerin korkusunu cesarete ve paniklerini kararlılığa dönüştürmeyi başarmıştır. Mustafa Kemal'in bu sözü, askerlerin zihninde büyük bir yankı uyandırır. Cephanesiz kalan askerler için süngü, son umut ve silah olarak görülür. Bu durum, askerlerin kendilerine olan güvenini tazeler ve onlara düşmanla başa çıkabilecekleri inancını verir. Sun Tzu'nun "askerlerin moralini yüksek tut" prensibine uygun olarak, bu hamle savaşın seyrini değiştiren ve dünya tarihine geçen kritik bir an olur.

Sun Tzu, “Liderin kararlılığının ordunun güvenliği” olduğunu ifade eder. Mustafa Kemal, muharebenin ilk safhasında geri kaçan askerlerin önüne çıkarak ve onlara süngü taktırarak liderliğini göstermiştir. Bu cesur hamle hem askerlerin kendine güvenini artırmış hem de düşmana karşı çelik gibi bir savunma hattı oluşturmuştur. Sun Tzu'nun “liderin kararlılığı, ordunun güvenliğidir” sözü burada vücut bulur. Bu kararlılık, ordunun motivasyonunu ve savaşma isteğini artırır.

Sun Tzu'ya göre, “Bir liderin yeteneği, verilen emrin açık, anlaşılır ve zamanında olmasına bağlıdır.” Mustafa Kemal'in “Ben size taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum” emri net, anlaşılır ve zamanında verilmiştir. Bu emir, askerlerin kafasında hiçbir şüphe bırakmamış ve kesin bir itaat sağlamıştır.

Mustafa Kemal'in verdiği emir, askerlerin ne yapması gerektiğini açıkça belirtir ve onlara bir hedef gösterir. "Ben size taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum" ifadesi, askerlerin kafasında net bir hedef oluşturur ve onların kararlılıkla savaşmalarını sağlar. Bu tür bir emir, askerlerin motivasyonunu artırır ve onları düşmana karşı daha dirençli kılar. Sun Tzu'nun "emrin açık, anlaşılır ve zamanında olması" prensibi, Mustafa Kemal'in bu emrinde tam olarak yansır.

Sun Tzu'nun “Hız, savaşın özü ve ruhudur” prensibi tam anlamıyla Çanakkale Muharebelerinde vatan savunmasında vücut bulur. Mustafa Kemal'in hızlı bir şekilde süngü emri vermesi ve askerlerini yere yatırması, düşmanın beklemediği bir hamle olmuştur. Bu, düşmanın ilerleyişini durdurmuş ve onlara da yere yatmaya zorlamıştır.

Bu beklenmedik hamle, düşmanın şaşırmasına ve stratejik avantajın Türk tarafına geçmesine neden olmuştur.

Sun Tzu, “Savaş, hile ve aldatma sanatıdır” der. Mustafa Kemal, cephanesi olmayan askerleri süngü taktirarak bir yanılsama yaratmıştır. Mustafa Kemal'in psikolojik savaşı kullanma biçimi, düşmanın moralini bozar ve onları duraksamaya zorlar Bu, düşmanın ilerlemesini durdurur ve Türk ordusunun stratejik avantajını artırır. Bu psikolojik üstünlük, savaşın kader anını belirlemiştir.

Mustafa Kemal'in verdiği emirler Sun Tzu'nun savaş kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, stratejik düşünce, liderlik, moral yönetimi, hız ve psikolojik savaş unsurlarının mükemmel bir uygulaması olarak görülmektedir. Bu emir, savaşın seyrini değiştiren ve Türk ordusunun moralini yükselten kritik bir an olarak tarihe geçmiştir. Sun Tzu'nun prensiplerine uygun olarak, düşmanın zayıflıkları değerlendirilmiş, askerlerin morali yüksek tutulmuş ve stratejik liderlik gösterilmiştir.

Mustafa Kemal'in kararlı liderliği, askerlerin moralini yükseltmiş ve onları bir arada tutmuştur. Kaçmakta olan askerlerin önüne çıkıp onlara süngü taktirarak liderliğini göstermiştir. Bu cesur hamle, askerlerin kendilerine olan güvenini artırmış ve düşmana karşı güçlü bir savunma hattı oluşturmuştur. Sun Tzu'nun "liderin kararlılığı, ordunun güvenliğidir" sözü burada vücut bulur. Bu kararlılık, ordunun motivasyonunu ve savaşma isteğini artırır.

Mustafa Kemal'in askerlerine “Cephanemiz kalmadı” demelerine karşılık “Cephaneniz yoksa süngünüz var” diyerek verdiği cevap, askerlerin moralini yeniden yükseltmiştir. Bu, askerlerin korkusunu cesarete ve paniklerini kararlılığa dönüştürmeyi başarmıştır. Sun Tzu'nun "askerlerin moralini yüksek tut" prensibine uygun olarak, bu hamle savaşın seyrini değiştiren kritik bir an olmuştur.

Mustafa Kemal'in bu tarihi emri, Sun Tzu'nun savaş kuramının modern savaşlarda nasıl uygulanabileceğine dair önemli bir örnek teşkil eder. Bu emir, stratejik düşüncenin, liderliğin ve moral yönetiminin savaşın seyrini nasıl değiştirebileceğini göstermektedir. Sun Tzu'nun kuramının günümüzde de geçerliliğini koruduğu ve anılan kuramın başarılı bir şekilde uygulanması halinde herhangi bir güç mücadelesinde girilen mücadelenin mukadderatını değiştirebileceğini ortaya koymaktadır.

Sun Tzu “*Savaş Sanatı’nın Savaşma’dan Kazanmak*” olduğunu vurgular. Çanakkale coğrafyasında Mustafa Kemal 1915 yılında Türk askerinde var olan manevi gücü sevk ve idare ederek vatan topraklarını müdafaa etmiş; İtilaf devletlerine fırsat vermemiştir. Arıburnu ile Seddülbahir arasında dar bir kıyı şeridinde 8,5 ay boyunca İtilaf Devletleri hapsolmuştur. Muharebeler sonrası İtilaf Devletleri Mondros Ateşkes anlaşması imzalandıktan sonra masa başında Çanakkale’yi işgal etmişlerdir. Ancak Millî Mücadele sonrası imzalanan Mudanya Ateşkes Antlaşması ile Mustafa Kemal Atatürk bu kez Sun Tzu’nun kuramına uygun olarak İngilizlere verdiği ültimatoma ile Gelibolu Yarımadasını muharebeye girişmeksizin teslim almıştır.

Bu çalışmada, Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" eserinde yer alan savaş stratejileri ve taktikleri çerçevesinde Çanakkale Muharebeleri analiz edilmiştir. Sun Tzu'nun kuramı ve ilkelerinin, tarihi, askeri ve stratejik anlamda ne denli evrensel olduğunu Çanakkale Muharebeleri özelinde tahlil edilmeye çalışılmıştır. Bu muharebeler hem askeri strateji hem de insan faktörü açısından Sun Tzu'nun ilkelerinin somut birer uygulaması niteliğindedir.

Sun Tzu'nun savaşın temel ilkelerinden biri olarak "kendini ve düşmanını tanımayı" vurgulaması, Çanakkale Muharebelerinde Osmanlı İmparatorluğu'nun başarıya ulaşmasında kilit rol oynamıştır. Osmanlı ordusu, bölgenin coğrafi avantajlarını iyi analiz etmiş ve savunma stratejilerini bu doğrultuda şekillendirmiştir. Boğazların savunulması amacıyla stratejik noktaların belirlenmesi ve bu noktalarda yoğun savunma hatları oluşturulması, İtilaf devletlerinin ilerlemesini engellemiştir.

Sun Tzu'nun "sürpriz ve aldatma" taktikleri, Çanakkale Muharebelerinde belirgin bir şekilde uygulanmıştır. Özellikle 18 Mart 1915 tarihinde 11. Mayın hattının döşenmesi ve deniz mayınlarının kullanımı ve gizli savunma hatlarının oluşturulması, düşmanın üstün teknolojik avantajlarını etkisiz hale getirmiştir. İtilaf Devletleri özellikle kara çıkarmalarının ilk günü olan 25 Nisan 1915 tarihinde Saroz körfezi ve Anadolu yakasında bulunan Kumkale’ye aldatma çıkartmaları yaparak muharebenin ana sıklet merkezleri olan Seddülbahir ve Arıburnu çıkarmalarının belirginleşmesini önlemeye çalışmış ancak Mustafa Kemal’in öngörüsü ve ele aldığı inisiyatif İtilaf güçlerinin planlarını boşa çıkarmıştır. Bu taktikler, savaşın seyrini Osmanlı lehine çevirmiş ve zaferin kapılarını aralamıştır.

Sun Tzu'nun "insan faktörüne" verdiği önem, Çanakkale Muharebelerinde açıkça görülmektedir. Osmanlı askerlerinin moral ve motivasyonunu yüksek tutma stratejileri, askerlerin savaşma azmini diri tutmuş ve zafere olan inançlarını pekiştirmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliği, askerlere olan güveni ve onların moralini yüksek tutma konusundaki başarısı, savaşın dönüm noktalarından biri olmuştur. Atatürk'ün "Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum" sözü, askerlerin savaşma azmini ve kararlılığını artırmış, İtilaf devletlerine karşı direnişin güçlenmesine katkı sağlamıştır.

Buna karşın İtilaf Kuvvetlerinin her başarısız harekât sonrasında komuta kademesinin yüksek rütbeli subaylarını görevden alması ve bu tür değişiklikleri muharebeler devam ederken yapmasının, dar bir kıyı şeridinde hapsedilmiş askerlerin moralini olumsuz etkilediği ifade edilebilir. Çanakkale Muharebeleri sırasında İngiliz komutanlarının görevden alınması ve yerlerine yeni komutanların atanması, ordunun performansını iyileştirmek amacıyla yapılan stratejik değişiklikler olarak değerlendirilebilir. Ancak, bu değişikliklerin başarılı olup olmadığı ve alınan kararların arkasındaki nedenler daha derinlemesine incelenmelidir. Harekât planları genellikle üst kademelerde siyasi kadrolar tarafından onaylanır. Sadece subayların sorumlu tutulması, sorunun kök nedenlerini göz ardı etmek anlamına gelebileceği gibi Sun Tzu'nun "*Bir ordunun düzeni komutanına bağlıdır*" öğretisine de aykırılık teşkil etmektedir.

Tablo 2. Muharebeler Devam Ederken İtilaf Devletleri Komuta Kademesindeki Değişiklikler

Görevden Alınan Subay	Yerine Atanan Subay	Değişim Tarihi	Görev	Görevden Alınma Gerekçesi	Görev Bitim Tarihi	Görevden Alan Kurum/Kuruluş
Amiral Sackville Carden	Koramiral John de Robeck	18 Mart 1915	Birleşik Donanma Komutanı	Sağlık sorunları ve yetersiz performans	Ocak 1916	Birleşik Krallık Deniz Kuvvetleri
General Sir Ian Hamilton	Korgeneral Sir Charles Monro	15 Ekim 1915	Akdeniz Seferi Kuvvetleri Komutanı	Başarısız harekât planlaması ve sonuçları	Ocak 1916	Birleşik Krallık Savaş Ofisi

Komuta değişiklikleri, savaştaki başarısızlıkların ardından alınan hızlı kararlar olarak görünse de bu tür değişikliklerin ardındaki nedenler ve etkileri daha kapsamlı bir değerlendirmeyi gerektirir. Savaşın genel stratejisi, kaynak yönetimi ve üst düzey planlama konularında yapılan hatalar, bireysel komutanların ötesinde incelenmelidir. Bu bağlamda, sadece komutanları değiştirmek yerine, savaşın genel yönetimi ve stratejik planlama süreçleri de gözden geçirilmelidir.

Sun Tzu'nun "kaynakların etkin kullanımı" ilkesi de Çanakkale Muharebelerinde belirleyici bir rol oynamıştır. Sun Tzu, lojistiğin ve kaynak yönetiminin savaşın mukadderatını belirleyeceğini ifade etmektedir. Lojistik Yönetimi ve Kaynakların etkin kullanımı, ordunun hareket kabiliyetini ve savaşma gücünü artırır. Osmanlı Devleti, dört farklı cephede eş zamanlı savaşmasına rağmen Çanakkale Muharebelerinde etkili bir lojistik ağı kurmayı başarmış, sınırlı kaynaklarını en verimli şekilde kullanarak düşmanın üstün teknolojik ve lojistik avantajlarını dengelemiştir. Özellikle lojistik destek hatlarının iyi planlanması, cepheye düzenli ikmal yapılması ve yaralı askerlerin hızlıca tedavi edilmesi, muharebenin uzun süre sürdürülebilirliğini sağlamıştır. Mühimmat, erzak ve tıbbi malzeme akışı sürekli olarak sağlanarak gerçekleştirilen tedarik faaliyetleri ve desteklenen ikmal hatlarıyla elde edilen lojistik başarı, Osmanlı'nın uzun süre direnebilmesini sağlamış ve askeri gücünü korumuştur. İyi planlanmış tedarik hatları ve sürekli desteklenen lojistik altyapı, Osmanlı'nın dört cephede savaşmasına rağmen Çanakkale'de düşmana karşı direnmesini mümkün kılmıştır. Bu durum, Sun Tzu'nun savaşta lojistik unsurların önemine dair vurgusunun ne kadar yerinde olduğunu bir kez daha göstermektedir. Osmanlı Devleti'nin kaynaklarını verimli bir şekilde yöneterek dört cephede birden savaşabilmesi ve Çanakkale'de başarılı bir savunma yapabilmesi, Sun Tzu'nun stratejik ve lojistik ilkelerinin başarılı bir uygulaması olarak değerlendirilebilir. Bu bakımdan Osmanlı Devleti'nin Çanakkale Muharebeleri sırasında ve diğer cephelerde yürüttüğü etkili lojistik faaliyetler, Sun Tzu'nun savaş sanatı prensipleri çerçevesinde büyük bir stratejik başarı örneği teşkil etmektedir. Osmanlı'nın dört cephede birden savaşmasına rağmen Çanakkale'de etkili bir savunma gerçekleştirebilmesi, kaynak yönetimi ve lojistik ağlarının stratejik önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Bu stratejik yaklaşım İtilaf devletlerini yıpratmış ve savaşma kapasitesini azaltmıştır.

Sun Tzu'nun "coğrafi avantajları kullanma" isimli kuramsal ilkesi, Çanakkale Muharebelerinde Osmanlı kuvvetleri tarafından başarıyla uygulanmıştır. Çanakkale Boğazı'nın doğal savunma hattı olarak kullanılması, düşmanın hareket kabiliyetini sınırlamış ve onları savunmasız noktalarda saldırıya açık hale getirmiştir. Boğazın dar yapısı, Osmanlı'nın deniz savunma taktiklerini daha etkili hale getirmiştir.

Sun Tzu'nun vurguladığı stratejik hatalar ve bunlardan kaçınma ilkesi, Çanakkale Muharebelerinde İtilaf devletlerinin başarısızlığında belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. İtilaf Devletleri Osmanlı savunmasının gücünü hafife alarak ve lojistik destek hatlarını yeterince sağlamlaştırmadan saldırıya geçerek büyük stratejik hatalar yapmışlardır. Bu hatalar, Osmanlı kuvvetlerinin başarılı savunma taktikleri ile birleşince İtilaf Devletlerinin ilerlemesini durdurmuş ve onların geri çekilmesine yol açmıştır.

Çanakkale Muharebeleri, Sun Tzu'nun savaş kuramı ve ilkelerinin ne denli etkili ve geçerli olduğunu göstermektedir. Stratejik düşünme, kaynakların etkin kullanımı, moral ve motivasyonun önemi gibi unsurlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun bu savaşta elde ettiği başarının temel taşları olmuştur. Bu çalışma, tarihin ve savaş stratejilerinin derinlemesine incelenmesi ile günümüz askeri ve stratejik planlamalarına ışık tutmayı amaçlamaktadır. Sun Tzu'nun savaş sanatı, sadece geçmişin değil, geleceğin de önemli faydalanılacak bir rehberi olma niteliğini sürdürecektir. Bu analiz, savaşın dinamiklerini anlamak ve gelecekte benzer durumlarda stratejik avantaj sağlamak için değerli öğretileri bize sunmaktadır. Sun Tzu'nun öğretilerinin doğru uygulanması, girilen herhangi bir siyasi ve askeri güç mücadelesinde başarının anahtarı olabilir.

Sonuç olarak, Çanakkale Muharebelerinin analizi, Sun Tzu'nun askeri ve siyasal strateji bakımından savaş sanatının uygulanabilirliğini ve dikkate alınmasının önemini bizlere göstermektedir. Bu çalışma, tarih boyunca tekrar eden savaş döngülerinde stratejik düşüncenin rolüne dikkat çekmekte ve gelecekteki liderlere Çanakkale Muharebeleri üzerinden değerli içgörüler sunmaktadır. Sun Tzu'nun savaş sanatı, sadece bir askeri öğreti olmanın ötesinde, aynı zamanda kendi zamanını aşan bir yaşam felsefesi olarak da değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Alganer, H. M. (2010). *Çanakkale Kara Savaşları Günlüğü* (2. baskı). İstanbul: Deniz Basımevi Müdürlüğü.

Aker, Ş. (1935). *Çanakkale-Arıburnu Savaşları ve 27. Alay*. İstanbul: Askeri Matbaa. [99 Sayılı Asker Mecnua'nın Tarih Kısmı].

Akad, M. (2011). *Modern Savaşın Temel Kavramları* (1. baskı). İstanbul: Kitap Yayınevi.

Akad, M. T. (2018). *Tarihten Günümüze İstihbarat*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.

Aksakal, M. (2008). *The Ottoman Road to War in 1914: The Ottoman Empire and the First World War*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

Aldoğan, Ş., & Özçelik, M. B. (2022). *Çanakkale Muharebeleri Anlatım ve Değerlendirme*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Atabay, M. (2008). *Çanakkale Savaşlarında Devletlerin Stratejileri*. M. Demir (Ed.), *Çanakkale tarihi IV* (pp. 1881-1890). İstanbul: Değişim Yayınları.

Atacanlı, S. (2015). *Atatürk ve Çanakkale'nin Komutanları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Atay, F. R. (1984). *Çankaya*. İstanbul: Bateş Yayınları.

Bass, B. M., & Bass, R. (2008). *The Bass Handbook of Leadership: Theory, Research, and Managerial Applications*. New York: Free Press.

Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). *Transformational Leadership*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Bayur, Y. H. (1955). *Türk İnkılap Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Bell, C. (2017). *Churchill and the Dardanelles*. Oxford: Oxford University Press.

- Broadbent, H. (2005). *Gallipoli: The Fatal Shore*. Melbourne: Viking.
- Cacumen, I. (2023). *The Art of War: Explained*. Newyork: Blume Volumes.
- Carlyon, L. (2001). *Gallipoli*. Sydney: Pan Macmillan Australia.
- Çaycı, A. (1990). *Çanakkale ve Gelibolu Yarımadasının Atatürk'ün Kariyerindeki Yeri*. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 7(19), 29-44.
- Cengizer, A. (2017). *Adil Hafızanın Işığında Osmanlı'nın Son Savaşı*. İstanbul: Ötüken.
- Chen, S. (1996). *Mao Zedong on Guerrilla Warfare*. Champaign, IL: University of Illinois Press.
- Erickson, E. J. (2015). *Gelibolu Osmanlı Harekâtı* (O. Düz, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Erickson, E. J. (2001). *Ordered to Die: A History of the Ottoman Army in the First World War*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Erickson, E. J. (2010). *Gallipoli: The Ottoman Campaign*. Barnsley, UK: Pen & Sword Books.
- Fromkin, D. (2001). *A Peace to End All Peace: The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East*. New York: Owl Books.
- Gaddis, J. L. (2005). *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War*. New York: Oxford University Press.
- Gagliardi, R. (2003). *Sun Tzu and the Art of Business: Six Strategic Principles for Managers*. New York: Oxford University Press.
- Genelkurmay ATASE Başkanlığı. (2011). *Anafartalar Muharebeleri'ne Ait Tarihçe*. Ankara: Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları.
- Genelkurmay Başkanlığı. (1978). *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Çanakkale Cephesi Harekâtı Cilt V, Kitap I*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Genelkurmay Başkanlığı. (2008). *Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Cepheleeri*. Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Yayınları.

- Gilbert, M. (1994). *First World War*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Göksu, E. (2018). *Kutadgu Bilig'e Göre Türk Savaş Sanatı* (3. baskı). İstanbul: Kronik Kitap.
- Gooch, J. (2014). *The Italian Army and the First World War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Griffith, S. B. (1963). *Sun Tzu: The Art of War*. Oxford: Oxford University Press.
- Göncü, G., & Aldoğan, Ş. (2006). *Çanakkale Savaşı Siperin Ardı Vatan*. İstanbul: MB Yayınevi.
- Gürsoy, Z. (2015). *Savaş Kuramları- Temel Düşünürler ve Yaklaşımlar* (E. Büyükkakıncı, Dü.). Ankara: Adres Yayınları.
- Güven, E. (2020). *Coğrafi Faktörler İle Savaşlar Arasındaki İlişki: Çanakkale Savaşı Örneği* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hamilton, J. (1995). *Gallipoli*. Sydney: Pan Macmillan.
- Handel, M. I. (2004). *Savaşın Ustaları Klasik Stratejiler* (B. Kara, Çev.). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Hart, P. (2010). *Gallipoli*. Oxford: Oxford University Press.
- Haythornthwaite, P. (2013). *Gallipoli 1915: Frontal Assault on Turkey* (Vol. 8). Bloomsbury Publishing.
- Heuer, R. J. (1999). *Psychology of Intelligence Analysis*. Washington, DC: Central Intelligence Agency.
- Jamieson, K. H. (1996). *Packaging the Presidency: A History and Criticism of Presidential Campaign Advertising*. New York: Oxford University Press.
- Jones, S. G. (2008). *In the Graveyard of Empires: America's War in Afghanistan*. New York: Norton.
- Kandaş, B. A. (2017). *Çanakkale'de İtilaf Donanmasına Vurulan Büyük Darbe*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

- Keegan, J. (1998). *The First World War*. London: Hutchinson.
- Keegan, J. (2004). *Intelligence in War: Knowledge of the Enemy from Napoleon to al-Qaeda* (Vol. 681). Random House.
- Kim, W. C. (2016). *Blue Ocean Strategy: How to Create Uncontested Market Space and Make the Competition Irrelevant*. Boston: Harvard Business Review Press.
- Kinross, L. (1977). *Atatürk: The Rebirth of a Nation*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Kissinger, H. (1994). *Diplomacy*. New York: Simon & Schuster.
- Kreiser, K. (2010). Atatürk. (D.Zaptçioğlu, Çev). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kurşun, Z., & Satan, A. (2015). 100 Soruda Çanakkale Muharebeleri. İstanbul: Rumuz Yayınevi.
- Lilleker, D. G. (2006). *Key Concepts in Political Communication*. London: SAGE Publications.
- Lowenthal, M. M. (2017). *Intelligence: From Secrets to Policy*. Washington, DC: CQ Press.
- Manchester, W. (2008). *American Caesar: Douglas MacArthur, 1880-1964*. Boston: Little, Brown.
- McNeilly, M. (2012). *Sun Tzu and the Art of Modern Warfare*. New York: Oxford University Press.
- Michaelson, G. A. (2001). *Sun Tzu: The Art of War For Managers; 50 Strategic Rules*. Simon and Schuster.
- Michaelson, G., & Michaelson, S. (2003). *Sun Tzu For Success: How To Use The Art Of War To Master Challenges And Accomplish The Important Goals in Your Life*. Adams Media Corporation, USA.
- Nye, J. S. (2011). *The Future of Power*. New York: PublicAffairs.

O'Brien, R. (2003). *Sun Tzu's Art of War for Women: Strategies for Winning Without Conflict*. Boston: Tuttle Publishing.

Oglander, C. F. A. (2005). *Büyük Harbin Tarihi: Çanakkale Gelibolu Askeri Harekâtı: Seferin Başlangıcından 1915 Mayısına Kadar* (Cilt I-II) (M. Martı, Haz.). İstanbul: Arma Yayınları.

Ortaylı, İ. (2018). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*. İstanbul: Kronik Kitap.

Patton, G. S. (2017). *Gelibolu Savunması: Bir Karargâh Çalışması* (İ. H. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Prior, R. (2009). *Gallipoli: The End of the Myth*. Yale University Press.

Renouvin, P., & Tunçdoğan, T. (1982). *Birinci Dünya Savaşı*. İletişim Yayınları.

Roberts, A. (2013). *The Art of War: A New Translation by Michael Nylan*. New York: Penguin Books.

Sander, O. (2004). *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e* (19 b.). Ankara: İmge Kitabevi.

Sanders, L. Von. (2020). *Türkiye'de Beş Yıl*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Sawyer, R. D. (1994). *The Seven Military Classics of Ancient China*. Boulder, CO: Westview Press.

Shulsky, A. N., & Schmitt, G. J. (2002). *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence* (3rd ed.). Potomac Books.

Smith, M. L. (2010). *The Emperor's Codes: The Breaking of Japan's Secret Ciphers*. London: Bantam Press.

Steel, N., & Hart, P. (1994). *Defeat at Gallipoli*. Trans-Atlantic Publications.

Stone, B. (2013). *The Everything Store: Jeff Bezos and the Age of Amazon*. New York: Little, Brown.

Stone, N. (1975). *The Eastern Front 1914-1917*. London: Hodder and Stoughton.

Tosh, J. (2019). *Tarihin Peşinde* (6 b.). (Ö. Arıkan, Çev.) İstanbul: Kronik Kitap.

Travers, T. (2001). *Gallipoli 1915*. Tempus Publishing.

Tucker, S., Roberts, P. M., Tucker, S. (2005). *The Encyclopedia of World War I: A Political, Social, and Military History* (Vol. 1). Santa Barbara, California.

Tuncer, H. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu, Osmanlı İmparatorluğu ve Birinci Dünya Savaşı*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Tunçoku, S. (2002). *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tuncoku, A. (2012). *Anzakların Kaleminden Mehmetçik* (2. baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Tzu, S. (2005). *The Art of War* (S. B. Griffith, Çev.). Oxford: Oxford University Press.

Tzu, S. (2017). *The Art of War: Complete Texts And Commentaries* (T. Cleary, Çev.). Boston: Shambhala.

Tzu, S. (2017). *Savaş Sanatı* (7. baskı) (P. Otkan & G. Fidan, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Tzu, S. (2017). *The Art of War* (J. Minford, Çev.). New York: Penguin Classics.

Tzu, S. (2021). *Savaş Sanatı* (8. baskı) (P. Erturan, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Tzu, S. (2024). *Art of War* (L. Giles, Çev.). Leicester, UK: Wordsworth Editions.

Williams, P. D. (2000). Z Beach: *The Landing of the Anzac Corps, April 25, 1915*. Charles Darwin University (Australia).

Winter, D. (2010). *Gallipoli: The End of the Myth*. Random House.

Zürcher, E. J. (2004). *Turkey: A Modern History*. London: I.B. Tauris.

MAKALELER

Akgül, Ö. (2016). Bilimsel Yöntemlerle Savaşın Nedenlerini Açıklama Yolu Olarak Savaş Çalışmaları Disiplini. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 12-23.

Aydın, M. (2015). Çanakkale Savaşlarında Mustafa Kemal (Atatürk). *Belgi Dergisi*, (10), 1455-1460.

Gür, A. (2015). Geleceği Göremeyenler. Bugünü Anlamak İçin #Tarih.

Hatip, S. M. (2015). Birinci Dünya Harbi Çanakkale Savaşları'na Genel Bakış ve Az Bilinenler Çanakkale Savaşı Denizinde mi Kazanıldı? Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, 13(18), 161-194. doi:10.17518/caty.87382.

Semiz, Y. (2003). 18 Mart 1915 Çanakkale Deniz Savaşı: Sebepleri, Gelişimi ve Sonuçları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 14, 221-247.

Taşkıran, C. (2009). 18 Mart Çanakkale Deniz Savaşı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 25(73).

İTERNET KAYNAKLARI

Akgül, Ö. (2016). Bilimsel yöntemlerle savaşın nedenlerini açıklama yolu olarak savaş çalışmaları disiplini. Mayıs 13, 2023 tarihinde https://msu.edu.tr/GuvenlikStratejileriDergisi/GSD_sayi_23_TRliste.html adresinden alındı.

Basarin, J. V. (2015, April 24). Oil: The underlying reason for Gallipoli. Haziran 2024 tarihinde Australian Institute of International Affairs: <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/oil-the-underlying-reason-for-gallipoli/adresinden> alındı.

Bilici, S. (2020, Temmuz 25). Sun Tzu'nun Ölüm Tarlası Teorisi ve Zivin Muharebesi Örneği. Haziran 2024 tarihinde Turkish Defence Agency: <https://tdefenceagency.com/sun-tzunun-olum-tarlasi-teorisi-ve-zivin-muharebesi-ornegi/adresinden> alındı.

Cumhuriyet. (2019, Nisan 25). Size taarruzu emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Olaylar ve Görüşler. <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/olaylar-ve-gorusler/size-taarruzu-emretmiyorum-olmeyi-emrediyorum-1361727>

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı. (2024, 06 1). Arıburnu Yarları ve Yüksekirt. Haziran 2024 tarihinde <https://canakkaletarihialan.gov.tr>: <https://canakkaletarihialan.gov.tr/tr/ziyaret/diger-ziyaret-noktalari/ariburnu-yarlari-ve-yukseksirt> adresinden alındı.

Köylüoğlu, B. (2017, Mart 19). Stratejik bakış açısı ile Çanakkale Savaşı. Mayıs 13, 2023 tarihinde Strateji&Finans: <https://www.stratejifinans.com/canakkale-savasi-stratejik-bakis-acisi-ile/> adresinden alındı.

Moazzam, M. (2022, August 22). How Sun Tzu theory about war and strategy is applicable in contemporary warfare today? Haziran 2024 tarihinde Modern Diplomacy: <https://moderndiplomacy.eu/2022/08/22/how-sun-tzu-theory-about-war-and-strategy-is-applicable-in-contemporary-warfare-today/> adresinden alındı.

Örses, İ.-T. (2017, Eylül 14). 100. Yılında Birinci Dünya Savaşında Türk Cepheleri -1. Şubat 2024 tarihinde Çanakkale Muharebeleri 1915 Web Sitesi: <https://canakkalemuharebeleri1915.com/makale-ler/iclal-tunca-orses/432-100-yilinda-birinci-dunya-savasinda-turk-cepheleri-1> adresinden alındı.

Salcı, E. (2019). İngiliz Kuvvet Komutanı'ndan "Çanakkale Kara Savaşları" değerlendirmesi. Haziran 2024 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ingiliz-kuvvet-komutanindan-canakkale-kara-savaslari-degerlendirmesi/1631560> adresinden alındı.

The Gallipoli Association. (2024, April 10). The Gallipoli Association. Nisan 2024 tarihinde The Gallipoli Association: <https://www.gallipoli-association.org/campaign/the-bradbury-note/> adresinden alındı.

The New European's Ltd. (2023, June 25). The New European. Haziran 2024 tarihinde The New European's Website: <https://www.theneweuropean.co.uk/the-kgb-sun-tzu-and-the-art-of-war/> adresinden alındı.

Yılmaz, M. E. (2007, Yaz). Westphalia'dan günümüze savaş. Mayıs 13, 2023 tarihinde [https://dergipark.org.tr: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/539752](https://dergipark.org.tr:https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/539752) adresinden alındı.